STRIPSCHRIFT

LORENZO MATTOTTI
DICK BOS

NUMMER 368 * €5,99

→ REDACTIO

Hoe ziet de toekomst voor het stripverhaal eruit? En is er sprake van vernieuwing? Uitgeverij Bries bracht deze regelmatig terugkerende vragen aan de orde tijdens een symposium over jonge striptekenaars in België in het kader van de Stripveertiendaagse van de stad Brussel vorige maand. Er gebeurt in ieder geval genoeg, maar of er nog ruimte zal zijn voor het vestigen van grote namen à la Franquin, Vandersteen of Hergé werd betwijfeld.

De Italiaanse grootmeester Lorenzo Mattotti weet het in ieder geval zeker: in dit nummer zet hij een aantal toekomstbespiegelingen uiteen en daarin is geen plek meer voor de ambachtelijk werkende tekenaar. Zijn rol wordt overgenomen door kunstenaars die gebruikmaken van digitale en virtuele technieken. Mattotti vreest dat het creatieve proces dat voorafgaat aan het maken van een strip wordt vervangen door iets kunstmatigs. Stripmakers hoeven niet meer na te denken over de mogelijkheden van het medium. Een strip wordt een consumptieve vorm waarin je je kunt uitdrukken. Je hoeft niet per se goed te kunnen tekenen om je verhaal kwijt te kunnen. Een druk op de knop en de software op de computer regelt alles, als het ware.

Of zijn verwijt houdt snijdt, kan worden bestudeerd tijdens Clickburg, de eerste webcomics-beurs die op 1 mei aanstaande in Tilburg wordt gehouden. Wie geïnteresseerd is in de toekomst:

Effe checken!

Paulus hedendal

In juni verschijnen eindelijk weer eens twee nieuwe *Paulus*-boekjes in de rode oblong-reeks van uitgeverij De Meulder.

De vorige uitgaven dateren uit 2002, dus sommige liefhebbers van het werk van Jean Dulieu maakten zich misschien al zorgen. Gelukkig pakt Maarten de Meulder de draad nu weer op met *Het flessenmannetje* (deel 15, ISBN 90-6447-022-7) en *De jaarvergadering* (deel 16, ISBN 90-6447-023-5). De boekjes tellen 108 pagina's, zijn uitgevoerd in zwart/wit en kosten €13,60 per stuk. AvO

Meer info: *www.demeulder.nl*

Sus en Wis in Tros-kompas

Vanaf nummer 19 van dit jaar (de week van 7-13 mei) zal *Suske en Wiske* worden voorgepubliceerd in omroepgids *Tros-kompas*. De strip *Gemengd dubbel* van tekenaar Gerard Leever en scenarist Jan van Die zal na acht jaar worden stopgezet.

'Wij zijn ongelooflijk blij dat we Suske en Wiske en alle andere overbekende stripfiguren bij de grootste familie van Nederland mogen verwelkomen', aldus Edger Hamer, hoofdredacteur van het weekblad. 'Suske en Wiske – als verreweg de meestverkochte strip in Nederland – past perfect bij onze lezers.'

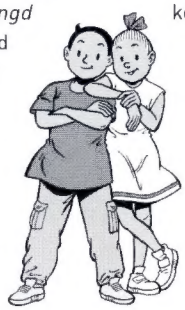

Lezers van het omroepblad zullen in de toekomst ook geconfronteerd worden met bij voorbeeld prijsvragen en kortingsacties rond het illustere Vlaamse duo.

Er zal worden gestart met *Het mopperende masker*, een jubileumverhaal dat door de nieuwe auteurs (Luc Morjaeu/Peter van Gucht) van de strip speciaal werd gemaakt voor het zestigjarig bestaan van *Suske en Wiske* en dat zal worden opgenomen in het in oktober te verschijnen *Huldeboek 60* van uitgeverij Standaard. AvO

→ OMSLAG

Het omslag is deze keer gemaakt door Floor de Goede. Hij stuurde ons – voor de connaisseurs – ook nog de potloodschets die als basis heeft gediend voor een prachtig eindresultaat.

Zoek de verschillen.

ADVERTENTIE

Verzamelaar biedt aan
UNIEKE collectie **Kapitein Rob**,
ook veel zeldzame **Panda**'s en alle
Tekko's. Stuur €1,17 aan
postzegels voor catalogus
aan Huizerweg 73
1261 AV Blaricum

FOTO RENÉ DAMKOT

Cartoonference 2005

De stripmakers-theatershow *Cartoonference*, die eind vorig jaar zo rond de Kerstdagen een aantal keren werd opgevoerd, keert terug op de Nederlandse podia.

De navolgende locaties zijn reeds bekendgemaakt:
11 mei - Hedon, Zwolle
2 juni - Paard van Troje, Den Haag
3 juni - 't Beest, Goes
5 juni - Bibelot, Dorderecht
10 juni - Iduna, Drachten
16 juni - Mezz, Breda
12 augustus - Sonsbeek Theater Avenue, Arnhem

In de striprevue met Peter de Wit (*Sigmund*), Hanco Kolk (*Single*), de Vlaming Steven Degryse (*Hara kiwi*) en Kees de Boer (*Max Laadvermogen*, *Tim op de tegels*) worden in anderhalf uur honderden stripgrappen naar je hoofd gesmeten. Sigmund (gespeeld door Peter de Wit zelf) en zijn patiënten (acteurs Bram van Oers en Zdenly Anton van onder andere de tv-serie *Kicken* op Yorin) komen op hilarische wijze tot leven op het podium. Steven Degryse neemt de hele wereld op de hak en Hanco Kolk maakt samen met Kees de Boer in hun act *De Wondertekenaar* het publiek zelf tot striptekenaar. Na afloop is er gelegenheid tot signeren. AvO
Meer info: *www.oninternet.nl*

Toekomst zonder Bush

ART SPIEGELMAN

Vorig jaar verraste de Amerikaanse ontwerper en romanschrijver Dave Eggers de stripwereld met een volledig aan strips gewijde aflevering van het periodiek *McSweeney's Quarterly Concern*. Dit prachtig vormgegeven en billijk geprijsde boekwerk (Penquin Books; zie *Stripschrift 364*) bevat een bloemlezing van vooral Amerikaanse literair getinte strips. Eggers vroeg Chris Ware als redactioneel adviseur. Beide heren duiken ook op in een andere (Penquin-)uitgave van McSweeney's: *The Future Dictionary of America* (ISBN 0-24-1143-12-8 of 1-932416-20-X, 208 pagina's, £14,99/$28). Dit project - ook van vorig jaar - hoort bij de vele, tevergeefs gebleken protestacties van intellectueel Amerika om de herverkiezing van president George Bush tegen te houden. Het idee erachter was om een woordenboek samen te stellen met termen die verwijzen naar een betere, toekomstige, Bush-loze samenleving.
Een keur aan schrijvers leverde een of meerdere lemma's aan. Bovendien bevat het boek nog een cd met progressieve popartiesten die de 'toekomstige soundtrack van de Verenigde Staten' verzorgde.
Vanuit stripoptiek is dit toekomstige woordenboek interessant, omdat Art Spiegelman er als illustrator bij betrokken was (en voor een aantal trefwoorden zorgde, zoals *pubic transportation*) en zijn partner Françoise Mouly de vormgeving coördineerde. Chris Ware, ten slotte, publiceerde een *Big Brother*-achtige strip en zorgde voor het utopisch medaillon op de cover. RS

INHOUD

2 ACTUA

7 BITS & PIECES
Ben Bits

10 FLOOR DE GOEDE
Peter Breedveld

18 LORENZO MATTOTTI
Rudy Vrooman

24 STRIP
Lorenzo Mattotti en Jerry Kramsky

26 DICK BOS→ GERRIT VISSCHER
Rik Sanders

30 DICK BOS→ ESSAY
Wouter Lentjes

34 DE BOVENTOON

40 HEINZ SERVICE SPREAD

Nominaties Clickburg Webcomics Awards

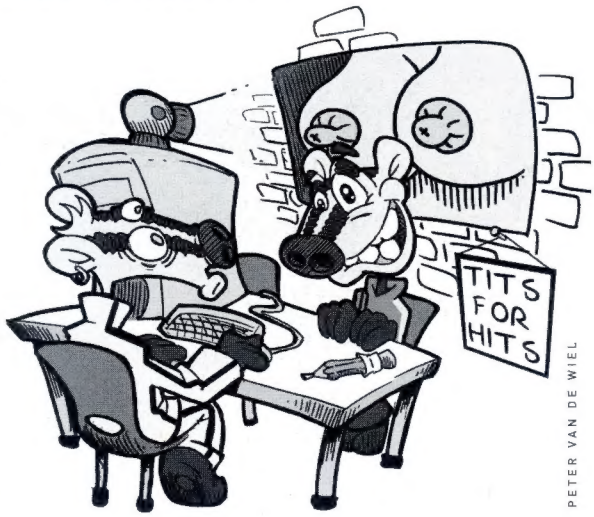

Op 1 mei vindt in Tilburg de webcomicbeurs Clickburg plaats. Behalve veel op het internet te aanschouwen strips en cartoons, is ook de uitreiking van de Clickburg Webcomics Awards, populair 'Clickies' genoemd, een belangrijk onderdeel van dit evenement. Potentiële kanshebbers onder dit soort strips moesten hierbij onder andere aan de voorwaarde voldoen dat zij van Nederlandse of Vlaamse bodem zijn, speciaal voor het internet gemaakt of bewerkt zijn en regelmatig worden vernieuwd.
De jury, onder voorzitterschap van Jeroen Mirck (*Adformatie*), bestaat verder uit Alexander Nijeboer (*De Volkskrant*) en Robert Heeg (*Nieuwe Revu* en *Esquire*), waarmee bewust voor een mengeling van in- en outsiders uit de stripwereld is gekozen. Op 10 april heeft de jury uit een imposante *longlist* per categorie vijf genomineerden voor een Clickie bekend gemaakt.

Per categorie zijn de genomineerden:

Epic Clickies
- Reinder Dijkhuis: *www.rocr.net*
- Albo Helm: *www.albohelm.nl/comix.htm*
- Han Hoogerbrugge: *www.hoogerbrugge.com*
- Jeroen Jager: *www.jeroenjager.nl/shadow*
- Anton Setola: *www.setola.com/fiberdivision/B en 0*

Gag Clickies
- Linda van Bruggen: *www.softbridge.com*
- D!o: *www.johnandjohn.nl*
- Kim Duchateau: *www.kimkrampen.be*
- Jean-Marc van Tol: *www.poepoe.nl*
- XyZeR & Pitboy: *www.botandcam.com*

Cartoon Clickie
- Geza Dirks: *www.geza.nu/ned/index.html*
- René Leisink: *www.argus-online.nl*
- Marijn: *www.politiekeprenten.nl*
- Gregorius Nekschot: *www.gregoriusnekschot.nl*
- Bram van Rijen: *www.nozzman.nl/cartoon.php*

De Epic Clickie is bestemd voor de best verhalende webcomic, de Gag Clickie voor de beste online gagstrip en voor de beste online cartoon is de Cartoon Clickie in het leven geroepen. Op 1 mei zal de jury haar keuze bekend maken waarbij de genomineerde webcomics vooral beoordeeld worden op de benutting van alle mogelijkheden van het medium, de grafische deskundigheid, de inhoudelijke kwaliteit en de invloed die de webcomic heeft op het medium, de beoefenaars en het publiek. TdK
Meer info: *www.stripschrift.nl* (vanaf 1 mei)

→ FLITSEN

➲ Marc Verhaegen is weer aan de bak! Na het geruchtmakende ontslag bij Studio Vandersteen, vertelde de tekenaar medio april in het televisieprogramma Papaul aan Paul de Leeuw dat zijn nieuwe strip – die gebaseerd zal zijn op hetzelfde gegeven als de Auschwitz-synopsis van het Suske en Wiske-verhaal dat de Studio niet zag zitten – vanaf 6 mei zal worden voorgepubliceerd in jongerenkrant *Kidsweek*. ➲ Op 27 februari werd op een veiling in Brussel maar liefst €80.000 (inclusief veilingkosten €100.000) betaald voor een ingelijste originele *Kuifje*-pagina van Hergé uit het verhaal *De scepter van Ottokar* (1939). Naar schatting bestaan er over de gehele wereld nog slechts dertig complete originele pagina's. ➲ Sinds 26 april zijn drie verschillende versies van de film *Immortals* van Enki Bilal te koop. Behalve een versie met één dvd en een speciale editie met twee schijfjes is er ook nog een limited special edition voor de èchte liefhebber. Deze laatste versie – die opmerkelijk genoeg net zo duur is als de speciale editie – en uiteraard uit een beperkte en genummerde oplage bestaat, is voorzien van een wikkel met driedimensionaal hologram. Het verhaal speelt zich op alle edities uiteraard gewoon af in New York aan het einde van de 21e eeuw. ➲ De zusjes Kriegel, creaties van Marc de Bel, zijn behalve in een stripboek nu ook live als *pop act* te aanschouwen. Op 27 april treden *De Kriegels*, drie jonge meiden, in aanwezigheid van Marc de Bel op in het Belgische Borgerhout. ➲ Nog tot 13 mei kunnen tekenaars meedoen aan een nationale cartoonwedstrijd. Het thema dat in de tekening(en) moet zijn terug te vinden is 'corpus'. De winnaar mag €1000 in zijn/haar zak steken en voor de nummers twee en drie is nog €200 en €100 beschikbaar. De organisator, de stad Brugge, maakt de winnaars op 2 juni bekend. Meer info via het secretariaat op *dirk.van.royen@brugge.be* ➲ Een andere manier om je werk voor een groot publiek te exposeren is een bijdrage te leveren aan 'Het podium' een ruimte in de nieuwe speciale stripbijlage bij de kranten *Het Belang van Limburg* en *De Gazet van Antwerpen*. Deze rubriek staat open voor iedereen die zijn tekenwerk aan meer dan 250.000 gezinnen wil tonen. ➲ Kun je als moderne stripauteur tegenwoordig nog zonder het internet? Margreet de Heer vond van niet en plaatst sinds kort een dagelijks stripje op haar site; ga zelf maar kijken op *www.senoeni.net/strips/daily* ➲ Het derde nummer van *'t Mannekesblad* besteedt uitgebreid aandacht, ook via een nog nooit eerder uitgegeven verhaal, aan de vorig jaar overleden Karel Biddeloo, de auteur van veel verhalen van *De rode ridder*. ➲ Eind mei verschijnt het boek *Doordouwers en verhalenbouwers – Merken gesterkt in Twente* over merknamen en topmensen van het bijbehorende bedrijf. Jan en Gerard ter Beek uit de bakkersfamilie die aan de wieg stonden van Bolletje, melden in dit boek dat niemand minder dan Marten Toonder de ontwerper van het oorspronkelijke bakkerslogo is. Niet verteld wordt dat het momenteel in gebruik zijnde logo van de hand van Martin Lodewijk is.

ADVERTENTIE

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
ERPO
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • Fax 040 - 2 435 873

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

FOTO BOB GOEDEWAAGEN

Dali en Disney in Rotterdam

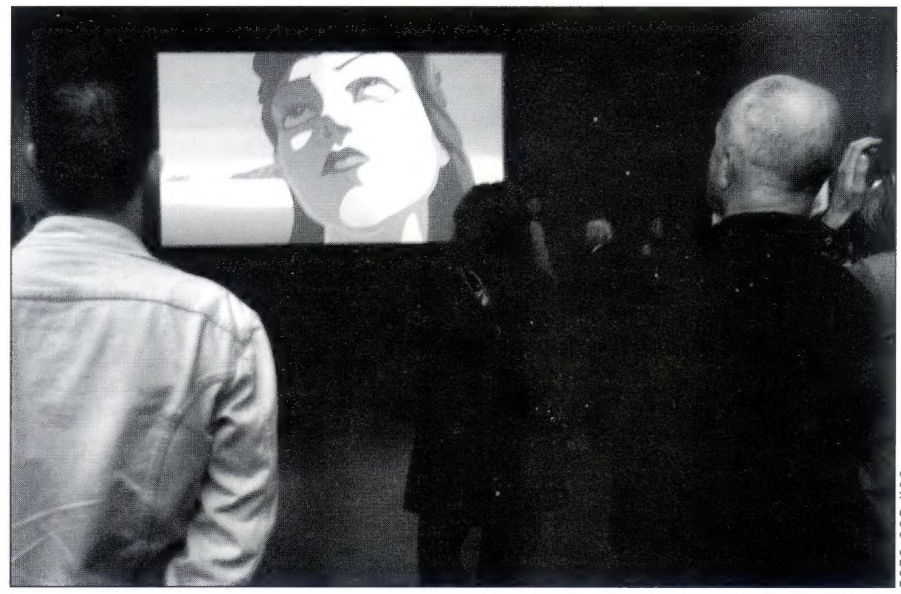

FOTO COR VOS

De surrealistische kunstenaar Salvador Dalí (1904-1989) maakte in 1946 in opdracht van Walt Disney de tekenfilm *Destino*. Het project werd echter niet afgemaakt uit angst voor een financieel debacle. In 2002 maakte men bij de Disney Studio's de animatie alsnog af. De tekenfilm is voor het eerst in Nederland te zien op de expositie *Alles Dalí* in het Rotterdamse Museum Boijmans Van Beuningen.

Deze grote Dalí-tentoonstelling, die loopt tot en met 12 juni 2005, toont de kunstenaars omgang met verschillende media: schilderkunst, film, mode, fotografie, design, reclame en dus ook animatie. In 1941 nodigde Walt Disney hem uit een tekenfilm van zes minuten te maken, gebaseerd op de Mexicaanse ballade *Destino* van Armando Dominguez.

Pas in 1946 startte Dalí, maar het project werd na enkele maanden tekenen en een animatie van 15 seconden afgeblazen. De studio's stonden er na de Tweede Wereldoorlog niet florissant voor en Disney vreesde dat de animatie weinig zou opbrengen. Het resultaat tot dan toe vond hij te surrealistisch en te weinig uitgaan van een positief wereldbeeld. Later kreeg hij spijt van deze beslissing, maar het was pas zijn neef en zakencompagnon Roy Disney die het plan nieuw leven inblies. Zijn animatiedivisie in Parijs maakte de animatie in 2002 af, met als producer Baker Bloodworth (*Dinosaur*). Bij de afronding van de animatie zijn computertechnieken gebruikt, zoals het animatieprogramma *Maya*. Een duidelijke vertellijn zit er niet in: de tekenfilm laat een ballerina zien die in een soort droom reizend door een woestijnlandschap allerlei merkwaardige, in elkaar overlopende, typische Dalí-objecten tegenkomt, zoals een toren van Babel, een smeltende klok en een spookachtig strand. Samen met een twintigtal tekeningen, storyboards en olieverfschilderijen, die in Disney's archieven bewaard zijn gebleven, is *Destino* nu voor het eerst in Nederland te zien, claimt Museum Boijmans Van Beuningen.

Dalí had een grote bewondering voor Disney's naar kitsch neigende stijl. 'Ik ben in Hollywood, waar de drie grootste Amerikaanse surrealisten werken: de Marx Brothers, Cecil B. De Mille en Walt Disney', schreef hij in 1937 aan zijn vriend André Breton. In de periode dat hij aan het ontwerp werkte van een droomscène voor Alfred Hitchcocks *Spellbound* ontmoette de surrealistische schilder Disney tijdens een diner bij Jack Warner van Warner Studio's. Daar praatten ze over een samenwerking die volgens Dalí moest leiden tot de 'eerste bewegende film van het Nooit Eerder Gezien'. Disney ging akkoord en schoof naaste hand John Hench naar voren om mee te helpen aan *Destino*, wat eigenlijk kan worden beschouwd als 'een videoclip *avant la lettre*'.

Museum Boijmans Van Beuningen, Museumpark 18-20, Rotterdam. De expo is te bezichtigen van dinsdag tot en met zondag (11-18 uur). Wie de Dalí-expositie wil bezoeken, kan alvast in de stemming komen met het stripboek *Het lugubere spel* van de Spaanse tekenaar Paco Roca (uitgeverij Prestige, 2002), een surrealistisch getint eerbetoon aan de schilder. RS

Meer info: (+31)(0)10-4419561 of *www.boijmans.nl* en *www.alldali.org*

FOTO WIM ROEFS

Lambiek verherbouwd tot supermarkt

Niets blijft Lambiek bespaard. Het Amsterdamse etablissement was na twee verhuizingen eindelijk weer op een normale manier toegankelijk, maar sinds 22 april is in het galeriegedeelte plotseling supermarkt Ferraille geopend. Het gaat uiteraard om een overzichtstentoonstelling waarvoor het Franse undergroundtijdschrift *Ferraille Illustré* aan de basis stond. De expo was eerder te zien in Angoulême, en trekt sinds dat moment door Europa. Naast jong talent is er ook werk te zien van onder anderen Grégory Mardon, Blutch, Pieter de Poortere en Nix.
Lambiek organiseert *Supermarché Ferraille* in samenwerking met Frans Cultureel Instituut Maison Descartes. Op 31 mei gaan de kassa's voor Nederland dicht. Volle spaarkaarten zijn daarom na die datum niet meer geldig. In tegenstelling tot wat wij in een vorig nummer van *Stripschrift* meldden is Lambiek gevestigd aan de Kerkstraat 132 in Amsterdam. AvO
Meer info: *www.supermarchéferraille.fr*

Bommelmusical

Vanaf december 2005 wordt het verhaal *Ollie B. Bommel en Tom Poes in De Trullenhoedster* na ruim zeven jaar opnieuw als familiemusical op de planken gebracht. Opus One Theaterproducties kondigde dit onlangs aan. Het verhaal uit 1966 dat door Marten Toonder zelf is uitgekozen heeft een spannend element in zich (de introductie van de mysterieuze en knappe trullenhoedster, Ivy) en laat veel bekende personages uit de *Bommel*-strips optreden. Zo is naast de twee absolute hoofdrolspelers ook ruimte voor bediende Joost, burgemeester Dickerdack, Bommels heimelijke liefde buurvrouw Doddel en uiteraard mag ook Markies de Canteclaer niet ontbreken. De productie is opnieuw geënsceneerd, waarbij tekeningen van Toonder zelf centraal staan. Voor de rol van Ollie B. Bommel zijn Frans Mulder en Jon van Eerd vastgelegd, die ieder een halve tournee Bommel spelen en zingen. Opus One-oudgedienden Frans Schraven en Jimmy Hutchinson tekenen voor de rollen van Tom Poes en de burgemeester. De regie is in handen van John Yost en *Kayak*-virtuoos Ton Scherpenzeel schreef de muziek. De speeldata en locaties worden bekend gemaakt op het internet. TdK
Meer info: *www.opusone.nl*

Maneschijn en Zeester

Op 18 april verscheen nogal onverwacht het boek *De wonderbaarlijke reis van Jacob Maneschijn en Sientje Zeester*. In 1978 was het dagblad *De Waarheid* de kleinste krant van Nederland. Vandaar dat maar weinig lezers eerder kennis hebben gemaakt met de feuilletonstrip van Willem Wilmink (tekst) en Willem Vleeschouwer (tekeningen) over Jacob en Sientje. Het verhaal begint als de twee helden besluiten met de Nederlandse Spoorwegen op reis te gaan. Het wordt een reis door de vaderlandse geschiedenis met milde spot over de politiek in de zeventiger jaren.
In 2004 werd het verhaal van 98 afleveringen opnieuw gepubliceerd, deze keer door *De Twentsche Courant/Tubantia*. Na het bekend worden van het verschijnen van het boek werden alleen al in Oost-Nederland 2200 exemplaren besteld. AvO

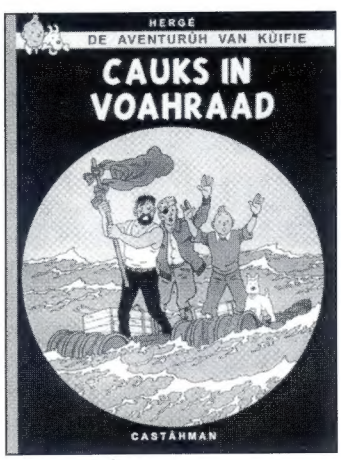

Kuifie

Kuifje in een Haagse vertaling. Via een persbericht wilde op 31 maart een grappenmaker van het Hergé Genootschap veel stripliefhebbers naar het gemeentehuis van Den Haag lokken. Een dag later namelijk, op 1 april, zou het eerste exemplaar van het album Cauks in Voahraad *worden uitgereikt aan burgemeester Opstelten en vertaler Marnix Rueb. Hoe druk het daar op die dag is geweest, is ons niet bekend... TdK*

Het nep-omslag en de tekening die Marnix Rueb op 1 april op zijn website plaatste.

WILLEM VLEESCHOUWER

→ FLITSEN

➲ Wie denkt dat het stripgras aan de andere kant van de grens altijd groener is, komt ook wel eens bedrogen uit. Willem de Graeve van het Belgische Centrum van het Beeldverhaal is niet te spreken over de overheidssteun die het museum ontvangt. 'Als het om subsidies gaat, vindt de overheid strips nog niet tot het culturele landschap behoren', aldus De Graeve. Gelukkig trekt het museum jaarlijks een kwart miljoen, overwegend buitenlandse, bezoekers. ➲ Bij uitgeverij Rubinstein verschijnt in september een nieuw deeltje in de serie *Gouden Boekjes*. Het verhaal *De verjaardag van Purk* (ISBN 90-5444-540-8) werd geschreven door Chris Winsemius en van tekeningen voorzien door Stef de Reuver. ➲ Op het Pieter Vreedeplein in de Tilburgse binnenstad is het langste stripverhaal van Nederland te bekijken. Het verhaal is 152 meter lang en staat op een hoogte van twee meter op 125 panelen van een bouwschutting. Het kunstwerk is gemaakt door Luc Verschuren en verbeeldt een dag uit het leven van lokale held Kees Kruik. ➲ Wie is de grootste superheld aller tijden volgens de Britten? The Hulk en Batman vochten om brons; het zilver was voor Spiderman. Superman ging echter met de titel terug naar Krypton. ➲ Spraken wij in het vorige nummer nog de hoop uit dat het nieuwste *Asterix*-deel over de Hollanders zou gaan, vernamen we recent dat vanaf 22 september op de Grote Markt van Brussel een *Asterix*-dorp te zien zal zijn, inclusief Gallisch banket met als hoogtepunt de presentatie van het nieuwe album. Wij weten genoeg... ➲ De in dit najaar uit te geven kinderpostzegels zullen de beeltenis van de jarige Nijntje als opdruk kennen. Dick Bruna's Nijntje viert dit jaar haar vijftigjarig jubileum. Het populaire konijntje moet het thema 'Veilig en wel', over een veilige leefomgeving voor kinderen, uitbeelden. ➲ In België verschijnen per inwoner de meeste stripalbums ter wereld. Tekenwedstrijden en gespecialiseerde opleidingen verdringen zich om jong talent een plaats te bieden. Toch is Pascal Lefèvre, oprichter van één van die hogescholen, en stripprofessor aan de universiteit, niet optimistisch over de toekomst voor het vele aanstormende talent. 'De grote hoeveelheid tekenaars die allemaal aan de bak willen komen en de grote uitgevers die snel succes eisen, maken een carrière à la bij voorbeeld Franquin onmogelijk', aldus Lefèvre. ➲ Op woensdag 18 mei wordt om 14 uur in het Oorlogsverzetsmuseum te Rotterdam, waar momenteel de tentoonstelling *De oorlog in beeldverhalen* wordt geëxposeerd, een lezing gegeven. Mischa van Vlaardingen, bibliothecaris en lange tijd medewerker van het Rotterdams Stripdocumentatiecentrum, vertelt over historische beeldverhalen. Meer info: *www.ovmrotterdam.nl* ➲ Tekenaar Dick Bruna eist dat het Vlaamse satirische blad *Deng* het aprilnummer uit de handel neemt. Aanleiding is de parodie op het omslag, waarop Bruna's Nijntje 'Lijntje' is genoemd en een bloedneus heeft na het snuiven van cocaïne. Volgens Bruna is de afbeelding een inbreuk op het Belgische auteursrecht. ➲ Plien van Bennekom, bekend van het theaterduo Plien & Bianca, speelt de hoofdrol in de musical *Jan, Jans en de kinderen*. Zij speelt Jans. Ook zijn inmiddels Alex Klaasen (Jeroentje) en Wil van der Meer (Jan) aangetrokken. ➲ Bij de Groningse uitgeverij Reco verscheen de langverwachte biografie *De illustrator geschetst – Het werk en leven van Jaap Kramer*. David de Poel boog zich over het werk van deze (kinderboeken)illustrator en striptekenaar. ➲ Wie zelfstandig wil leren tekenen, kan terugvallen op het fonds van Librero. Daar zijn een hoop lesboeken over cartoon-, strip- of mangatekenen verschenen. De laatste loot aan de stam is het fraaie boekwerk *Schrijven en illustreren van de grafische roman* van Mike Chinn. ➲ 'Ik ben Jan de Striefhebber, ik ben 32 jaar en ik doe Road Runner na...' Na vele jaren afwezigheid zullen soortgelijke uitspraken op 21 mei weer voor een groot publiek worden gedaan. Op die datum is namelijk de Wordt Vervolgd Club-reüniedag in De Meerpaal te Dronten. Han Peekel is uiteraard present en de jeugdige deelnemers van weleer mogen komen opdraven voor een nieuwe *minute of fame*...

[BITS & PIECES → ONE CLICK]

Het downloaden van dvd's is inmiddels een industrie geworden. Japie zet de spullen klaar op het internet en ieder ander kan naar wens ophalen uit Japie's computerbestanden. Ik heb nog niet gehoord dat er één consument van wakker ligt. Wel uiteraard de eigenaar van de uitvoeringen op de dvd. Die proberen de Japie's van deze aardbol nu systematisch juridisch aan te pakken.

In de jaren tachtig van de 20e eeuw ontstond in de stripwereld een soortgelijke heksenjacht. De gezochten waren de tekenaars van de zogeheten parodieën. Onbekenden hadden vooral seksueel getinte persiflages gemaakt op verhalen van bekende stripfiguren. De namaak-albums vlogen in stapels de winkel uit. Natuurlijk omdat ze goed getekend waren. Maar ook wilde iedereen wel eens zien hoe die gewoonlijk geslachtsloze stripfiguren met hun nieuw verworven instrumenten in de weer waren. Juridische claims hebben er toen voor gezorgd dat het fenomeen parodie-album snel uitstierf als nieuw genre. De inkomsten van de parodiërende meelifters werden te omvangrijk.

Maar de strip is inmiddels ook digitaal gegaan. Stripmakers maken hun werk elektronisch en versturen het ook langs die weg. Dit voorjaar vindt zelfs de eerste webcomicsbeurs in Nederland plaats. Digitaal publicerende stripmakers presenteren er hun werk. Een wereld met andere dimensies gaat open.

Langzaam maar zeker ontstaan er nieuwe perspectieven voor digitale strippiraten. Parodieën en alledaagse stripboeken haal je straks gewoon van het internet. Net zo simpel te downloaden als een dvd. De prijs van topkwaliteitscanners daalt. Zo kopieert iedereen gemakkelijk elk album naar een bestand. De kosten per pagina kleurenprint dalen de komende jaren ook sterk. En de printers worden almaar sneller. Het kan nog vijf jaar duren maar dan is het thuis in kleur afdrukken van een stripboek goedkoper dan er een in de winkel kopen. Bovendien duurt het slechts een paar minuten. Alleen voor het kaftje heb je nog geduld en een pot lijm nodig. Uiteraard kun je je lievelingsalbum nu al digitaal lezen op je scherm. Het downloaden van je favoriete striptijdschrift of stripboek is in aantocht.

Maar de digitale deuren openen nog meer perspectieven. Ergens in het diepste midden van een obscuur Aziatisch land hangt ongetwijfeld een klein drukkerijtje aan het internet. Daar kun je per stuk een heuse herdruk laten maken. Je stuurt jouw geliefde album uit andermans bestand er digitaal heen en voor een paar centen drukt men het album per stuk af. Net zo makkelijk. Roofdrukken op bestelling. Net als sigaretten, T-shirts, Nike-sportschoenen en Joost mag weten wat nog meer.

De levertijd is overigens nog eens spectaculair korter dan nabestellingen in onze bureaucratische samenleving. Hier wil iedereen een bonnetje en betaling vooraf, plus een dozijn handtekeningen, voordat iemand iets gaat doen.

In Azië verdwijnt je creditcard-betaling direct in een of andere digitale collectebus waar men nooit een vinger achter krijgt. Kassa!

Tsja, de topstukken uit de catalogi moeten er uiteindelijk ook aan geloven. Het kost wat meer moeite. Papier moet worden vergeeld en kunstmatig worden verouderd. Vooral eerste drukken in de namaak. En er mogen er niet tientallen tegelijk op de markt komen. Mooi renderend karweitje. Na het geluid en het beeld is straks het drukwerk ook vogelvrij.

De laatste jaren hebben de uitgevers al vele beeld- en tekstpagina's elektronisch vastgelegd. Als ze een beetje handig zijn, zitten ze op een goudmijn. Benutten ze zelf alle digitale mogelijkheden voor de consument. En voor hun auteurs. Zijn ze onhandig dan wordt het een tijdbom voor die auteurs. Zeker als zo iemand contracten krijgt voorgelegd waarin digitale publicaties slechts als een leuk marketing-extraatje worden gezien. En niet als een afzonderlijke publicatie waarvoor de uitgever muntjes is verschuldigd.

De gedrukte media zijn nog maar één muisklik verwijderd van een te downloaden toekomst.

ben.bits@stripschrift.nl

→ GAS EN LICHT

DOOR **RIK SANDERS**

Studio Noodweer presenteert jaarverslag

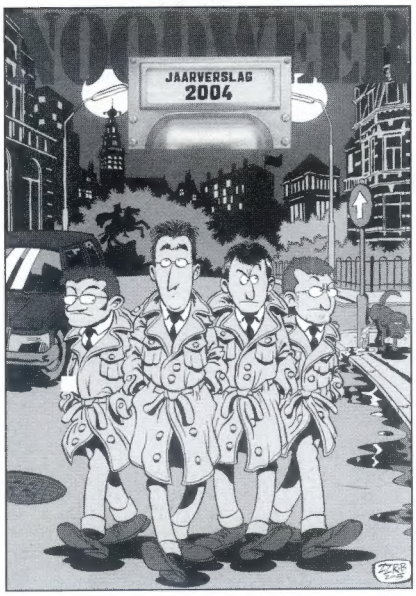

Studio Noodweer, bestaande uit Jan Dirk Barreveld, Rob Derks, René Leisink en Michiel van de Vijver, heeft over 2004 een jaarverslag uitgebracht. Hierin staat een selectie van strips, cartoons en illustraties die de medewerkers vorig jaar maakten voor publiekstijdschriften, kranten, bedrijven en organisaties. Dat levert een verrassende staalkaart van producties op die aangeeft hoe vitaal de Nijmeegse studio er op dit moment voorstaat. Het jaarverslag geeft als visitekaartje potentiële opdrachtgevers zicht op de stijl van de studio, waarbij zorgvuldigheid en doordachte humor de boventoon voeren. Voor de striefhebber is het leuk te ontdekken dat Noodweer naast bekendere series als *Pakje Bakmeel* (Derks), *Eugène* (Barreveld), *Argus* (Leisink) en *Max* (Van de Vijver) verantwoordelijk is voor tal van andere, in opdracht gemaakte (teken)pennenvruchten. Zo blijkt bij voorbeeld in het ledenblad van de Koninklijke Horeca Nederland al een tijdlang de strip *Fons en Fiona de Koning* (Derks/Leisink) te staan. Ook zijn de heren niet vies van wat maatschappelijke betrokkenheid, zoals blijkt uit een aantal protestillustraties voor de politie tegen het beleid van kabinet Balkenende.

Erg fraai is het coverontwerp van Rob Derks, dat een pastiche is op het *Agent 327*-album *Dossier Nachtwacht* (met op de achterkant een soortgelijke serieopsomming als van de toenmalige Oberon-albums). In plaats van Agent 327 en twee duistere figuren die hem achtervolgen tegen de contouren van het Rijksmuseum in Amsterdam loopt het Noodweer-viertal door een straat in Nijmegen vlakbij het Keizer Karel Plein (met op de achtergrond het silhouet van de St. Steveniskerk). Het team voelt zich duidelijk verwant met de generatie Nederlandse striptekenaars die furore maakte in *Pep* en later *Eppo*, en de ambachtelijke kant van het striptekenen hoog in het vaandel had staan.

Het jaarverslag (€12,50) – verscheen in een zeer kleine oplage – en is daarom niet te koop in de stripwinkel. Meer kans is er op een stripbeurs waar het Noodweer-collectief met een stand aanwezig is. Of als opdrachtgever!

NATUURLIJK PUBLICEREN (STRIP)TEKENAARS AL VAN OUDSHER HUN WERK IN DIVERSE KRANTEN EN TIJDSCHRIFTEN, MAAR SINDS DE VOORPUBLICATIEMOGELIJKHEDEN IN REGULIERE STRIPWEEKBLADEN IN NEDERLAND VERSCHRAALD ZIJN – ALLEEN **DONALD DUCK**, **TINA** EN DE MALMBERG-BLADEN ALS **TAPTOE** RESTEREN NOG – VERSNIPPERT HET AANBOD MEER DAN OOIT. IN WELKE BLADEN IS IN VREDESNAAM WERK VAN EN OVER DIE AUTEURS TE VINDEN? EN HOE KRIJG JE DAT ALLEMAAL OP JE NETVLIES? STRIPSCHRIFT BRENGT REGELMATIG LICHT IN DE DUISTERNIS EN MAAKT OVERZICHTELIJK WAAR AL DIE LIEVELINGSAUTEURS HUN GAS EN LICHT VAN BETALEN. TIPS VOOR DEZE RUBRIEK WORDEN ZEER OP PRIJS GESTELD.

→ STARS & STRIPS

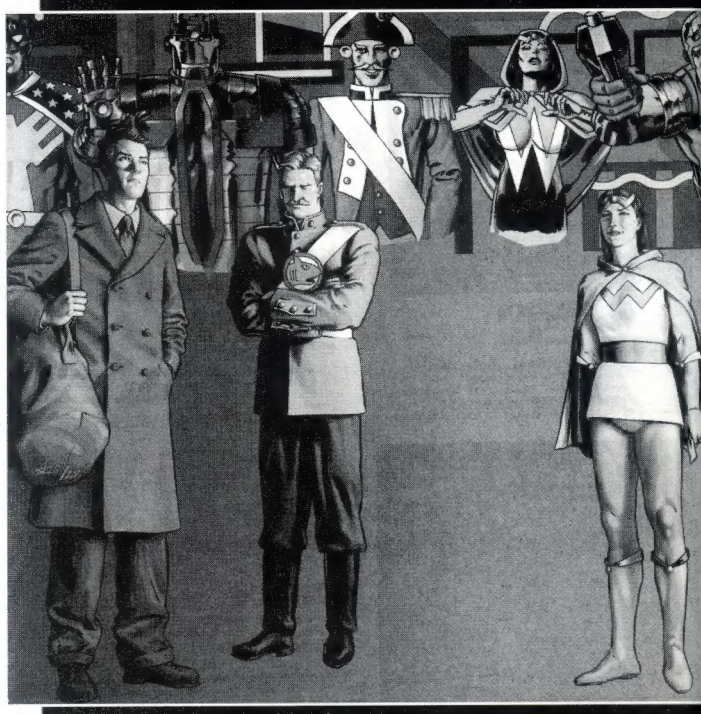

→ FORMAAT

Namen van formaat doen het altijd goed. Wie de verkooplijsten van de afgelopen paar jaar erbij pakt, zal zien dat de topposities meer dan eens worden ingenomen door beroemdheden binnen maar ook van buiten de comicwereld. Daarom is het niet verwonderlijk dat de grote uitgeverijen vaak stunten met die creatieve zwaargewichten. Zeker nu het exclusieve contract weer terug is van weggeweest, is het veelal een kwestie van tegen elkaar opbieden.

Marvel kan al tijden teren op de populariteit van J. Michael Straczynski, een naam uit de film- en televisiewereld. *Amazing Spider-Man* werd onder zijn leiding weer de spraakmakende reeks die het vroeger was en eind mei waagt hij zich aan een andere klassieker. Samen met Mike McKone (bekend van *Exiles* bij Marvel en *Teen Titans* bij DC) vormt Straczynski dan namelijk het nieuwe team vaste makers van *Fantastic Four*. Het is geen toeval dat Marvel de serie op deze manier onder de aandacht brengt. De speelfilm over de oudste superheldenfamilie staat immers voor later dit jaar op het programma. Elk extra graantje is toch maar mooi meegepikt.

Wanneer de concurrentie grof geschut inzet, kan DC Comics doorgaans terugvallen op Alan Moore. De man achter de klassieker *Watchmen* heeft reeds meerdere malen aangekondigd, dat hij stopt met het maken van comics, maar eind mei verschijnt toch nieuw werk. En niet zomaar nieuw werk; het is de langverwachte hardcover *Top Ten: The Forty-Niners*, uiteraard met tekenwerk van Gene Ha, die ook meewerkte aan de reguliere reeks van *Top Ten*. Het honderdtwaalf pagina's tellende werk gaat in op het verleden van de futuristische stad Neopolis, wat betekent, dat de fans van de twaalfdelige serie kennis kunnen maken met de voorgangers van helden als Smax en Toybox.

Omdat Image Comics pas sinds begin jaren negentig bestaat, zijn de mogelijkheden tot het terugvallen op tijdloze beroemdheden daar minder groot. Het pleit voor de uitgeverij, dat men niet krampachtig vasthoudt aan gevestigde namen, maar hoog inzet met twee nieuwkomers. Jonathan en Joshua Luna scoorden eind vorig jaar een hit met de fris geschreven en aantrekkelijk getekende miniserie *Ultra* en zij mogen hun kunstje vanaf mei gaan herhalen met de nieuwe reeks *Girls*. Hoewel de makers weinig details loslaten, suggereert de titel dat het wederom gaat om een kruising tussen de televisieserie *Sex and the City* en de Marvel-comic *Powers*.

DOOR **OLAV BEEMER**

GEHEEL LINKS - Moore keert terug met *Top Ten*.

LINKS - Straczynski begint aan *Fantastic Four*.

RECHTS - *Too Much Coffee Man* door Shannon Wheeler.

ONDER - *Man With the Screaming Brain*: B-comics als genre.

GEHEEL ONDER - *Girls*: nieuw werk van Luna's.

TOO MUCH COFFEE MAN
BY SHANNON WHEELER
THE OTHER DAY I FOUND MYSELF SINGING ALONG, AT THE TOP OF MY LUNGS, TO THE RADIO.
SO YOU THINK YOU'RE LONELY, WELL MY FRIEND I'M LONELY TOO!
I WAS ENJOYING THE HELL OUT OF MYSELF.
I WANT TO GET BACK... TO MY CIT-AY BY THE BAY!
SUDDENLY... I REALIZED THAT I WAS SINGING ALONG WITH JOURNEY...
OH MY GOD.
WHEN THE LIGHTS GO DOWN IN THE CIT-AY
I HATE JOURNEY.
WOAH OOOH
GODDAMN IT.
©2003 SHANNON WHEELER
WWW.TMCM.COM

→ (ON)VERWACHT

Het zal niemand verbazen, dat DC Comics eind juni de filmspecial *Batman Begins* uitbrengt. De door Scott Beatty (*Batgirl: Year One*) geschreven en door Killian Plunkett getekende verstripping volgt het verhaal van de speelfilm waarin Christian Bale in de huid kruipt van Batman.

Filmspecials zijn vaak niet meer dan verplichte nummers, haastig bij elkaar geraapt door makers zonder vaste serie. Dat weet iedereen en verbaast niemand. Daarom is het zo leuk, wanneer daar een onverwachte comic als *Batman: Dark Detective* tegenover staat. De zesdelige miniserie speelt uiteraard in op de hype rondom de film, maar wat het bijzonder maakt, zijn makers Steve Englehart en Marshall Rogers. Eind jaren zeventig maakte het duo furore op de serie *Detective Comics* en na jaren afwezigheid zijn ze nu dus terug. Zelfs Terry Austin, de inkter van toen, maakt zijn comeback. Als extra traktatie geeft DC de serie versneld uit, met twee nieuwe nummers per maand.

Dat 'onverwacht' niet automatisch iets positiefs betekent, bewijst DC met een half dozijn nieuwe makers op de drie series over Superman. Critici zullen beweren, dat DC hiermee toegeeft, dat de poging van vorig jaar is mislukt. Ook toen ondergingen de series immers een grondige schoonmaak. *Superman* wordt overgenomen door Mark Verheiden en Ed Benes, *Adventures of Superman* behoudt schrijver Greg Rucka en krijgt in Karl Kerschl een nieuwe tekenaar, terwijl *Action Comics* geschreven gaat worden door Gail Simone en voor het tekenwerk oude rot John Byrne heeft aangetrokken. Byrne stond eind jaren tachtig aan de wieg van een moderne versie van de Man van Staal, maar de Byrne van nu is niet meer de Byrne van toen.

Bij Dark Horse is Shannon Wheelers *Too Much Coffee Man: How To Be Happy* intussen een mooi voorbeeld van iets onverwachts. Jarenlang was *Too Much Coffee Man* het toonbeeld van underground, een strip in alternatieve kranten, maar halverwege juni brengt Wheeler zijn nieuwste bundel uit in mooi formaat en voor een coverprijs van $12.95. Uitsluitend voor lezers met een vreemd gevoel voor humor.

olav.beemer@stripschrift.nl

■ **CROSSOVER** Marvel maakt zich op voor de grootschalige crossover *The House of M*, wat een verwijzing is naar Magneto, de aartsvijand van de X-Men. Vanaf mei wordt in de serie *Excalibur* toegewerkt naar dit verhaal, dat door Marvel met gevoel voor hyperbool *'summer's biggest event'* wordt genoemd. Wellicht wat voorbarig?

■ **HERKANSING** Ze waren bij CrossGen net begonnen aan hun serie *Abadazad* toen de uitgeverij wegens financiële problemen de deuren moest sluiten. Deze zomer gaan J.M. DeMatteis en Mike Ploog in de herkansing bij Image, want daar werkt het duo nu samen aan een vijfdelige miniserie: *The Stardust Kid*.

■ **TWEEDE** Het heeft even geduurd, maar in de maand mei verschijnt dan eindelijk de tweede bundel van de alom geprezen *independent* comic *True Story, Swear To God*. Hoewel maker Tom Beland zijn autobiografische serie in eigen beheer uitgeeft, kan hij voor de bundels ook ditmaal rekenen op uitgeverij AiT/Planet Lar.

■ **FILMSTERALLURES** op een nieuwe uitdaging. De acteur, bekend van B-producties als *Evil Dead* en *Army of Darkness*, gaat bij uitgeverij Dark Horse samen met David Goodman de vierdelige miniserie *Man With the Screaming Brain* schrijven. B-comics als serieus genre, dat móet een gat in de markt zijn.

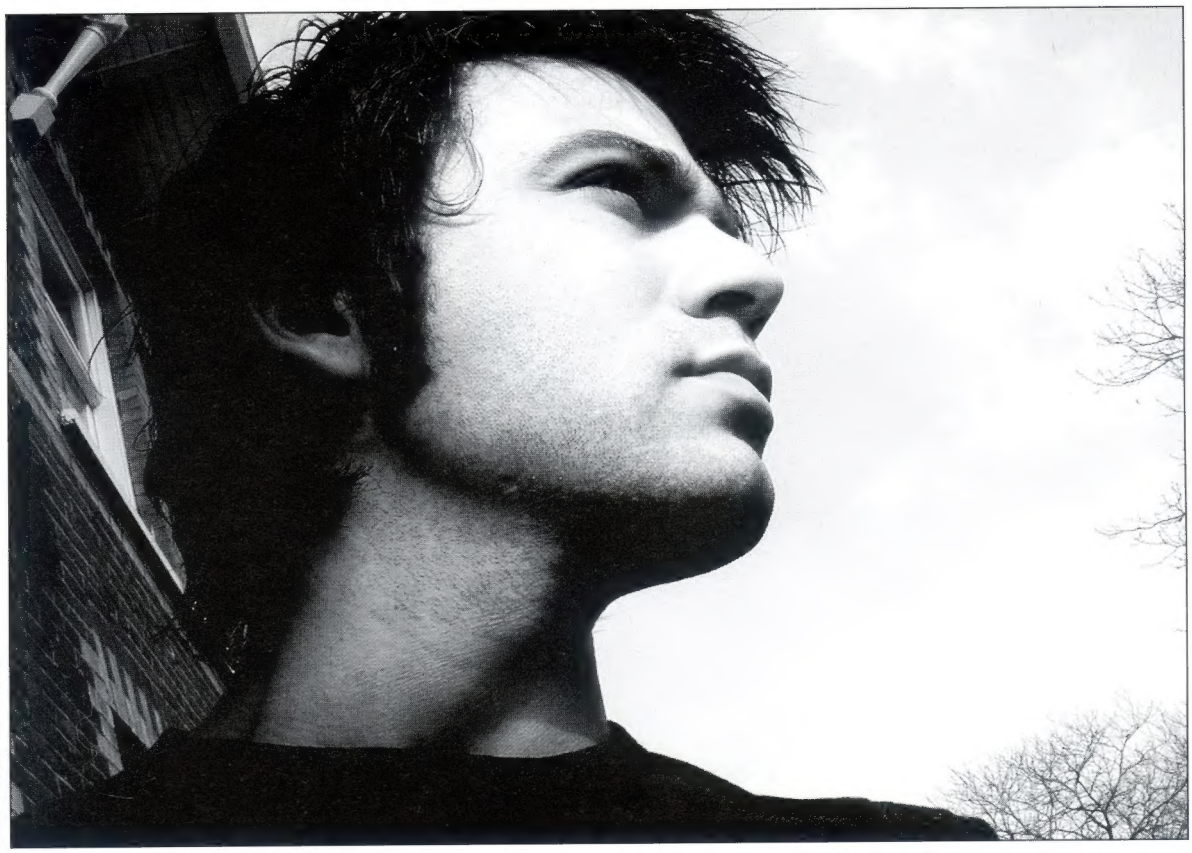

FOTO FLOOR DE GOEDE

Floor de Goede
Een conformistische rebel

DOOR **PETER BREEDVELD**

Laatst las ik een verrotte interessant essay van de jonge, veelbelovende filosoof Allard den Dulk (die in hetzelfde Italiaanse klasje zit als ik), die de volgende passage van David Foster Wallace aanhaalde: *'The next literary 'rebels' (...) might well emerge as some weird bunch of anti-rebels, (...) who treat of plain and old untrendy human troubles and emotions in U.S. life with reverence and conviction. (...) Maybe that'll be the point. Maybe that's why they'll be the next rebels. real rebels, as far as I can see, risk disapproval. (...) The new rebels might be artists willing to risk the yawn, the rolled eyes, the cool smile, the nudged ribs, the parody of gifted ironists, the 'Oh how banal.' To risk accusations of sentimentality, melodrama. Of overcredulity, of softness. (...) Who knows.'* (uit: *A supposedly fun thing I'll never do again.*)

Ik moest meteen aan Floor de Goede denken. Floor, of Flo, zoals iedereen hem noemt, die een maandelijkse strip heeft in het blad *Myx* en daarnaast in *Zone 5300* en het homoblad *Expreszo* publiceert, tekent op zijn website *www.doyouknowflo.nl* een dagelijkse autobiostrip, een *Daily Flo*. Het zijn strips in een mooie, ronde, Disney-achtige stijl die meestal gaan over de triviale alledaagse beslommeringen van Flo en zijn vriend.

Hij schopt nergens tegenaan en maakt zich hoogstens boos over jagers die op damherten schieten. Zijn strips gaan over zijn *fucking boring* gezapige leventje. Toch is striptekenaar Floor de Goede (Amsterdam, 1980) een echte rebel. En een vernieuwer. En hard op weg om een hele grote te worden.

Gezapig, braaf leventje

Zo zien we de tortelduifjes in een aflevering ontroerd zijn door de eerste gezamenlijke was die ze in hun wasmachine draaien, en we gaan met ze mee naar de Gamma, waar ze laminaat kopen en zich laten misleiden door de Praxis-reclamefolder.

Het zijn geen wereldschokkende gebeurtenissen die Flo ons voorschotelt. Flo en Bas, zijn vriend, leiden een behoorlijk burgerlijk leven dat niet verschilt van het leven van honderdduizend andere jonge mensen die gaan samenwonen. Het meest schokkende is misschien nog wel dat Flo meent zijn lezers deelgenoot te moeten maken van dat gezapige, brave leventje.

Flo is dus, in de woorden van David Foster Wallace, ontegenzeggelijk 'bereid de geeuw te riskeren'. Wat zeg ik, niet alleen riskéért hij afkeuring, hij oogst die in overvloed. Oudere vakbroeders struikelen over elkaar heen in hun misprijzen. Kijk maar eens naar *Flo's gettin' creative*, een topic op de stamtafel van het Stripliefhebbers op het internet (*http://p086.ezboard.com/bstripnetstripliefhebbersforum*). Wat aanvankelijk was begonnen als een algemene uiting van bewondering voor de onbevangen *'slices of life'* die Flo in de vorm van stripverhaaltjes op zijn website presenteert, lokt al gauw een tegengeluid uit van vertegenwoordigers van de 'oude school'.

Stripgod Daan Jippes bijt het spits af met een uithaal naar al degenen die Flo's werk zo charmant vinden en die de vermeende 'pointloosheid' van zijn strips als stijlvorm bewonderen. Zelf vindt Jippes het 'helemaal niks' en hij stoort zich geweldig aan wat hij ziet als 'de algemene bewondering'. Die noemt hij een 'behaaglijke corruptieve deken die angsthazen denken nodig te hebben om als volwaardig lid van de groep beschouwd te blijven.'

Ook Gerard Leever, de uitvinder van de Nederlandse autobiostrip, vindt 'de adoratie voor Flo wel wat overdreven zolang hij in zijn teksten zijn punt niet drukt en hij in zijn tekenwerk blijft vasthouden aan figuurtjes recht van voren en zonder decor.' 'Flo heeft het nadeel dat hij behoort tot een generatie waar minimaal tekenen tot het grootste goed wordt gerekend', foetert

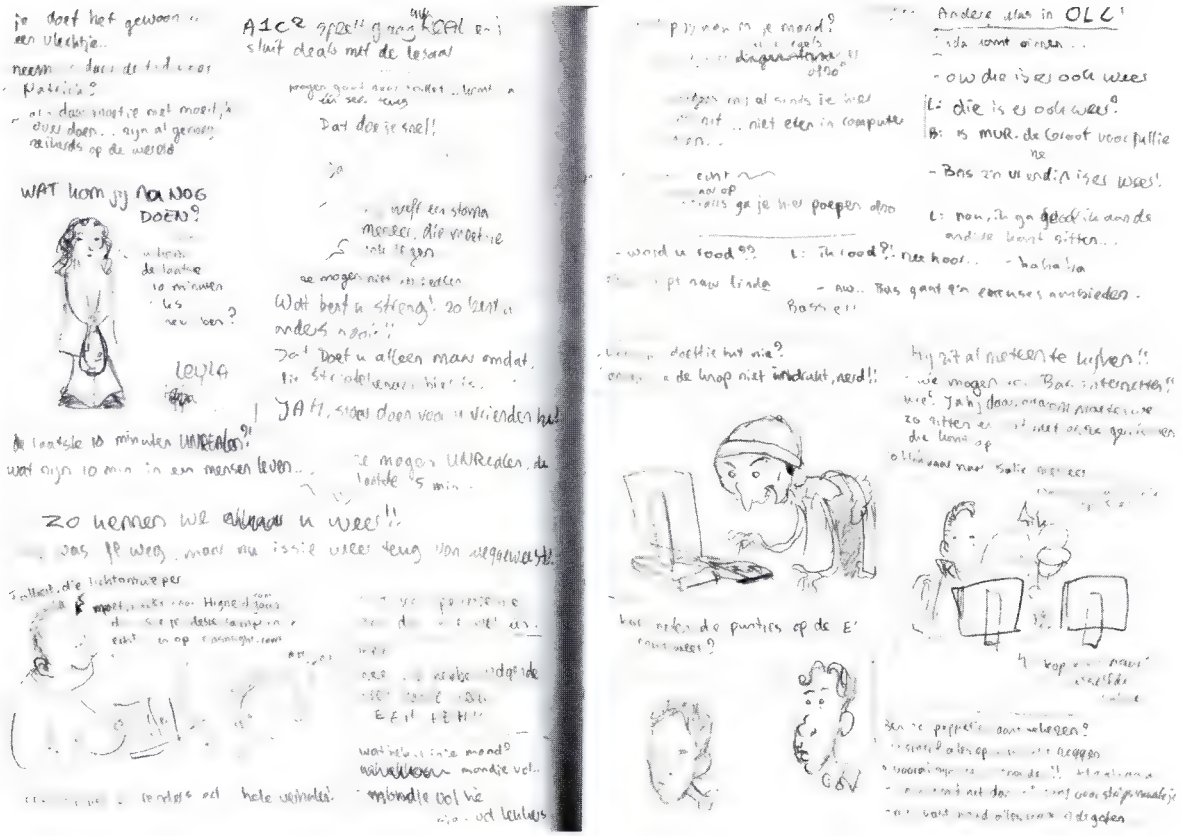

LINKS - Twee pagina's uit een schetsboekje. Documentatie voor een strip voor *Myx*, na een dagje meelopen op een school, 2004.

Leever, 'waardoor hij achterover leunt en de gemakkelijkste weg kiest.' *Meccano-* en *Gilles de Geus*-auteur Hanco Kolk, *ever the gentleman*, vindt hem 'een groot talent' maar zou graag zien hij 'zijn horizon verbreedt en zijn palet wat uitbouwt.'

Eerder al ergerde Wilbert Plijnaar, de vroegere *Sjors en Sjimmie*-scenarist die tegenwoordig in Amerika meesleutelt aan de scenario's van animatiefilms als *Ice Age*, zich hardop aan de *fucking boring* details uit zijn dagelijkse leven, waarop Flo zijn lezers vergast. Hij vergeleek Flo met een *stand-up comedian* die zijn clou-loze beschrijvingen van trivialiteiten afsluit met de retorische vraag: *'What's up with that?'*

Behaagziek mannetje

Het is opvallend hoe groot de weerstand is die wordt opgeroepen wanneer je zegt zo gecharmeerd te zijn van Flo's stripjes. Nadat ik op het Stripliefhebbersforum de loftrompet op Flo had gestoken, werd ik tijdens de Stripdagen Haarlem van vorig jaar aangesproken door verschillende mensen die zich daar vreselijk ongerust over maakten. Ik moest daarmee oppassen, want Flo zou lui en zelfvoldaan worden van zulke complimenten, werd me voorgehouden. Flo is sowieso een behaagziek mannetje dat de neiging heeft om de makkelijkste weg te kiezen, zei iemand anders. 'Wanneer hij morgen via een castingbureau een rol in de één of andere soap krijgt aangebonden, vergeet hij die hele stripcarrière.' Mensen kwamen met voorbeelden van andere grote talenten die uiteindelijk roemloos te gronde gingen, puur en alleen omdat domme stripcritici te vroeg en te hoog waren gaan opgeven van hun werk. Er werd op me ingepraat alsof ik moest worden bekeerd. Zie je het dan niet? Zie je de waarheid dan niet? Flo is een groot talent, hij kan de grootste worden, maar jij maakt hem kapot!

Ik begrijp de felheid van die reacties niet. Dat Flo nog lang niet op zijn lauweren rust, lijkt hij zelf maar al te goed te beseffen. Hij timmert behoorlijk aan de weg, maakt elke dag trouw zijn dagstrip voor zijn website, dat is te vergelijken met de weblogs van al die duizenden bekende en onbekende

Eindelijk een eigen wasmachine...
WAT BEN JE AAN HET DOEN?
Ik lig NAAR ONS EERSTE WASJE!
AH...
IS DE VLOER NIET KOUD?
NEE HOOR! KOM ER BIJ ZITTEN...
kijk! NU GAAT-IE OVER IN HET DROOG-PROGRAMMA!
cool!
02-04-2004

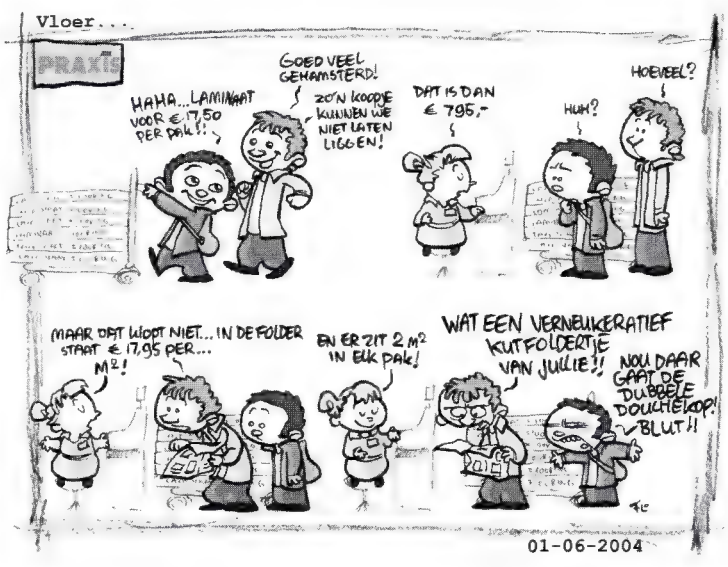
Vloer...
PRAXIS
HAHA... LAMINAAT VOOR € 17,50 PER PAK!!
GOED VEEL GEHAMSTERD!
ZO'N KOOPJE KUNNEN WE NIET LATEN LIGGEN!
DAT IS DAN € 795,-
HUH?
HOEVEEL?
MAAR DAT KLOPT NIET... IN DE FOLDER STAAT € 17,95 PER M2!
EN ER ZIT 2 M2 IN ELK PAK!
WAT EEN VERNEUKERATIEF KUTFOLDERTJE VAN JULLIE!!
NOU DAAR GAAT DE DUBBELE DOUCHEKOOP! BLUT!!
01-06-2004

ONDER - Twee afleveringen van *Daily Flo*.

BOVEN - De overgang van het 'Maaike'-poppetje, naar de huidige Flo, 2000.

RECHTSBOVEN - Detail uit *Vien de hond*, de eerste strip uit 1987.

ERONDER - Het eerste boekje in eigen beheer, 1998.

mensen op het internet, hij tekent voor tal van bladen en voor het webmagazine *Cutie* (*www.comics.nl/cutie*).
Binnenkort verschijnt zijn eerste echte album, en nog wel bij de Vlaamse uitgeverij Bries, het eenvrouwsbedrijfje van Ria Schulpen, die er keer op keer blijk van geeft een fijne neus te hebben voor vernieuwende strips.
Wie voor het eerst een strip van Flo ziet zal worden getroffen door het 'schattige' tekenstijltje waarin is getekend. Flo's personages zijn allemaal *cute*. Zichzelf tekent hij als een aandoenlijk ventje met grote bruine eekhoornogen, dat je móet oppakken en knuffelen. Decors zijn er nauwelijks, maar er wordt een suikerzoete wereld gesuggereerd waarin alles leuk is en koek en ei.
Dat is echter maar schijn! Onder dat rozige fondantlaagje schuilt een cynische, harde wereld waar oude vrouwtjes de schedel wordt ingeslagen met een stoeptegel tegen zinloos geweld, een moeder haar pasgeboren kind wegspoelt in de plee, verdrietige meisjes dooie mussen krijgen toegeworpen, een hamster haar schattige jongen opvreet (waarna de lezer een *happy new year* wordt toegewenst), een schattig, blij meisje sterft aan een hartaanval enzovoort.

Niet makkelijk

En dan die vader. Die verschrikkelijke, gevoelloze vader, die zomaar de lievelingsknuffel van de kleine Flo uit een rijdende auto gooit. Die Flo verplicht de hele familie op een etentje te trakteren van de honderd gulden die hij heeft gevonden.
Ik zat te prakkiseren, onder dat schattige Disney-uiterlijk van Flo (hij ziet er in het echt net zo vertederend uit als in zijn strips) gaat een wereld van pijn schuil. Die jongen is getraumatiseerd. Omdat-ie homo is, natuurlijk. Dat is vast niet makkelijk. En omdat-ie zo'n vader heeft. Hoe kun je nu níet

Van leermeester tot navolger

Fokke & Sukke-*tekenaar* ***Jean-Marc Van Tol*** *over Flo: 'Flo kwam op een goede dag – zo'n jaar of vijf geleden (hij heette toen nog gewoon Floor) – bij mij aanwaaien. Ik weet niet meer precies hoe het ging. Er komen wel vaker jonge mensen langs, soms via stages, soms gewoon om de sfeer op te snuiven. Ik vind het leuk om kennis door te geven. Er zijn al zo weinig mogelijkheden om als beginnend tekenaar het vak te leren. In ieder geval, Flo bleef hangen en assisteert me sindsdien. In het begin was het met wat lullige klusjes (tekeningen scannen en schoonmaken bij voorbeeld), maar later ook inkleuren en inkten. Toen ik merkte dat Flo mijn potloodschetsen sneller inktte dan ikzelf, ben ik daar maar mee gestopt. Je mag natuurlijk wel veel talent hebben, maar het moet niet te dol worden! Nee hoor, nu werken we vooral digitaal samen. Flo kleurt voor mij heel wat werk in. Dat kun je gewoon thuisdoen en via de mail.*
Natuurlijk is Flo te talentvol om te blijven steken als inkleurder van Fokke & Sukke. *Ik hou mijn hart vast voor wat het met* Fokke & Sukke *gaat gebeuren als hij eenmaal ècht wordt ontdekt. Ik ben bang dat ik mijn tekeningen zelf niet zo mooi kan inkleuren als Flo. Wanneer komt zijn eerste boekje? Najaar? Hmmm.. dan hebben we nog wel even. In ons geval duurde het ook nog een jaar of twee voordat we werden ontdekt voor het grote publiek. Maar dat het er aan zit te komen met Flo staat onomstotelijk vast.*
Ik zie wel dat het moeilijk zal zijn om met een Daily Flo *je brood te verdienen. Dat zou alleen kunnen wanneer hij elke dag in een krant zou staan en de boekjes (en de* merchandising*!), die ongetwijfeld gaan volgen, zo goed verkopen dat hij het niet nodig heeft om andere klussen aan te nemen. Flo is een geweldige reclametekenaar: hij kan een boodschap mooi en gelikt verkopen in verschillende stijlen. Toch word je daar bij het grote publiek nooit om herinnerd en het zou jammer zijn wanneer hij zich vooral op die bezigheden zou richten als hij zijn* Daily*'s onverhoopt toch niet rendabel kan maken. Maar dat lijkt mee een onwaarschijnlijk scenario. Ik verwacht dat het met Flo ongeveer net zo zal gaan als met ons: de eerste vijf jaar werk je je in het zweet en moet je er hard aan trekken, dan verschijnt er een boekje, dan word je wat bekender, en dan, na een jaar of twee, weet je niet hoe je de stroom aan opdrachten, aanvragen en verzoeken van je af moet duwen. Hopelijk*

JE ZULT HET MISSCHIEN NIET GELOVEN, FLO...
...MAAR ER IS EEN TIJD GEWEEST DAT STRIPS ONTZETTEND POPULAIR WAREN.
ECHT?
JE HAD TOEN STRIPREEKSEN DIE SOMS MILJOENEN-OPLAGEN HAALDEN...
..."KUIFJE" BIJVOORBEELD.
...MISSCHIEN HEB JE WEL EENS GEHOORD VAN "SUSKE & WISKE", "ASTERIX & OBELIX", "LUCKY LUKE"?
...JA... DAT WAREN MOOIE TIJDEN...

verknipt raken met zo'n vader? Ik dacht, hier is een verhaal. En ik ga dat verhaal naar boven halen. Ik ga dat verhaal wereldkundig maken. En ik besloot Flo, dit nieuwe literaire supertalent, op te zoeken. Hij ontving me thuis, in Den Haag, waar hij toen tijdelijk woonde met zijn vriend.

'Wanneer is dat begonnen, dat striptekenen van jou?', was mijn eerste vraag. Ik dacht, ik begin rustig (Flo was een beetje gespannen, zag ik. Hij zat rechtop op de bank tegenover me, vanwaar hij me met grote, verwachtingsvolle maar ook enigszins angstige ogen aanstaarde), maar daarna zal ik meteen *to the point* komen.

'Toen ik op school zat al', antwoordde Flo.

Waarom wilde je zo graag strips tekenen?

Omdat ik m'n ei er in kwijt kan. Ik kon gewoon m'n dingetjes in die strips kwijt.

(Aha! Dacht ik. Nu heb ik beet! Die dingetjes, dat zijn natuurlijk zijn obsessies, zijn onverwerkte trauma's, zijn frustraties. Nu gaat de hele rimram eruit komen. Ik zette me schrap en stelde de cruciale vraag...)

Wat voor dingetjes?

Ja, gewoon. Dingetjes waar ik me mee bezighield.

(Hm, het wordt moeilijker dan ik dacht) **Wat zijn dat dan voor dingetjes?**

Ehm...

(Ja...?)

Wat tekende je dan voor strips?

Over mijn vader.

Over je vader? *(Ja! Ja! Zijn vader!)*

Ja. In ieder geval over bestaande mensen in mijn omgeving. Eén van mijn strips ging over een nachtmerrie waar mijn vader in voorkwam.

(Hij houdt de boot af. Laat ik dan zelf maar man en paard gaan noemen)

Had je *issues* met je vader?

Nee, helemaal niet. Hij vond het zelf ook leuk. Dat soort dingetjes. Niet alleen strips. Ook gewoon tekeningen. Als ik boos was, tekende ik monstertjes.

(Ja, Godverdomme! Hij heeft helemaal geen issues *met zijn vader. Al die deprimerende zwartgalligheid vindt-ie wel lollig. En zijn vader vindt het ook wel lollig. Uit het veld geslagen was ik. Ik herstelde me snel. Natuurlijk, dacht ik. Natuurlijk gaat-ie niet in één keer zijn hele hebben en houwen op tafel leggen, ten overstaan van iemand die hij net tien minuten kent. Ik besloot om te blijven roeren, net zolang tot de hele beerput openging.)*

Doe je dat nog? Laat je nog steeds zien hoe je je voelt in je tekeningen?

Als ik chagrijnig ben, maak ik chagrijnige tekeningen, ja. Ik kan dan niet iets vrolijks tekenen.

(Dit wordt niks, dacht ik. Ik kom er later wel op terug. Ik had het ook veel rustiger moeten aanpakken. Lul! Lul dat je d'r bent! Ik besloot het over oppervlakkiger dingen te gaan hebben.)

Waar kom je vandaan?

Amsterdam West.

LINKS - **Jean-Marc van Tol en Floor de Goede wilden samen eens een soort Nederlandse *Understanding Comics* (Scott McClouds analyse – in stripvorm – van het medium strip. PB) maken. 'Flo had mijn digitale column over Scott McCloud ingekleurd en toen hebben we dat plan opgevat', vertelt Van Tol. 'Veel te ambitieus natuurlijk, dus dat strandde al na een paar pagina's, maar het was in de begintijd dat Flo zichzelf zo begon te tekenen.'**

ONDER - **Schetsje, gemaakt na het lezen van een artikel over *graphic novels* in *HP/De Tijd*, 2004.**

GEHEEL ONDER - **Eerste *Poepoe*-stripje van Jean-Marc van Tol.**

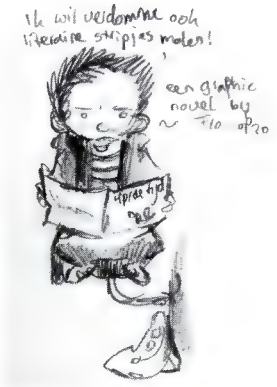

krijgt Flo dan ook zo'n talentvolle assistent als wij hebben gehad.
Zijn dagboekstrips hebben een frisheid die zijn weerga niet kent. Natuurlijk is Gerard Leever ooit begonnen met dagboekstrips en hebben Maaike Hartjes, Barbara Stok en Gerrie Hondius daarna de fakkel overgenomen, maar wat Flo doet, iedere dag, is anders. Al was het maar vanwege het digitale (en vluchtige) karakter. Hij heeft zijn eigen stijl ontwikkeld. Je merkt het aan die reacties op zijn site: Flo weet een snaar te raken. Heel bijzonder.
Het is grappig dat Flo nu zelf ook navolging begint te krijgen. Een medeleerling van hem op het Grafisch Lyceum, Thomas Langendijk (Tommy A.), heeft nu ook een dagelijkse strip en CKoe is er ook aan begonnen. Ik ben echt een beetje jaloers op het gemak waarmee Flo het volhoudt. Flo weet het nog niet, maar ik doe het ook, vanaf 1 maart. Elke dag (behalve in het weekend wat mij betreft) een autobiografisch stripje. Ik heb de site nog niet rond, maar je kunt hem wel via www.foksuk.nl *bereiken. (Ondertussen is de site* www.poepoe.nl *in de lucht. Red.) Daar staan ook andere banners naar dagelijks geupdate sites. Ben benieuwd of ik het zelf net zo lang zal volhouden.'*

Flo, Tommy... ik vind jullie dagelijkse stripjes zó leuk... Ik ben van plan om zelf óók
wat een stom idee!!!
JIJ maakt toch al elke dag een strip?!!
Fokke & Sukke...

Je bent als striptalent een beetje uit het niets komen aanwaaien.
Ik ging vroeger, toen ik een jaar of veertien was, altijd naar studio De Wittenkade, waar toen Peter de Wit, Hanco Kolk en Aloys Oosterwijk werkten, om daar bij de grote tekenaars te zien hoe zij dat deden. Nu teken ik er zelf ook. Op mijn vijftiende ben ik een maand naar Amerika gegaan, naar Wilbert Plijnaar. Die vond het erg leuk, wat ik maakte. Daar heb ik heel veel van geleerd. Hoe ik een figuurtje moet construeren, dat soort dingen.

Heb je daar jouw huidige tekenstijl vandaan gehaald?
Nee. Ik tekende altijd al Disney-figuren na. Later kwam ik bij De Zwarte Handel terecht, de studio van Maaike Hartjes (Bekend van *Maaike's Dagboekje*. PB). Toen heb ik nog een tijdje de tekenstijl van Maaike geïmiteerd, door mijn stijl te versimpelen probeerde ik van dat Disney-achtige af te komen. Ik ging toen ook autobiografische verhaaltjes tekenen, omdat die er lekker gemakkelijk snel uitpoepten. Toen kreeg ik commentaar van Maaike, dat ze het niet leuk vond dat ik haar nadeed. Nou ja, en op een gegeven moment is het figuurtje ontstaan dat ik nu teken.
(O, dacht ik, da's ook leuk. Een 'Maaike the Bitch'-anekdote. Even zuigen en zien of ik daar wat meer over te weten kan komen.)

Hoe ging dat dan? Werd je door Maaike apart genomen of zo?
Nee, dat was gewoon tijdens een vergadering.

Bespreken ze bij De Zwarte Handel elkaars werk tijdens een vergadering?
Nee, af en toe zijn er vergaderingen. Voordat we met zijn allen naar Lowlands (Het jaarlijkse popfestival waar een groep jonge stripmakers altijd heengaat om *live* strips te tekenen. PB) gaan, bij voorbeeld. Dan moet er natuurlijk eerst worden vergaderd.

Ja, ja. En tijdens die vergadering zei Maaike tussen neus en lippen door: 'Trouwens, Floor, even over je werk...'
Je moet daar niet zo over doorzagen, joh. Ik liet haar gewoon wat stripjes zien en toen zei ze dat.
(Oeps, nou irriteer ik hem nog ook. Snel maar weer terug naar de kern van de zaak.)

En toen kreeg je opeens een eigen tekenstijl. Je huidige stijl...
Nee, dat is nog een hele tijd zoeken geweest.

Waar komt die stijl vandaan? Strips? Disneyfilms? Het heeft wel wat tekenfilmachtigs.
Nee, nee, dat weet ik niet.

Maar dat autobiografische heb je gehouden. Net als iedereen bij De Zwarte Handel.
Nee, dat is niet waar. Alleen Maaike Hartjes, Margreet de Heer en ik doen autobiografie.

Over *Cutie*. Ben jij daar mede-oprichter van?
Nee. Striptekenaar Tommy A. heeft alles verzonnen.

Elke week een nieuwe aflevering. Is dat niet keihard werken?
Ja.

Ik heb niks te vertellen...

Cutie (*www.comics.nl/cutie*) is het kindje van **Tommy A**. Begonnen als een webmagazine waaraan vier vaste tekenaars bijdroegen (Tommy zelf, een zekere **Rayman**, **Alice Kok** en **Floor de Goede**) is *Cutie* (omschrijving: *Comics for girls*) inmiddels het podium voor een grote groep beginnende en gevestigde tekenaars als Marcel Ruijters, Ckoe, Lamelos, Igor Sinkovec en Mark Ryden. *Stripschrift* sprak met drie van de vier grondleggers, Tommy, Floor en Alice.

***Tommy A**: Ik werk in een stripwinkel in Amsterdam. Het viel me daar op dat de meisjes, die daar komen, altijd dezelfde comics pakken. Altijd pakken ze* Lenore *of* Johnny the Homicidal Maniac, *bijna nooit iets anders. Ik vroeg me af waarom juist die strips. Toen zag ik dat er meer sfeer in zit dan in de gemiddelde superheldenstrip.* Lenore *en* Johnny the Homicidal Maniac *zijn niet per se voor vrouwen gemaakt, maar ze spreken vrouwen blijkbaar toch aan. Zulke strips wil ik ook maken: niet per se op een mannelijk publiek gericht, ze moeten ook vrouwen aanspreken. De bedoeling van* Cutie *is dat de sekseverhoudingen onder de striplezers wat evenwichtiger worden. Meer vrouwen, dus.*

Lukt dat? Trekt** Cutie **vrouwelijke bezoekers?
Tommy: Ja, ik merk dat wel aan de reacties. Maar we doen bijna niks aan de promotie van de site. Zouden we wel moeten doen. Dan zouden er vast meer vrouwen op Cutie *afkomen.*

Alice Kok is wetenschapster. Ze werkt als bioloog in een laboratorium van de Erasmus Universiteit. Op *Cutie* publiceert ze illustraties die het midden houden tussen *Nijntje* en Japanse meisjesmanga. Ze is mooi. Zo mooi dat een zekere Zookie helemaal hoteldebotel van haar is en iedereen lastigvalt met lofzangen op Alice. Maar daarover misschien een andere keer meer. 'Ik weet niet welk genre strips vrouwen zou moeten aanspreken', aldus Alice. 'Ik lees graag strips van Mike Mignola, volgens mij is dat niet echt iets dat meisjes specifiek aanspreekt. Autobiografische dingetjes zoals wat Maaike Hartjes maakt vind ik leuk. Ik weet niet of mijn smaak representatief is voor vrouwen, want er zijn er niet zoveel die strips lezen.'

Hoe kom je aan Alice, Tommy?
Tommy: Tien jaar geleden tekende ze een manga die ik goed vond.

(Goddomme, man. Wanneer ga je me nou eens iets geven?! Degene die hier ècht keihard werkt, dat ben ik. Daar wil ik nu wel eens voor worden beloond. Kom nou maar eens los.)

En je tekent voor Myx. **Eén pagina in de maand. En voor** Expreszo. **Is dat je eerste opdrachtgever?**
Wel het eerste blad waarin ik publiceerde, ja.

Die strip voor Expreszo **is een homostrip, maar zonder politieke lading.**
Ook dat zijn autobiografische strips. Het houdt me helemaal niet zo bezig, die homobeweging.

Je hebt niks met activisme?
Helemáál niet. *Expreszo* is echt helemaal homo-emancipatie dit en homo-emancipatie dat. De hoofdredacteur draaft overal op in praatprogramma's en zo. Niks voor mij.

Lees je het blad?
Ik zou het nooit kopen.

Hoe ben je er dan terecht gekomen?
Ik ben er naartoe gestapt.
(Nou ga ik het maar eens hebben over Flo's homo-zijn . Dat zal ook wel moeilijk voor 'm zijn geweest. Eerst moest-ie er natuurlijk zelf mee in het reine komen, daarna moet zijn omgeving het accepteren. Nu zullen we het krijgen!)

Wanneer wist je dat je homo bent?
Toen ik 19 was. Toen wist iedereen het.

Iedereen, behalve jijzelf?
Nee, toen had ik het iedereen verteld. Daar heb ik in *Espreszo* wel strips over gemaakt.

Over hoe je omgeving reageerde en zo.
Nee, dat was best wel saai, eigenlijk.

Daarvoor was er een periode dat je er zelf mee bezig was.
Dat heb ik allemaal in één stripje verwerkt en toen was ik daarmee klaar. Ik vind het gewoon niet leuk om er strips over te maken. Dat wordt zo snel heel zeikerig. Ik heb er gewoon niks mee.

Lees je homostrips? Ralph König, Tom Bouden?
Nee. Ik wil wel eens iets van Bouden lezen.
(Wat een zondagskind. Wat een probleemloos leventje. Maar waar komt dat cynische in zijn strips dan vandaan? Ik besloot het nog niet op te geven.)

Je strips hebben iets nadrukkelijk zorgeloos.
Zorgeloos? Hoe bedoel je dat?

Wel met een cynische ondertoon, soms. En je doet veel poepgrappen. Wat heb je met poep?
Ik vind dat gewoon leuk, grappen over poep. Iedereen poept.

Je hebt geen zwaar leven.
Gewoon, normaal.

Is dat niet vreselijk, als je een autobiografische strip maakt, zo'n zorgeloos leven? Of laat je gewoon het achterste van je tong niet zien?
Ik weet niet. Als ik in een heel depressieve bui ben, komt er wel iets zwaars uit. De meeste mensen krijgen dat niet te zien. Voor *Myx* is dat niet geschikt, en in *Espreszo* moet er een homothema in zitten.

Hoe kom je aan je ideeën?
Ik teken gewoon wat ik meemaak. Soms ga ik ergens naar op zoek. Ik ben een keertje naar de Tweede Kamer geweest. Heb ik op de publieke tribune gezeten. Maar dat was nogal saai. Ik

BOVEN - Schets voor verhuiskaartje Flo & Bas, 2004.

GEHEEL LINKS - *Deathboy* voor *Cutie*.

MIDDENLINKS - Eerste versie van Flo(or) uit de jaren '80.

ERNAAST - Een scène uit het dagboek van Flo, dat hij tijdens z'n stage tekende, 2000.

ONDER - Eerste *Hondenleven* van Tommy A.

Alice: Ik tekende lieve Japanse poppetjes.

En waarom maak je wat je nu maakt?
Alice: Dat was me gevraagd, om strips te gaan tekenen. Had ik heel lang niet gedaan. Nu ben ik zelf een beetje aan het zoeken wat mijn stijl is.

Alle kernleden van *Cutie* hebben dezelfde benadering: een aantrekkelijke, knuffelige tekenstijl, maar met een cynische, keiharde ondertoon.
Tommy: De één is wat harder dan de andere, maar bij elkaar is er wel een soort eenheid. Het is alsof we elkaar bestralen. Als je Raymans Kamasutra for Bunnies *op zichzelf zou presenteren, zou je vooral een pornopubliek bereiken.*

***Wat is de bedoeling eigenlijk van** Kamasutra for Bunnies?*
Tommy: Dat is leuk. Gewoon entertainment, meer niet.

Jouw werk voor** Cutie **is vaak keihard, Floor.
Floor: Dat kan bij Cutie. *De Flo van* Do you know Flo?, *dat ben ik zelf. Die kan ik dus geen mensen laten vermoorden.*

Er zitten dus twee kanten aan jou.
Floor: Ja. Een nare, zieke kant en een hele lieve. Alice: Op mijn werk kan ik niks met mijn creativiteit. Daarom teken ik. Verhalen vertellen is niet echt mijn sterkste kant. Dat moet ik nog leren. Dat is een vak apart. Ik hoop gewoon dat mensen mijn tekeningen grappig vinden, maar ik heb niet echt iets te vertellen.

BOVEN - Scene uit *Oh was ik maar bij moeder thuisgebleven* voor *Zone 5300*.

MIDDEN - Schetsje na een verdrietige dag, 2004.

ONDER - Inspiratie na het luisteren van *Sigur Ros* (een IJslandse band), 2004.

heb er wel iets van gemaakt, maar geen echte grap.

Clous vind je niet nodig?
Nee. Ik doe meer aan anticlimaxen. Ik ben gewoon niet goed in clous verzinnen. Dus dat doe ik dan maar niet.

Je doet wel een beetje denken aan een columnist.
Zo kun je het ook zien.

Maak je je wel eens kwaad?
Ja, maar niet om van die grote dingen, waar iedereen zich kwaad om maakt. Een bericht over damherten bij voorbeeld, die moeten worden afgeschoten omdat ze overlast veroorzaken. Dan denk ik: verplaats ze dan of zo. We schieten toch ook geen mensen dood omdat er teveel zijn?

Waar komen die harde grappen van jou en je collega's bij Cutie **eigenlijk vandaan?**
Ik vind dat gewoon leuk. Iets te tekenen dat er schattig uitziet en dat dan te laten ontaarden in grof geweld.

Geweld vind je grappig?
In mijn stripjes wel, ja.

Geen ethische bezwaren?
Dat interesseert me niet.

Waarom vind je geweld grappig? Is er iets gebeurd in je jeugd?
Nee, ik zou nooit echt geweld gebruiken. Het is gewoon lekker om te tekenen. Het moet wel leuk blijven. Daarom teken ik nooit achtergronden. Vind ik verschrikkelijk.

Gedisciplineerd ben je niet.
Nee.
(Inmiddels duiken er steeds vaker decors op in zijn strips. Prachtige decors, zoals in het lange, griezelig mooi ingekleurde Flo-*verhaal* Oh, was ik maar bij moeder thuisgebleven *dat onlangs in het speciale jubileumnummer van* Zone 5300 *verscheen. Er is zelfs steeds vaker sprake van plot!)*

Langere verhalen, dat is ook je stiel niet, lijkt het.
Nee, er komt al snel weer iets autobiografisch uit. Ik ben meer iemand van situaties, niet van een heel verhaal.

Een avonturenstrip?
Ha! Ik zou bij God niet weten wat. Ik ben gewoon geen verhalenverteller.

Niet bang dat de stroom opraakt?
Qua inspiratie? Dat zie ik dan wel weer.

Wat voor opleiding heb je eigenlijk gedaan?
Een grafische opleiding. Ik ben afgestudeerd op animatie.

Heb je dan geen aspiraties op het gebied van animatie?
Ja, daar wil ik ooit wel eens iets mee gaan doen. Ik doe wel eens freelanceopdrachtjes voor een animatiestudio, waar ik stage heb gelopen.

Hoe zie je jezelf op je dertigste?
Ben ik totaal niet mee bezig. Ik wil dan op z'n minst een album uit hebben.

Eén album. Heb je geen plannen voor jezelf?
Ik wil meer naamsbekendheid.

Gemakzucht

Ze hebben gewoon gelijk, dacht ik. Die mensen die me wezen op Flo's luiheid, op zijn behaagzucht, die hebben het goed gezien. En wat Leever zei over de huidige generatie tekenaars, dat het voor hen haast een verdienste is om weinig aandacht te besteden aan het tekenwerk, dat is de spijker op zijn kop! Op een beurs sprak ik stripauteur Ilah, bracht Flo's weigering om decors te tekenen ter sprake. 'Maar die teken ik ook niet!' zei ze bijna verontwaardigd. Nergens voor nodig, vindt ze.
In Haarlem, tijdens het stripfestival, sprak ik behalve Flo twee van zijn collega's bij *Cutie*: Tommy A. en Alice Kok.
'We doen geen van allen aan achtergronden', zei Tommy A. 'Ik ben nu bezig met een strip voor *Zone 5300*, daarvoor word ik wel een beetje gedwongen om aan achtergronden te werken', vertelde Alice me. 'Het is wel ontzettend moeilijk. Het is een soort gemakzucht dat ik het niet doe.'
Dat is dan de generatie van nu. De zapgeneratie. Snel scoren en op naar het volgende kanaal, het volgende project. Niet te lang stil blijven staan bij één enkel ding. Daar niet teveel tijd en energie in steken. Voor je het weet mis je van alles. Maar is dat kwalijk? Telt niet het resultaat? En is *Cutie* soms geen

flitsende website, met lekkere strips, die er gelikt uitzien? Ik moet toch lachen om Flo's dagelijkse strip? Ik heb toch plezier? Wat wil een mens meer?
Gelukkig sta ik niet alleen. Behalve Flo's vaste schare van vijftien fans, die zijn dagstrip steevast van jubelende commentaren voorzien, wordt hij ook geprezen door vertegenwoordigers van de gevestigde orde. *Fokke & Sukke*-tekenaar Jean-Marc van Tol, bij wie Flo een extra zakcentje verdient als inkleurder, is erg te spreken over zijn talent: 'Ik vind Floor één van de grootste talenten die in Nederland rondlopen. Tekentechnisch heeft hij het al jaren in zich en verteltechnisch begint hij zijn vorm te vinden. Dat heeft meer met een persoonlijke ontwikkeling te maken, dan met vernieuwing.'
Over het vernieuwende van Floors werk: ik moet weer aan David Foster Wallace denken: 'De volgende lichting rebellen zouden wel eens àntirebellen kunnen zijn, die het met overtuiging over alledaagse en niettrendy beslommeringen en emoties hebben. Misschien gaat het juist daarom. Echte rebellen riskeren immers de afkeuring van het publiek?' Dat maakt Flo dus een rebel! En dat maakt hem zelfs vernieuwend. Flo maakte deel uit van een nieuwe lichting jonge rebellen, waar Tommy A. en Alice Kok ook deel van uitmaken. Rebellen die zeggen: '*Fuck* die oude troep van die dooie Amerikanen'. Wij willen onze verhalen vertellen op ònze manier. En onze verhalen spelen zich af in het paradijs, daar zijn we nou eenmaal opgegroeid. We ergeren ons aan pietluttigheden. We vinden onze ouders aardig. Samen met hen lachen we om kinderachtige grappen. We zijn gezapig, we zijn lui. We hebben lol. *Fuck weltschmerz!*'
Gespannen wacht Floor op mijn volgende vraag. Ik vraag hem naar zijn vaste schare fans, die elke dag op een nieuwe aflevering van *Do you know Flo?* zitten te wachten. Tekent hij voor hen? Voor de positieve aandacht?

Floor de Goede: 'Aandacht vind ik sowieso wel leuk. Ik teken wat ik wil tekenen, maar ik hou er wel rekening mee dat er mensen meekijken.'

Wat doet jouw vriend?
Die is leraar op een school in Haarlem. Hij is een bron van inspiratie voor me. Hij komt vaak in mijn strips voor. Als mijn tegenspeler.

Je bent pas 24, maar je leidt al een behoorlijk burgerlijk, gezapig leventje.
Valt wel mee, hoor.

Uit wat voor familie kom je eigenlijk?
Een hele openhartige, ruimdenkende familie. Bij mij thuis liepen iedereen altijd naakt door het huis.

(Een sprankje hoop) **Heb je je daar tegen afgezet?**
Ja. Ik hield per se mijn kleren aan en praatte niet over mezelf of over problemen, behalve dan via mijn stripjes.

Liep iedereen de hele dag naakt door het huis? Zijn ze naturisten?
Nee, natuurlijk niet! Dat was maar een voorbeeld. Ze deden dat als ze onder de douche vandaan kwamen of zo.

Ben je preutser dan je ouders?
Best wel. Maar dat ben ik langzaam aan het overwinnen.

Maar je ouders zijn verder normale mensen. *(Dammit!)*
Ze zijn gescheiden. Maar ze zijn op een vriendschappelijke manier uit elkaar gegaan.

Ook al geen trauma's aan overgehouden, dus. *(Ik geef het op.)*
Aan mijn vader heb ik wel een paar trauma's overgehouden. Die heb ik verwerkt in onder andere dat stripje over dat ik honderd gulden vond. Toen moest ik daar iedereen van trakteren. Ik ben daar nu overheen, hoor. Ook vanwege al die andere dingen die hij me sindsdien heeft geflikt. Hij gooide Bokje, mijn knuffel, een keer de rijdende auto uit.

(Aha! Dus tòch! Nou zijn we er!) **Wat een gemene man, die vader van je!**
Nee hoor. Hij is meer een sullige goedzak. Ik merk wel eens dat sommige mensen mijn stripjes te serieus nemen. Dat ze denken dat alles letterlijk zo is gebeurd.
(Nu geef ik het echt op.)

Waar leef je van?
Van allerlei miniopdrachtjes en van *Fokke & Sukke*.

Je bent de assistent van Fokke & Sukke**-tekenaar Jean-Marc van Tol. Wat doe je precies voor hem?**
Ik kleur in.

Hoe komt Jean-Marc aan jou?
Via de website NU-Komix (De website van Jessica Hummel – *www.nukomix.nl* – waar Nederlandse striptekenaars zich met hun portfolio presenteren. PB). Ik zocht een baantje. Hij zei: 'Kom maar bij mij'. Ik ben er erg blij mee.

Maar de meeste energie gaat zitten in Cutie **en** Daily Flo**?**
Ja.

Betaalt *Myx* **eigenlijk een beetje?**
Ja.

Goed?
Ik ben blij dat ik er wat voor krijg. Het is gewoon leuk om te zien dat ik in dat blad sta.

Waar bestaat jouw dag uit?
Het begint om negen uur met het tekenen van de *Daily Flo*. Die wil ik rond twaalf uur op de site hebben staan. Ik weet dat mensen daar op zitten te wachten. Ik heb vijftienhonderd bezoekers per dag op die site. Dan probeer ik de krant te lezen. Verder ligt het er aan of ik een *deadline* heb. Ik heb geen strakke dagindeling.

Toen kwam het moment dat me nog lang zal heugen. Ten einde raad wreef ik wat over mijn nek. Ik zuchtte wat. Toen dacht ik hardop: 'Wat zal ik verder nog eens vragen'.
De volgende dag had Floor er een stripje van gemaakt en op zijn website gezet. Het kleine kreng!

peter.breedveld@stripschrift.nl

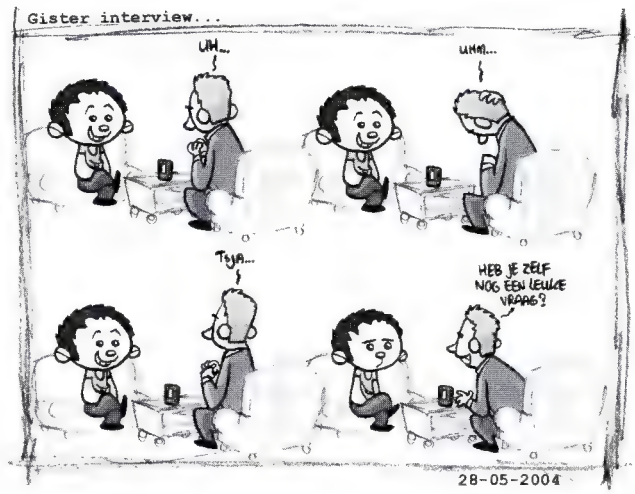

BOVEN - **Strip voor *Cutie*, 2004.**

LINKS - **Een inmiddels beruchte aflevering van *Daily Flo*.**

De Mattotti

DOOR RUDY VROOMAN

– In *Brieven uit een verre toekomst* probeert Lorenzo Mattotti een tijd voor te stellen die voor hem ligt... Valt de toekomst in beelden uit te drukken?
– Steeds plaatst hij zijn figuren in een omgeving die ze niet kennen—
Wat is het belang van reizen?
– Eenzaamheid is een element dat zich op vele manieren manifesteert...
Met welke middelen kun je dat verbeelden?
Mattotti geeft antwoord, naar aanleiding van zijn pas verschenen album, dat een opvallend lange ontstaansgeschiedenis kent.

De aankondiging van een boek gebeurt vaak ruim voordat er een exacte verschijningsdatum bekend is. Op vele tentoonstellingen van Lorenzo Mattotti bij voorbeeld zijn – sinds 1992 – pagina's getoond van *Romanza*, het liefdesverhaal van een adellijke meisje en een soldaat tijdens de Italiaanse eenwording rond 1870. Doordat de minnaar van het meisje militair is, speelt het zich af in verschillende delen van Italië, waardoor er prachtige verwijzingen te verwachten zijn naar de 'Macchiaoli', een door Mattotti zeer gewaardeerde groep 19e eeuwse Italiaanse schilders met onder andere Lega, Fattori en Signorini, die situaties en landschappen naar werkelijkheid schilderden, met een grote kleurenrijkdom, vergelijkbaar met wat de impressionisten gelijktijdig in Parijs deden. Een verhaal van grote schoonheid kortom en waar tot nu toe slechts zes platen van getoond zijn...

Iets soortgelijks heeft zich voorgedaan met *Treinen*. In 1994 kondigde uitgeverij Oog & Blik dit boek al aan. Het zou de bundeling zijn van een aantal verhalen over reizen en toekomst. Het langste verhaal (twintig pagina's) had Mattotti oorspronkelijk gemaakt voor *Quel fantastico treno*, een boek over de Italiaanse spoorwegen met bijdragen van stripmakers als Cinzia Leone, Hugo Pratt, Guido Crepax, José Muñoz en Carlos Sampayo. Mattotti's slotverhaal behandelde de toekomst en heette *Lettera da un tempo lontano* (*Brief uit een verre toekomst*).

Hansje Joustra van Oog & Blik was onder de indruk van dit verhaal, maar vond het te kort voor een aparte uitgave. Mattotti had zich al vaker met dit thema beziggehouden, zodat besloten werd *Brief uit een verre toekomst* aan te vullen met materiaal dat hierop zou aansluiten, te weten een inleiding met een geïllustreerd interview en twee korte verhalen die Mattotti speciaal voor het boek maakte in een subtiele, gecombineerde techniek van pen met inkt en kleurpotloden. Uiteindelijk was de auteur toch niet tevreden over het albumproject en werd de publicatie uitgesteld.

De geschiedenis van *Treinen* kreeg een andere wending toen Casterman Mattotti benaderde voor een nieuwe strip na het succes met het album *Dr. Jekyll en Mr. Hyde* in 2002. Mattotti maakte samen met Claudia Giandelli *Na de zondvloed*, een 22 pagina's tellend verhaal dat samen met *Brief uit een verre toekomst* en twee andere bijdragen de inhoud vormt van het net verschenen album *Brieven uit een verre toekomst*. Oog & Blik is de uitgever van de Nederlandse editie (zie voor recensie De Boventoon). De twee verhalen *De stad van de treinen die gedachten verbinden* en *We zullen dezelfde dingen zien* die thematisch zo goed bij *Brief uit een verre toekomst* passen, werden niet opgenomen in dit boek. Zij zijn voor het eerst te lezen in dit en het volgend nummer van *Stripschrift*.

Voor de inleiding, die dus niet in de uiteindelijke uitgave is opgenomen, hield ik een vraaggesprek met Mattotti waarin hij ingaat op verschillende aspecten die met reizen en toekomst te maken hebben. In dit artikel zijn delen hieruit opgenomen.

BOVEN - **Het omslagbeeld van *Brieven uit een verre toekomst*.**

Het geeft me het idee dat ik makkelijker iets kan scheppen. Een verhaal maken ervaar ik sterk als reizen in geestelijke zin. Die innerlijke reis heb ik nodig. Het prikkelt me om na te denken, maakt me actief. Mijn karakters proberen voortdurend zichzelf te veranderen. Soms houdt dat alleen in dat ze ontdekken niet te kùnnen veranderen. Die acceptatie is in wezen ook een verandering. Zoiets kan een lange reis zijn. Dit basisidee ligt ten grondslag aan veel van mijn verhalen!

Om terug te komen op reizen in letterlijke zin: daar hou ik erg van, vooral per trein. Als je naar buiten kijkt, krijg je het gevoel dat je naar een film kijkt. Je zit daar in alle rust en buiten flitst alles aan je voorbij. Dat is geweldig! Vooral om achteruit te rijden en niet te zien wat er nadert, maar wat de trein achter zich laat. Het is prettig om het landschap in je te op te nemen en dat wanneer er iets nieuws je beeld binnenkomt, het meteen opgenomen wordt in de bestaande situatie. Misschien is dat wel mijn idee van de werkelijkheid (*glimlacht*). Ik kijk niet graag naar de toekomst. Wat mij aanstaat is een toekomst die in balans is met het verleden. Nieuwe dingen, die ik niet begrijp, jagen mij angst aan. Ik wil zaken integreren in dat wat ik al ken.'

Reizen

In Mattotti's verhalen wordt opmerkelijk veel gereisd. Het is voor hem een middel om personages in onbekende situaties terecht te laten komen.

Lorenzo Mattotti: 'Als je reist verplaats je je niet alleen in fysieke, maar ook in mentale zin. Tijdens een reis ben ik geestelijk scherp. Ik kijk aandachtiger naar zaken, omdat ik ze niet ken.

Verbeelden van de toekomst

In de toekomst, waarin *Brief uit een verre toekomst* zich afspeelt, is de hoofdfiguur zich bewust van haar afkomst, die samenvalt met onze huidige tijd. Het is dan ook niet toevallig dat ze Ambra heet, net als haar moeder en Mattotti's eigen dochter. Ze mijmert over haar overgrootvader, iemand die in ons heden leeft. In *Brief uit een verre toekomst* schrijft ze aan hem hoe moeilijk het is om een beeld te vormen van de tijd die voor ons ligt. Als voorbeeld geeft Ambra dat een groot probleem als luchtvervuiling opgelost is door iets kleins.

ONDER - Scène uit ***Brief uit een verre toekomst***, het laatste verhaal in ***Brieven uit een verre toekomst***. 'Het gaat over snelle treinen, maar het verhaal zelf verloopt traag... met veel ruimte.'

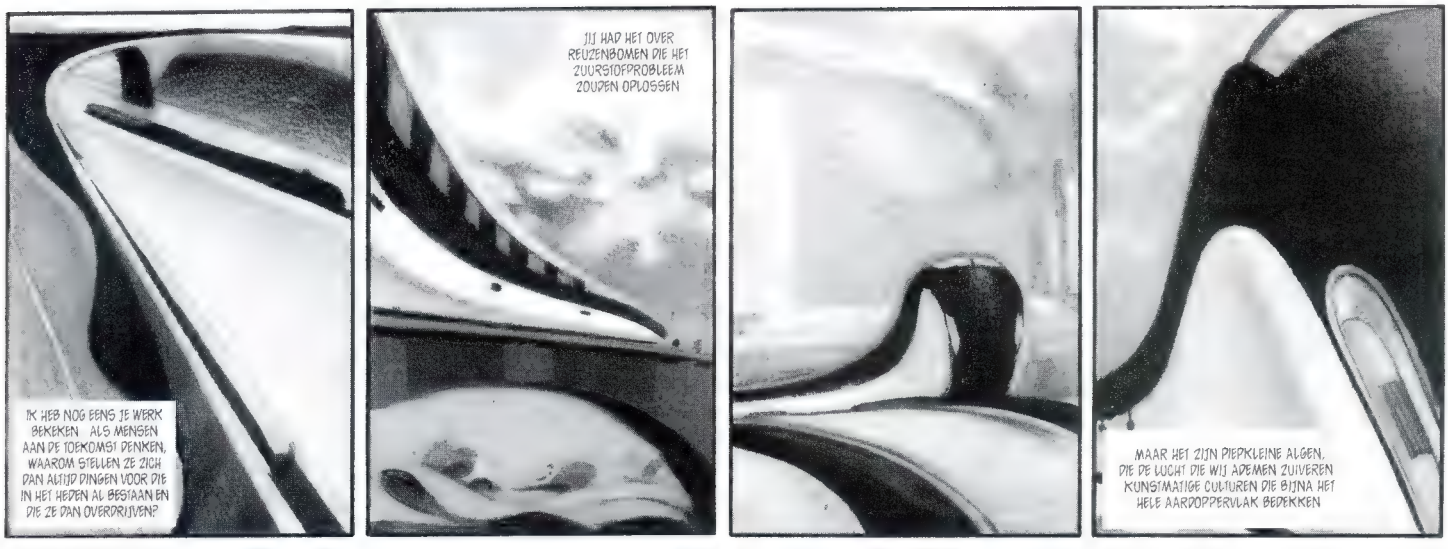
IK HEB NOG EENS JE WERK BEKEKEN. ALS MENSEN AAN DE TOEKOMST DENKEN, WAAROM STELLEN ZE ZICH DAN ALTIJD DINGEN VOOR DIE IN HET HEDEN AL BESTAAN EN DIE ZE DAN OVERTREFFEN?
JIJ HAD HET OVER REUZENBOMEN DIE HET ZUURSTOFPROBLEEM ZOUDEN OPLOSSEN
MAAR HET ZIJN PIEPKLEINE ALGEN, DIE DE LUCHT DIE WIJ ADEMEN ZUIVEREN KUNSTMATIGE CULTUREN DIE BIJNA HET HELE AARDOPPERVLAK BEDEKKEN

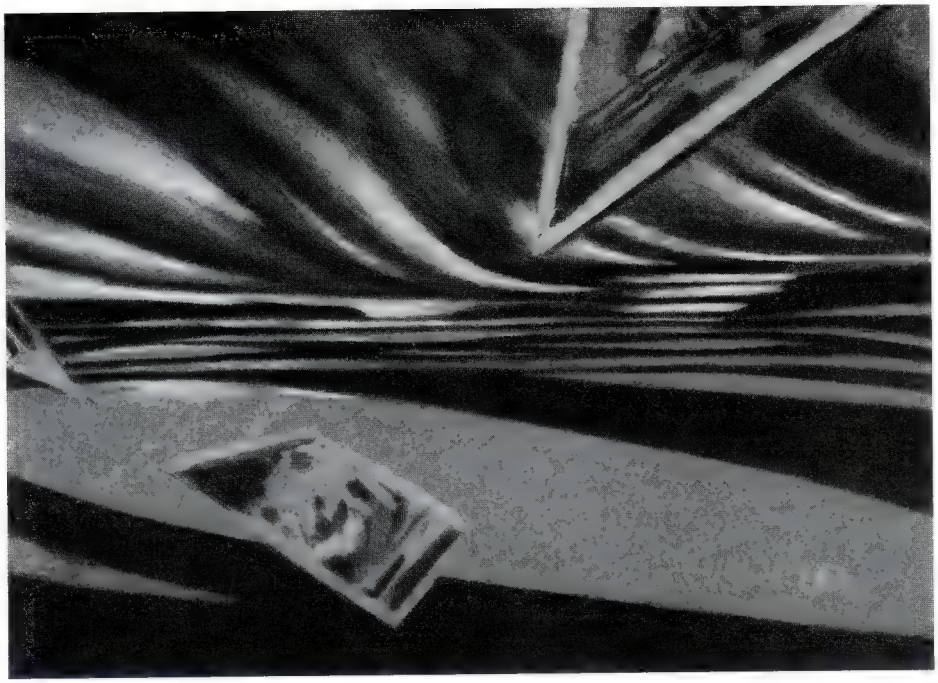

BOVEN - In het eerste verhaal van *Cenere* heeft kort ervoor de Apocalyps plaatsgevonden. Alles is verwoest. Drie foto's worden voortgeblazen door de wind.

RECHTSBOVEN - De tijd verstrijkt. Er zijn slechts ijle stemmen in de lucht. De wind vormt dunne lijnen in het zand, als een slang.

'Het is onmogelijk om de toekomst te beschrijven. Neem het beeld van de toekomst in computerspelletjes. Dat ziet er idioot uit, want het gaat om een achterhaald beeld van de toekomst, een symbolische manier om iets moderns te willen verbeelden. Eén ding is overduidelijk: zo zal het er later in ieder geval niet uitzien. Mijn benadering is niet wetenschappelijk, maar puur intuïtief. Neem een vertrouwd gebruiksvoorwerp als de langspeelplaat uit mijn jeugd. Het was toen onvoorstelbaar dat de lp – dat was toen echt een fetisj voor ons – zou verdwijnen en dat er op zoiets kleins als een cd of dvd moeiteloos een veelvoud aan informatie gezet zou kunnen worden. Denken we vandaag de dag aan de toekomst dan staan ons de niet te overziene mogelijkheden van de computer voor ogen, de ongekende middelen om complexer en geraffineerder te werken.

In *Brief uit een verre toekomst* wordt de lucht niet gezuiverd door uitgestrekte wouden met reuzenbomen, maar via een kleine algensoort. Voor onze verbeelding is zoiets moeilijk aan te nemen. De voorstelling van een woud is opzienbarender. Stel ik me de toekomst voor dan ben ik geneigd dat te doen op dezelfde manier als de tekenaar van *Flash Gordon* en andere tekenaars van de traditionele strips die ik gelezen heb. Dat moest spectaculair zijn, overweldigend.

Heel anders verbeeld ik de toekomst in mijn verhaal, waar alles heel schoon is, men genoeg tijd heeft en er door de vooruitgang rust heerst. Een wereld waar mensen op een andere wijze in harmonie met de natuur kunnen leven. Ook heb ik verwerkt hoe innerlijk het verstrijken van tijd ervaren kan worden. Veelal doe je dat in een strip door middel van dramatische handelingen. In mijn vertelling reist Ambra de hele tijd. Ze ontmoet onderweg een vrouw aan wie ze voorstelt een wandeling te maken. Samen wandelen ze dan een poos zonder met elkaar te praten. Ik vind het interessant zo'n moment van stilte in te lassen, waardoor de tijd stopt. Het geeft gelegenheid om je te bezinnen, bij voorbeeld om naar verschillende landschappen te kijken. Na verloop van tijd is het landschap wellicht alleen veranderd door hoe de zon erop schijnt.'

RECHTS - In het tweede verhaal van *Cenere* blijkt dat na lange tijd er nog een groep monniken diep onder de grond is blijven leven, in een kerkachtige ruimte. Ze voeren een gezamenlijke dans uit, wat een schaduw op de muur veroorzaakt.

Nomaden

In *Brief uit een verre toekomst* ziet het sociale leven er heel anders uit. In fysieke zin leeft men meer geïsoleerd. Je gaat niet meer bij iemand op bezoek. Veel contacten verlopen met behulp van techniek en virtuele media. Als je per trein reist, is dat diep onder de grond. Wanneer je het landschap erboven wilt zien dan projecteer je dat als een hologram op het treinraam. Denk je aan welk schilderij dan ook, dan is het op te roepen op het scherm van je laptop. Op een virtuele wijze staat de hele wereld tot je beschikking.

'De werkelijkheid wordt er maakbaar door. Men kan zaken veranderen of weglaten als die niet bevallen. Confrontaties zijn te omzeilen. Maar er is ook een andere kant. Ik sprak met een vriend, François Gigoult, over de toekomst. Hij legde me uit dat, ondanks dat we niet weten hoe het later eruit ziet, wij wel invloed hebben door de manier waarop we erover denken. Vreselijke gedachten leiden tot een zich somber ontwikkelende toekomst. Geloven mensen in verbeteringen, dan kunnen toekomstontwikkelingen zich hier naar richten. In mijn verhaal is men erg op zichzelf, maar in andere delen op aarde zijn er waarschijnlijk grote steden waar mensen in verschrikkelijke omstandigheden leven. Ik maak slechts een voorstelling van een deel van de toekomst. Ik toon het leven van mensen die het goed hebben. Die zich via zo'n trein verplaatsen of er in wonen. Het idee om mensen nomaden te laten zijn vond ik wel aantrekkelijk. Dat je geen huis meer nodig hebt.

Ambra, de hoofdfiguur, heeft een reiskoffer bij zich dat een huis in het klein blijkt te zijn. Als zij ergens arriveert opent ze haar koffer en beschikt zij over alles wat ze zich herinnert, wat haar dierbaar is: foto's, ook van haar overgrootvader, een archief van al zijn uitgegeven boeken, allerlei persoonlijke voorwerpen. In die kleine ruimte bevindt zich alles, heel gecomprimeerd.'

Ambra schrijft in haar brief dat de treinen snel zijn en de bagage licht. Al haar overgrootvaders schilderijen passen in een klein rood doosje.

'Dat klinkt heel aantrekkelijk. Maar als ik er aan denk dat al mijn tekeningen, al mijn werk, alle uren die ik aan mijn tekentafel zat, in een klein doosje passen, dan is dat eigenlijk een afschuwelijke gedachte. Ik heb die dingen ècht gemaakt. Zullen die uiteindelijk slechts in virtuele vorm overblijven?! De verhouding van het meisje met haar overgrootvader die altijd zat te tekenen, is dramatisch, omdat het onderstreept hoezeer beiden tot een andere generatie behoren. Denk maar aan de schilders van voor de uitvinding van de fotografie, die de werkelijkheid probeerden weer te geven in hun schilderijen. Toen de fotografie kwam, vernietigde dit hun kijk op het leven. Het dramatische van onze toekomst is dat je

geen tijd nodig zult hebben om een schilderij te maken. Je roept het gewoon virtueel op als je het nodig hebt. Schilderen is voor mij naast een ambachtelijke ook een geestelijk proces. Als een machine dat voor een volgende generatie overneemt, verdwijnt dat langdurige proces, die ontdekkingsreis, het wezenlijke van dat werk. Het wordt zuiver objectief.'

Na de Derde Wereldoorlog

In het helaas niet in het Nederlands uitgebrachte *Cenere* verbeeldt Mattotti op een geheel andere wijze de toekomst bij drie verhalen die zich afspelen na de Derde Wereldoorlog. Schrijver is Tonino Guerra die als scenarist werkte voor filmers als Fellini, Antonioni en Tarkovsky.

'*Cenere* is in de eerste plaats een verzameling beelden voor een denkbeeldige film. Met sterke Felliniinvloeden. In het eerste verhaal heeft kort ervoor de Apocalyps plaatsgevonden. Alles is verwoest. Drie foto's worden voortgeblazen door de wind. De tijd verstrijkt. Er zijn slechts ijle stemmen in de lucht. De wind vormt dunne lijnen in het zand, als een slang. Wat een prachtig beeld: twee dunne lijnen die eruitzien alsof twee zielen met elkaar dansen. Ik ben zeer gesteld op die tekening, het enige teken van leven is de dans van twee lijnen.

Ook mooi vind ik de tekening van een wolkenkrabber in de sneeuw. In die sneeuw zie je bruine vlekken, alsof het de zielen van mensen zijn.

In het tweede verhaal blijkt dat na lange tijd er nog een groep monniken diep onder de grond is blijven leven, in een kerkachtige ruimte. Ze slapen gezamenlijk in een grote kamer onder één grote deken, met gaten erin. Daar steken ze hun hoofden door. Eén monnik houdt de verstreken tijd bij. Er is een grote gesloten deur. Ze krijgen de indruk dat zich

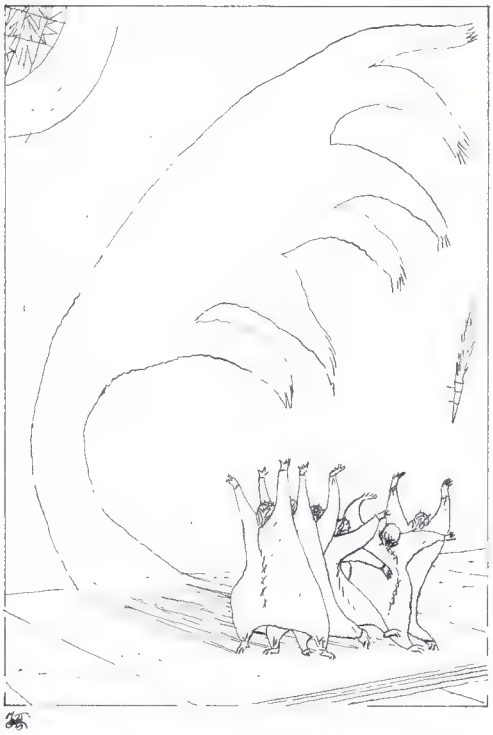

daarachter iemand bevindt, wat hen beangstigt. Misschien is het een gemeenschappelijke droom of wachten ze op iemand die maar niet komt. Ze voeren een vreemd ritueel op, waarbij ze muziek maken door op een soort dozen te trommelen en een gezamenlijke dans uit te voeren, wat een schaduw op de muur veroorzaakt. Verder is er een bladloze boom. Met kaarsen en spiegels proberen ze meer licht te creëren om de boom te laten bloeien. Op een dag zien ze een bloem en ze beginnen door elkaar te praten: 'O, het is een bloem, het is een bloem!' Maar het blijkt een vlinder. In die zin is het een optimistisch verhaal over het leven dat altijd doorgaat.

Het laatste verhaal speelt zich een hele tijd later af, op een andere plek. Daar is een wolkenkrabber diep in de grond verzonken, alleen de top steekt er bovenuit. Een groep mensen woont diep onder de grond. Men gaat slechts naar boven om te trouwen, en blijft daar dan een week om het licht te aanschouwen, een soort huwelijksreis. Eén getrouwd stel besluit de top te verlaten en de omringende woestijn in te trekken. Dat is een poëtisch middel om een nieuw begin aan te geven. Misschien zijn sommige aspecten in *Cenere* stereotiep, maar het zijn prachtige ideeën om te verbeelden.'

GEHEEL BOVEN - **In het laatste verhaal in *Cenere* is er een wolkenkrabber waar alleen de top van boven de grond uitsteekt.**

ERONDER - **Een groep mensen woont daar diep onder de grond. Men gaat slechts naar boven om te trouwen, en blijft daar dan een week om het licht te aanschouwen, een soort huwelijksreis.**

BOVEN - **Een van de schilderijen voor de tentoonstelling *Architectural Strips*. 'Zoals het licht op het eenzaam bouwwerk schijnt doet het denken aan een kleine Toren van Babel, met die boompjes erop.'**
RECHTS - ***De toren van Babel* door Pieter Breughel de Oude uit 1563-1568.**

Vorm en dimensies

Uit zijn verschillende strips komt het beeld naar voren dat de mens, als individu òf als kleine groep – slapend onder een gemeenschappelijk deken of wonend in een onderaardse wolkenkrabber – ook in de toekomst veelal een geïsoleerd bestaan zal leiden. Toen Mattotti architectuur studeerde in Venetië werd hij zich reeds bewust dat hij met de relatie tussen vorm en dimensies een beeld van verlatenheid kon scheppen.

'In Venetië zag ik alles als vorm. Ik keek naar dingen op een grafische manier. Naar bij voorbeeld de kathedraal van San Marco aan het eind van de Canale Grande, met ertegenover de grootse vormen van de kerk van Santa Maria della Salute. Ik herinner me de kleine huisjes van de wijk Giudecca op de voorgrond terwijl een immens tankschip – nu is dat verboden – daar achterlangs schoof, als een grote muur. Fantastisch zoals die vormen elkaar in een langzaam ritme passeerden. Alsof ze dansten. Als student keek ik graag naar dit soort dingen en dacht na over deze manieren van bewegen, de vorm- en lichtveranderingen, de elkaar opvolgende kleurschakeringen, die voortdurend wisselende composities. Venetië gaf me hiermee een werkelijk grote les.

In *Brief uit een verre toekomst* zit deze sfeer. Het gaat over snelle treinen, maar het verhaal zelf verloopt traag... met veel ruimte.'

Architectuur

In 1987 deed Mattotti op verzoek van de designgroep Memphis – onder meer bekend van de ontwerpen van Ettore Sottsass – mee aan de tentoonstelling *Architectural Strips* in Milaan. Op het viertal schilderijen met elk een geïsoleerd bouwwerk staan steeds een of twee personen. Door deze romantische schilderkundige opzet – die bedoeld is om je bij het afgebeelde te betrekken – kijk je als het ware over de schouder mee naar zo'n gebouw en word je je bewust van de dimensies. Het zijn impressies van toekomstige architectuur.

'Ze hebben een prettige atmosfeer. In die periode interesseerden symbolische, architecturale aspecten me zeer. Toen ik aan *Brief uit een verre toekomst* werkte, heb ik me door deze schilderijen laten inspireren. Ze laten geen sociale opvatting over wonen zien. Het is een esthetische vorm. Het ging me niet om wat ze voorstelden, maar om een indruk te geven van grote ruimte. Die schilderijen zijn toekomstbespiegelingen, al reiken ze niet verder dan een grafische benadering. Ik roep er een gevoel van eenzaamheid mee op, creëer er poëtische momenten mee.

Op één van de schilderijen zijn grote gebouwen te zien. Ze hebben wel wat weg van die immense havenpakhuizen waar vrachtschepen hun goederen in overslaan. Er zijn ook grote schepen zichtbaar die op het punt staan te vertrekken. In het midden bevindt zich een groot, eenzaam bouwwerk dat lijkt op San Michele, de op een eiland liggende begraafplaats van Venetië. Met eromheen een soort lagune. Zoals het licht erop schijnt doet het denken aan een kleine Toren van Babel, met die boompjes erop. Het staat daar ongenaakbaar, als een berg in een uitgestrekte vlakte. Bij mist torent die berg erboven uit. De grond is dan niet te zien. Daar in alle nietigheid is leven.

Op dezelfde manier heb ik met de grootte van dingen gewerkt op de openingspagina's van *Vuren*. Met die grote bergen waar een klein schip tussendoor schuift. Ik geef er de verhoudingen mee aan, het vormt geen realistisch beeld. Door de verschillen in grootte krijgt datgene waar je naar kijkt, iets geheimzinnigs.

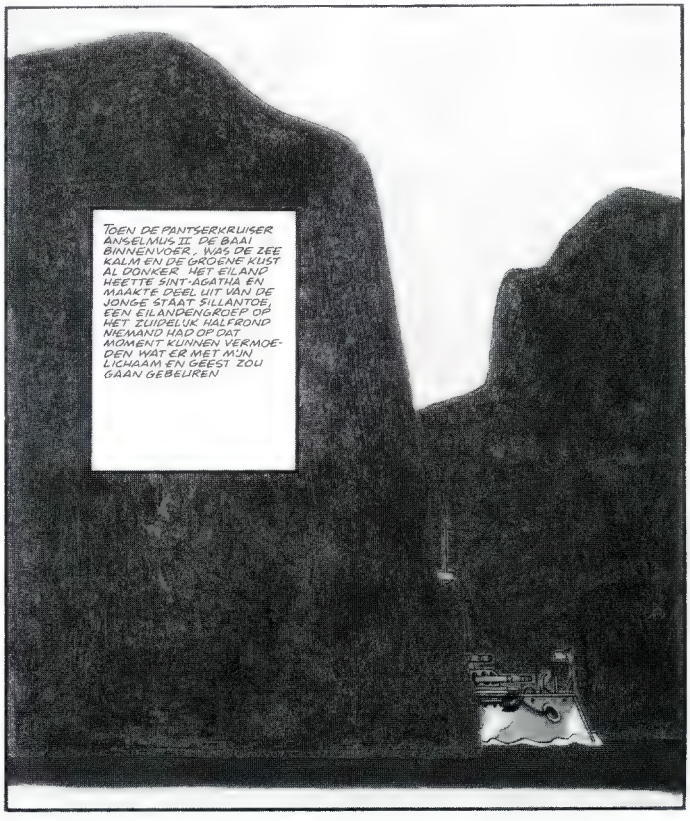
TOEN DE PANTSERKRUISER ANSELMUS II DE BAAI BINNENVOER, WAS DE ZEE KALM EN DE GROENE KUST AL DONKER. HET EILAND HEETTE SINT-AGATHA EN MAAKTE DEEL UIT VAN DE JONGE STAAT SILLANTOE, EEN EILANDENGROEP OF HET ZUIDELIJK HALFROND NIEMAND HAD OP DAT MOMENT KUNNEN VERMOEDEN WAT ER HET MIJN LICHAAM EN GEEST ZOU GAAN GEBEUREN

RECHTS - **De openingspagina van *Vuren*. Grote bergen waar een klein schip tussendoor schuift.**
'Ik geef er de verhoudingen mee aan. Door de verschillen in grootte krijgt datgene waar je naar kijkt, iets geheimzinnigs.'

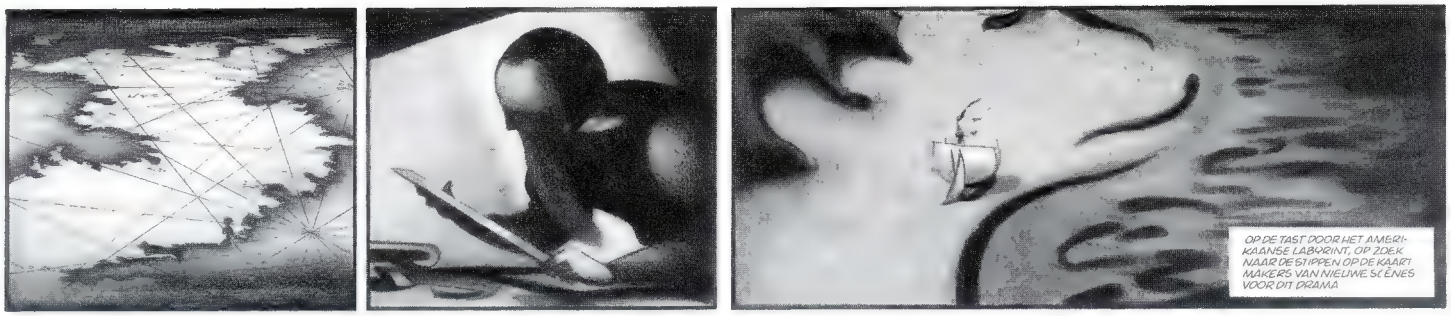

BOVEN – Caboto probeerde het ware gezicht van het land te ontdekken.

Soms kan ruimte belangrijker zijn dan de personages. Als je *Caboto* leest, zie je nauwelijks de gezichten van de mensen. De echte personages zijn de weidse landschappen, waarin je jezelf kan verliezen. Waar mensjes in contact komen met anderen... iets proberen te ontdekken... sterven. Caboto probeert het ware gezicht van het land te ontdekken. Soms heb je om een verhaal te maken niet meer nodig dan het landschap en... het licht. Met licht zijn dingen tot leven te wekken, als een soort metafysische schilder die er een voorwerp mee vormt. Wie daar naar kijkt, onder een bepaald licht, voelt zich aangetrokken tot iets mysterieus.'

In het barre noorden

Een jaar geleden was er in het Groninger Museum de tentoonstelling 'Het Russische landschap' te zien. Gelijktijdig met de 'Macchiaoli' legden in Rusland door Mattotti geliefde schilders als Levitan, Koeïndzji en Sjisjkin op indrukwekkende, niet geromantiseerde wijze, het landschap vast. Van Sjisjkin was er ondermeer *In het barre noorden* te zien Dit schilderij speelt een wezenlijke rol in *Brief uit een verre toekomst.*
'In mijn verhaal vertegenwoordigt Ambra een soort 'cultuurgeheugen'. Zij roept virtueel Sjiskins schilderij op terwijl ze onder de grond reist. Ze legt dan – ook virtueel – contact met iemand die dit onbekende schilderij ook blijkt te kennen.
Vaak herkennen mensen zich in een ander doordat ze iets gemeenschappelijk hebben. Bij voorbeeld als je voor het eerst met iemand afspreekt. Je wilt haar beter leren kennen. Al pratende kom je erachter dat je van dezelfde dingen houdt.

Je laat de naam Sjisjkin vallen en zij reageert met: 'O ja, vooral zijn schilderij met die boom. Dat geheimzinnige licht! Geweldig!' Relaties worden niet alleen gelegd door seksuele aantrekkingskracht. De relatie tussen een man en een vrouw kan ook gebaseerd zijn op de cultuur die ze gemeen hebben. In *Brief uit een verre toekomst* en het verhaal *De stad der treinen die gedachten verbinden,* dat in *Treinen* zou komen, heb ik dit aspect van een relatie willen belichten.'

Films en strip

'Misschien kan ik een verhaal vertellen met slechts de veranderingen van het licht op een muur. Slechts kleur en vormen. In een film kan dat veel moeilijker. Het vastgelegde beeld verwijst naar een reeds bestaande realiteit. In een strip is het mogelijk volledig abstract te beginnen en pas later te ontdekken dat je naar een landschap kijkt. Eerst zie je slechts lijnen en vlekken. De bijzondere kracht van getekende of geschilderde beelden is dat ze sterk op de verbeelding van de lezer inwerken zonder naar de werkelijkheid te verwijzen. In een tekening werkt kleur als muziek. Daarom vind ik muziek fantastisch, het is volledig abstract. Kleuren in een schilderij hebben dat ook. Met de melodie van de kleuren kun je iets maken dat dicht bij de melodie van muziek ligt. Proberen we dat met gefilmde beelden dan blijft het altijd iets concreets.'

In films is in de loop der tijd de manier van vertellen sterk veranderd. Snelheid zorgt er veelal voor dat het boeiend blijft. Film is nadrukkelijker amusement, terwijl bij een groeiende groep huidige stripmakers de vorm ontstaat uit de inhoud.
'Een Fellini-achtige film voor een groot publiek is tegenwoordig ongebruikelijk. Het is gek, steeds vaker willen mensen kijken naar een simpel kinderverhaaltje met een duidelijke structuur, maar rijk aan speciale effecten, bijzondere aankledingen en locaties. Het publiek vindt het moeilijk complexe verhalen te doorgronden, met ingewikkelde flashbacks of *streams of consciousness*, en kiest liever voor de simpele emoties van een verhaaltje.
Ik denk opeens aan *Nostalghia* van Tarkovsky. Daarin zitten een paar lange sequenties, heel eenvoudig. Opeenvolgend zie je als kijker donkere beelden. Je ervaart slechts duisternis, maar voelt de aanwezigheid van iets. Je hebt al je aandacht nodig om te kunnen volgen wat er gebeurt. Door je betrokkenheid verander je mee met wat je ziet en als de film afgelopen is ben je wezenlijk aangedaan. Bij mij gebeurt het maar al te vaak dat ik na een film weer op straat loop en alles ben vergeten.
Als ik aan de toekomst denk maakt me dat pessimistisch, omdat film en tv voor een overgroot deel steeds simpeler worden. Oppervlakkigheid in een geraffineerde verpakking. Een verhaal waarbij het echt om inhoud draait, zal slechts voor een klein publiek bestemd zijn. Veel vormen van expressie hebben dat. Er wordt een bepaalde gevoeligheid van je gevraagd, een inlevingsvermogen. Dat maakt ook een deel van de hedendaagse strips in zekere zin elitair. Niet iedereen kan ze lezen.'

rudy.vrooman@stripschrift.nl

LINKS – ***In het barre noorden*** **van Ivan Ivanovitsj Sjisjkin. Virtueel reist Ambra ervoor naar Kiev alwaar het in het Museum voor Russische Kunst hangt.**

DE STAD VAN DE TREINEN DIE

Lorenzo Mattotti en Jerry Kramsky – vertaling Mat Schifferstein

MENEER SATRAAP VERTREKT UIT HET HOTEL DAT HIJ TWEE WEKEN VOORUITBETAALD HEEFT. HIJ NEEMT EEN NACHTTREIN.

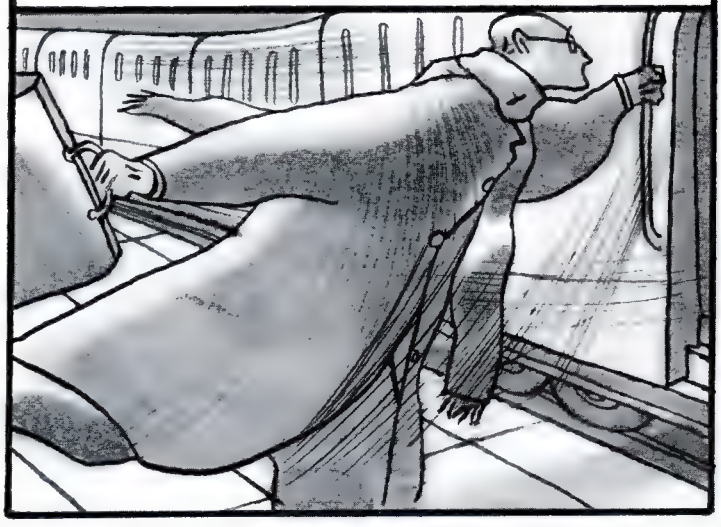

ZODRA DE TREIN HET STATION UIT KOMT ZIET HIJ GOLVEN. ZE BREKEN, ZE MAKEN DEEL UIT VAN EEN GROTER GEHEEL.

DE VOLGENDE MORGEN STAPT HIJ UIT OM DE BENEN TE STREKKEN OP HET PERRON VAN HET BORGO MARZIO PORTO NUOVA. DE AANKOMENDE EN VERTREKKENDE TREINEN VOEREN HEM TERUG NAAR ZIJN EIGEN GEDACHTEN.

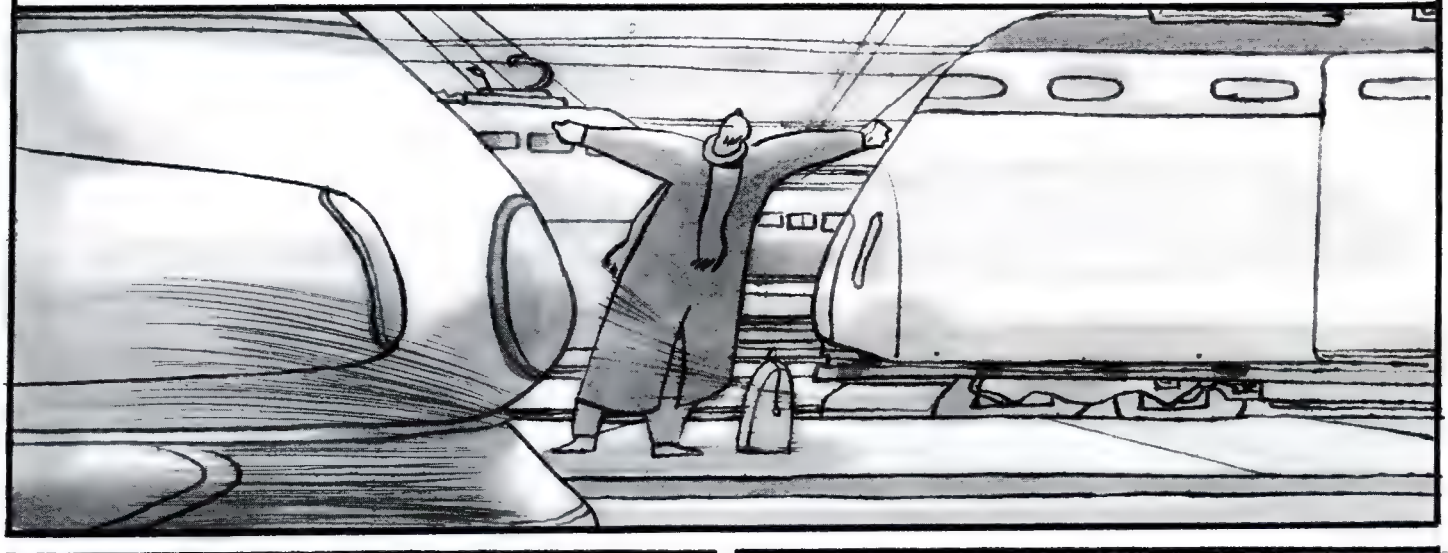

MEVROUW AGATHA WIL OVERSTAPPEN IN EEN ANDERE TREIN. ZE LAAT DE BERGEN EN OOK HAAR ZORGEN ACHTER ZICH.

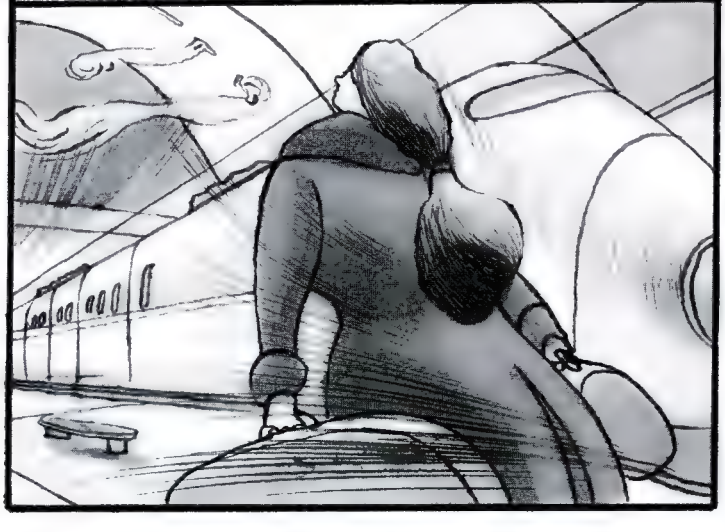

TOEN ZE ARRIVEERDE LEEK HET ALSOF DE OCHTENDNEVELS TEVOORSCHIJN KWAMEN UIT DE OVERSPANNINGEN VAN HET STATION.

HET EERSTE WAT SATRAAP OPVIEL, WAS HAAR DOEKSPELD MET GESPIEGELDE INITIALEN. HET LEEK OP EEN CHINEES KARAKTER.

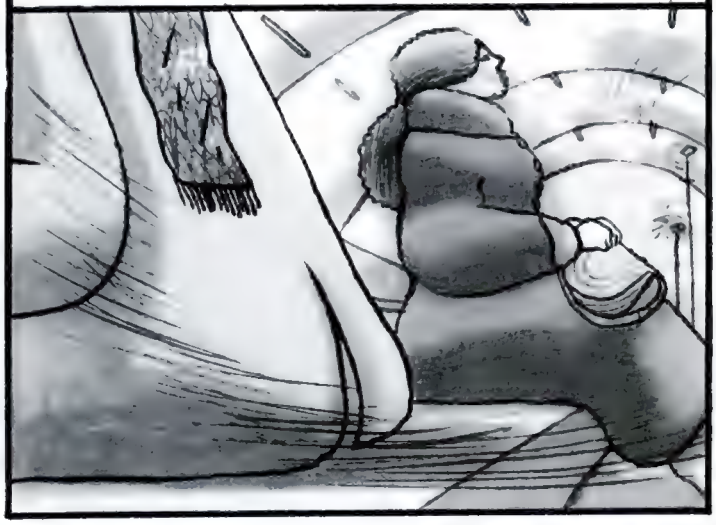

AGATHA GLIMLACHTE EEN BEETJE. MAAR MISSCHIEN WAS HET EEN GLIMLACH OM DE NEVELS IN HAAR HOOFD.

IN HET BORGO MARZIO-STATION HEBBEN DE TALLOZE TREINEN DE TAAK OM GEDACHTEN MET ELKAAR TE VERBINDEN.

IN DIT VERHAAL IS DIE TAAK AL VOLBRACHT. ONGEMERKT IS DAT SATRAAP EN AGATHA OVERKOMEN.

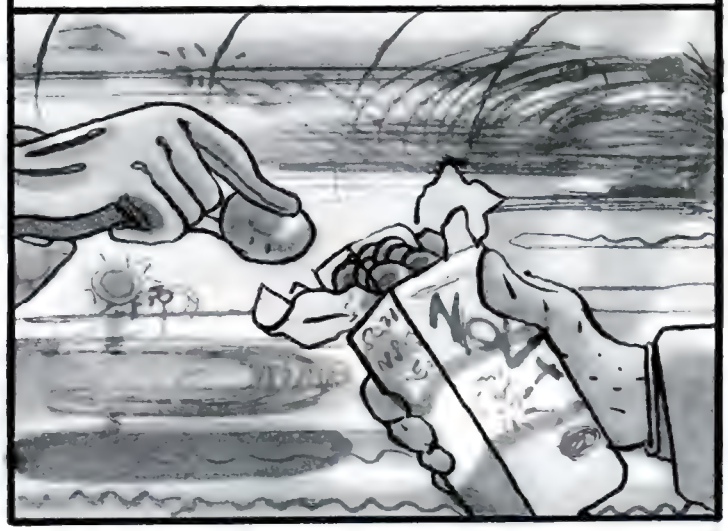

SAMEN ZULLEN ZIJ EEN MOOIE AVOND IN DE STAD HEBBEN. NIETS ZULLEN ZE ELKAAR VERTELLEN OVER HUN ALLEDAAGS VERLEDEN. ZE ZULLEN ONDERDAK VOOR DE NACHT ZOEKEN, MET TWEE APARTE KAMERS. ZES DAGEN LATER VERTREKKEN ZE SAMEN MET DEZELFDE TREIN.

Gerrit Visscher

DOOR **RIK SANDERS**

Producer van stripnostalgie

Na het succes van de documentaire *Dick Bos weer in actie* buigt producent Gerrit Visscher zich alweer over nieuwe stripprojecten. Hij praat met potentiële partners over een animatieserie van *Dick Bos*. Ook een bewegende Kapitein Rob behoort tot de mogelijkheden, in getekende dan wel gespeelde vorm. En wie weet volgt er opnieuw een documentaire over een klassieke Nederlandse stripheld.

RECHTSBOVEN - Producent Gerrit Visscher (met links van hem Wilhelmina Mazure) denkt alweer na over nieuwe stripproducties. Een van de plannen is een animatieserie van *Dick Bos*. In 1967 verschenen eerder al eens twee animatiefilms van deze 'James Bond van de beeldroman'.

RECHTS - Uitgeverij Panda scande voor de eerste band van de complete heruitgave rechtstreeks vanaf het origineel in.

RECHTSONDER - Paul Verhoeven bekijkt met Jan Bosdriesz originele platen van Dick Bos in de universiteitsbibliotheek van Amsterdam.

Producent Gerrit Visscher is trots op zijn documentaire *Dick Bos weer in actie*. Na de vertoning tijdens het Nederlands Filmfestival in Utrecht september vorig jaar viel de productie een warm ontvangst ten deel. Visscher werd gevraagd of zijn productie in *Docuzone* kon worden opgenomen, een documentaire-tournee langs vijftien bioscopen. Oorspronkelijk was *Dick Bos weer in actie* alleen bedoeld voor televisie (als aflevering van Avro's *Close up*). De bioscoopprémière begin dit jaar zorgde ook weer voor veel media-aandacht. Visscher lacht als hij er aan terugdenkt: 'Tijdens die première in Den Haag is de beruchte circulaire tegen de beeldromans van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen uit 1948 'ingetrokken'. Scenarist Gerard Soeteman vertelde aan de zaal dat de Nederlandse overheid zich daarvan nooit heeft gedistantieerd. Oud-minister Norbert Schmelzer, die aanwezig was, stond op en riep: 'Dan herroep ik die circulaire bij deze!'.'

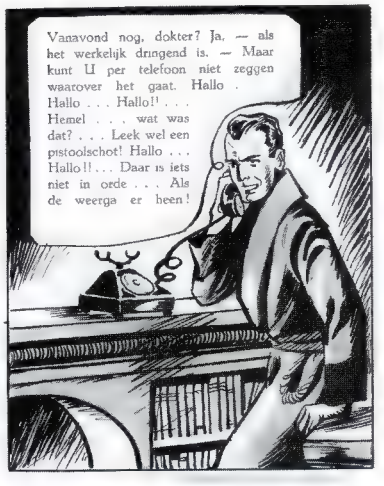
Vanavond nog, dokter? Ja, — als het werkelijk dringend is. — Maar kunt U per telefoon niet zeggen waarover het gaat. Hallo . Hallo . . . Hallo!! . . . Hemel . . . wat was dat? . . . Leek wel een pistoolschot! Hallo . . . Hallo!! . . . Daar is iets niet in orde . . . Als de weerga er heen!

Visscher is een oude rot in het vak. Als broekie begonnen bij Multifilm in Haarlem, dat eind jaren vijftig opging in het fusiebedrijf Cinecentrum in Hilversum. 'Wij produceerden daar het tv-journaal, *Sport in Beeld*, programma's met Tom Manders en kinderseries als *Pipo de Clown*, *Peppi en Kokki* en *Duel in de diepte*. Ook bij een tv-serie als *Sil de strandjutter* was ik betrokken en bij films als *Dokter Vlimmen*, *Kort Amerikaans* en *Pinkeltje*. In 1982 ben ik voor mezelf begonnen met het productiebedrijf Cine/Vista.' Als zelfstandige volgden eveneens klinkende producties, zoals de serie *De tv-dokter* en de speelfilm *Wildschut*. Daarnaast heeft hij een haast oneindige reeks documentaires geproduceerd, uiteenlopend over abdijen in Europa en het Midden-Oosten en de Atlantik Wall tot aan *biopics* over Godfried Bomans, Paul Citroen, Hugo Claus en Dick Bruna. Ook produceerde Visscher de documentaires *Marten Toonder... een heer vertelt* en *Paul Driessen Inside Out*. Inmiddels 66 jaar doet hij het wat rustiger aan. 'Ik richt me alleen nog op dingen die ik echt leuk vind. Op dit moment ben ik samen met Gerard Soeteman bezig met de voorbereidingen van een documentaire over W.F. Hermans, waarvoor de Avro belangstelling heeft.'

FOTO RIA VAN DEN VRIJHOEF-HOGENES

Dick Bos weer in actie

Dertig jaar na het overlijden van Alfred Mazure (1914-1974) ging in Utrecht de documentaire Dick Bos weer in actie *(een coproductie van Cine/Vista en de Avro) in première. Dit werk van regisseur Jan Bosdriez en scenarist Gerard Soeteman introduceert enkele prominente liefhebbers van de bijna legendarische beeldverhaalheld Dick Bos. Bekende en uiteenlopende figuren als de componist Louis Andriessen, publicist Henk Hofland en cineast Paul Verhoeven kijken met een nostalgische blik terug op het genoegen dat de schepping van Mazure hen bezorgde in hun jeugdjaren. Van al deze heren op leeftijd voert de aanstekelijke adoratie van Verhoeven het verst. Achteraf stelt hij vast hoe de steevast van jas en das voorziene speurneus als voorbeeld heeft gediend voor scènes in onder meer zijn succesvolle film* Basic Instinct.

De documentaire biedt een fraai en zorgvuldig gepresenteerd beeld van het gevarieerde tekenwerk dat Mazure vooral in Nederland en Engeland heeft vervaardigd, maar ook tijdens reizen naar de Sahara en Midden- en Oost-Europa. Uiteraard blijven ook de jiujitsu-bemoeienissen van Bos en zijn schepper niet onbesproken. Centraal staan vooral de oorlogsbelevenissen van Mazure, wiens stripheld kort na aanvang van de Duitse bezetting debuteerde in het weekblad De Prins *om vervolgens in het bekende formaat van de kleine boekjes furore te maken totdat de Duitsers deze uitgaven van de markt lieten verdwijnen. Zijn weduwe beschrijft de oorlogsepisode in Wassenaar waar Mazure's half-ondergrondse pogingen om cineast te worden al evenmin in de smaak vielen bij de nationaal-socialisten. De productie van Mazure, ook van na 1945, wordt verder inzichtelijk gemaakt door fragmenten waarin Rich Thomassen toelichting verschaft bij zijn imposante Mazure-collectie.*

Het aardige aan het optreden van Paul Verhoeven is dat hij zijn begeestering voor Dick Bos *niet onder stoelen of banken steekt. Tot in het van klimaatcontrole voorziene depot van de Amsterdamse universiteitsbibliotheek – waar de in zwart en blauw getekende originelen liggen – blijft hij zijn enthousiasme verbaal en visueel onderbouwen. Bovendien stipt Verhoeven enkele zaken aan die de makers van de documentaire helaas niet uitwerken. Hoe de Nederlandse stripproductie en –consumptie er uitzagen ten tijde van Mazure's successen in de jaren veertig blijft ongewis. Alleen Verhoeven wijst op concurrentie van collega-helden als Lex Brand en Spot Morton. Bovendien wijst deze in de VS werkzame regisseur er op dat Mazure's tekenwerk beïnvloed is door Amerikaanse films. Bosdriez en Soeteman hebben ook dat thema van de (mogelijke) bronnen en invloeden niet uitgewerkt. Daarmee staat de held van hun documentaire ietwat geïsoleerd in de geschiedenis, wat evenwel niet wegneemt dat deze productie alleszins de moeite van het bekijken waard is. KR*

Adrenaline

Het idee voor een documentaire over Dick Bos en maker Alfred Mazure ontstond een paar jaar geleden in een gesprek met Robin Lutz. TV West wilde meedoen, alleen de regionale omroep had geen geld. Visscher klopte daarna bij de Avro aan, waarbij programmacoördinator Wolter Braamhorst enthousiast reageerde. Hij liet de naam vallen van cineast Paul Verhoeven, een grote *Dick Bos*-fan. 'Ik heb naar Los Angeles gebeld. Paul wilde meteen inhaken en begon te roepen dat hij meer boekjes had dan Hans Matla! Ik zei: 'Maar Paul, misschien kan ik je niet betalen'. Hij antwoordde: 'Als jij een goede scenarist vindt, mag je mijn salaris bepalen'. Ik belde daarna zijn oude makker Gerard Soeteman die direct van de partij was. Vijf minuten later belde Soeteman terug: 'Gerrit, er stroomt zoveel adrenaline door mijn lijf. Je meent het toch serieus, hè?' Van regisseur Jan Bosdriesz wist ik dat hij ook geïnteresseerd zou zijn en we zijn aan de slag gegaan.'

De erven Mazure waren echter een belangrijke hobbel in het project. Vooral de weduwe voelde zich in eerdere perioden onheus bejegend door een aantal uitgevers en had geen trek in allerlei *Dick Bos*-initiatieven. Toch slaagde Visscher erin om contact te leggen en dat te onderhouden. 'Ik belde vaak op. Ik ben ook een paar keer in Holland Park in Londen, waar de weduwe woont, op bezoek geweest met mijn vrouw. Dat waren fijne momenten. Op een gegeven moment kreeg ik toestemming om materiaal te gebruiken voor de film. Waarom mij dat lukte? Kwestie van correctheid, denk ik. Ik kom altijd mijn beloftes na en niemand in Hilversum krijgt nog geld van mij.'

Het lukte Visscher ook om een goed overleg tussen de familie en Hans Matla op gang te brengen. Matla poogde al jarenlang toestemming te krijgen voor een herdruk, maar vond steeds een gesloten deur. Ook de financiële eisen die de erven stelden, vormden een barrière, maar na bemiddeling van Visscher kwamen beide partijen tot een akkoord voor een volledige uitgave van *De avonturen van Dick Bos*.

Nieuwe stripplannen

De documentaire *Dick Bos weer in actie* is vooral een ode aan 's lands beroemdste beeldroman en zijn maker. 'Mazure was als tekenaar een fenomeen. In

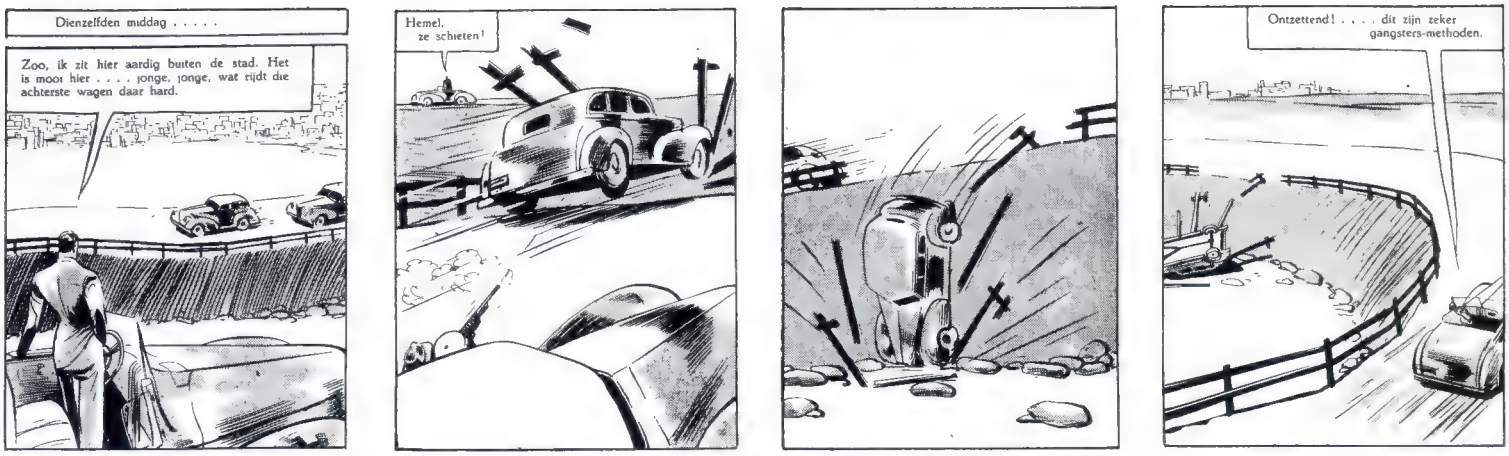
Dienzelfden middag . . . . .
Zoo, ik zit hier aardig buiten de stad. Het is mooi hier . . . . jonge, jonge, wat rijdt die achterste wagen daar hard.
Hemel, ze schieten!
Ontzettend! . . . . dit zijn zeker gangsters-methoden.

BOVEN - In de documentaire vertelt Paul Verhoeven dat hij 'een geestelijk kind van Mazure' is. Hij beweert onbewust ('die beelden hebben zolang in mijn hoofd gezeten') te zijn beïnvloed door scènes uit *Dick Bos*. De film toont een achtervolging uit Verhoevens *Basic Instinct*, waarbij Michael Douglas een belager achtervolgt die met zijn wagen van een talud afstort. Een vergelijkbare achtervolgingsscène staat in *Dick Bos 6: Chicago*. Verhoeven gebruikte ook passages uit *Dick Bos* in producties als *Floris* en *Soldaat van Oranje*.

RECHTS - Wilhelmina Mazure, met op de achtergrond een zelfportret van haar man.

ONDER - Omslag van het eerste deel uit de *Dick Bos*-serie van uitgeverij Panda. Per band bekijkt de uitgever wat het beste reproductiemateriaal is.

Den aanhouder wint!

Na negentien jaar onderhandelen heeft Hans Matla van uitgeverij Panda een contract kunnen sluiten met de erven Mazure over een volledige heruitgave van De avonturen van Dick Bos. *Deze maand verschijnt de eerste band, bijna 65 jaar na het in 1941 uitkomen van de eerste beeldroman* Het geval Kleyn. *Band één bevat naast* Het geval Kleyn *de avonturen* Li-Hang, De Raaf *en* Texas. *In totaal verschijnen er negentien luxe-uitgevoerde banden à €50 per deel in een oplage van duizend stuks. Om de drie maanden komt er een nieuw boek. Men kan intekenen op de gehele serie, maar het is ook mogelijk losse delen te bestellen of in sommige stripwinkels – zij het beperkt – te kopen. Naast vier avonturen bevat elke band redactionele aandacht en een voorwoord van een bekende Nederlander. De eerste proloog is van Mazure zelf, een herdruk van een persoonlijk getinte terugblik op zijn strip bij de paperback-heruitgave van De Arbeiderspers uit 1971. Het laatste deel bestaat uit één verhaal (*Glashard, *verhaal 73) en diverse varia, zoals omslagvarianten, afwijkende vormen, buitenlandse uitgaven en andere detective-strips van Mazure.*

Oorspronkelijk zou uitgeverij De vrijheid, verantwoordelijk voor bij voorbeeld de Kapitein Rob*-heruitgave, de* Dick Bos*-heruitgave doen. Maar mede-compagnon Paul Rijperman is er om persoonlijke redenen uitgestapt, waarna Matla besloot om de reeks onder de Panda-paraplu uit te geven. 'Er zijn ruim vijfhonderd intekenaars. Daar zijn we tevreden over, in ogenschouw nemend dat er tot deze maand nog niets was verschenen', zegt Eric Walther van Panda. 'We krijgen veel reacties, vooral van de oudere generaties. Daarvan kent iedereen* Dick Bos*, zo ondervonden we op een 50+-beurs waar we ons project presenteerden.'*

Walther vertelt dat in het oorspronkelijke plan de tekeningen van de originele boekjes gebruikt zouden worden voor de eerste band. 'In uitvergrote vorm bleek het raster echter dicht te lopen, waardoor een brij van vlekken ontstond. Gelukkig konden we terecht bij de bibliotheek van de universiteit van Amsterdam, waar een groot aantal originelen ligt.' Op deze tekeningen gaf Mazure in blauw aan wat er gerasterd moest worden tijdens het drukproces – een oude krantendruktechniek. Panda zag van rastering af en scande de originelen direct in. 'Het resultaat in zwart/wit mag er wezen', vindt Walther. 'Het geeft een gewassen-inktindruk, waarbij er een mooie egale lijnvoering is ontstaan. Bij de tweede band gaan we toch weer rasteren. De kwaliteit van de originele beeldromans is van die verhalen stukken beter dan die van de eerste boekjes. De vlekken kunnen we beter bijwerken. Bovendien ontbreken er van twee verhalen originelen. Dat zou teveel onderlinge verschillen geven na het drukken.' RS

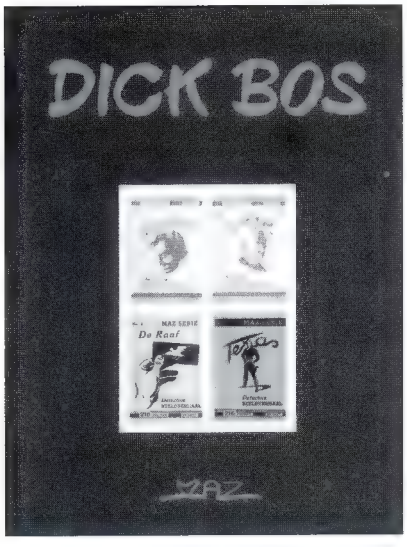

het reclamewerk verdiende hij zijn geld. Hij kon ook goed filmen. Ik heb onlangs nog de *Dick Bos*-bewerking *Moord in het modehuis* vertoond in het Amsterdamse Ketelhuis. Zijn aanpak was voor die tijd te gejaagd, te modern. Hij werd eigenlijk te vroeg geboren.' Opvallend is dat in de productie vooral de oorlogsjaren van Mazure worden belicht, maar niet zijn latere, door een belastingvlucht gedwongen verblijf in Londen. Ook andere strips en illustraties naast *Dick Bos* komen amper aan bod. In zijn Engelse periode tekende Mazure veel weelderige dames in strips en reclameopdrachten. '*Girly*-achtig werk. Daar had mevrouw Mazure problemen mee', aldus Visscher.

Ook schenkt de documentaire weinig aandacht aan familierelaties. Dit lag eveneens gevoelig bij de weduwe. 'Mazure was een kunstenaar, met wie soms moeilijk viel samen te leven', stelt hij. Maar ook het tragische verkeersongeval, waarbij hun oudste dochter in 1972 om het leven kwam, heeft ermee te maken, evenals het in onmin leven van de weduwe met een van de twee broers naar aanleiding van het verdwijnen van origineel tekenwerk (Mazure had een oudere broer, Leo, en een jongere, de eveneens tekenende Georges). 'Bovendien sukkelde Mazure met zijn gezondheid. Na een shock-behandeling vanwege een zenuwinzinking is hij nooit meer de oude, vrolijke Frans geworden.'

Na het succes van de documentaire heeft de producent de

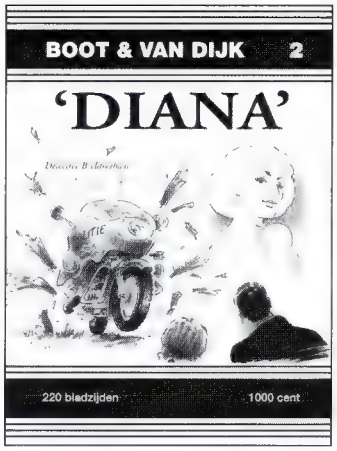

'stripsmaak' te pakken. Hij onderhandelt met twee partijen over het maken van een animatieserie van *Dick Bos*. Ook voor *Kapitein Rob* zijn er plannen voor een teken- of speelfilm. Daarmee grijpt Visscher terug naar een oud plan. In de jaren zeventig trachtte hij samen met collega-producent Joop Visch bij Cinecenter een toonaangevende Europese animatiedivisie op te zetten. 'Een van onze plannen was een animatieserie over *Kapitein Rob*. We waren in een vergevorderd stadium; een studio in Frankrijk was reeds aan het animeren geslagen, maar we kregen het financieel niet rond. Het Nederlands Filmfonds verstrekte geen aanvullende subsidie.' Een gemiste kans, noemt hij het achteraf: Visch is later uitgestapt en heeft als producent veel geld verdiend met animatieseries als *Barbapapa* en *De Smurfen*.

Wat Visscher bovenal graag wil maken is een nieuwe documentaire over de klassieken van het Nederlandse beeldverhaal en hun auteurs. 'Er loopt een inventarisatie van potentiële onderwerpen. Het liefst ga ik weer aan de slag met het '*Dick Bos*-team'.'

rik.sanders@stripschrift.nl

De Avro vertoont op 1 mei de documentaire Dick Bos weer in actie. *Een video- en dvd-productie is in de maak.*

Boot & Van Dijk

*Een laatbloeier op stripgebied, een betere typering is er niet voor de zestiger Kees Sparreboom (1939). Hij tekende altijd al strips, maar rond zijn zestigste pakte Sparreboom de zaken serieuzer aan. Een bundeling (*Schijnzomer*) van zijn tragikomische familiestrip* Puberaaltjes *leverde hem in 1999 de PTT Post Aanmoedigingsprijs op voor zijn officiële debuut. Hij maakte deze strip voor* Sparreboom, *een in familiekringen circulerend blad. Geïnspireerd geraakt door de enthousiaste reacties en het toenmalige boekenweekthema 'Het familiealbum' had hem doen besluiten de* Puberaaltjes *te bundelen. 'Alleen de verkoop bleef achter bij de verwachtingen. Ik heb nog een paar delen op de plank liggen die ik graag zou willen uitgeven, maar dan wel in kleur.'*

Op zijn 65e gaf hij definitief de brui aan het geven van portretschilderlessen in zijn privé-atelier en verlegde Sparreboom al zijn aandacht naar het striptekenen. Hij publiceerde in 2001 de strip Tevredenheidskruid *in het jubileumalbum* Een plaatje van een ziekenhuis, *dat uitkwam ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Haarlemse Kennemer Gasthuis. En nu is er dan de detectiveserie* Boot & Van Dijk, *waarvan eind vorig jaar het eerste deel* Belcanto *uitkwam. Het is begonnen als een eerbetoon aan Alfred Mazure en Hans G. Kresse. Beide hedendaagse privé-detectives zijn losjes gebaseerd op respectievelijk Dick Bos en Eric de Noorman, helden uit de strips die Sparreboom in de jaren veertig en vijftig verslond. Vooral de creatie van Mazure trok hem in zijn jeugd aan, en nog steeds. 'Het bleek achteraf eigenlijk een voorloper van* James Bond. *De combinatie van spanning, mysterie, ongeschondenheid – Bos was ook een soort Popeye – en humor sprak mij zeer aan en werkt nog steeds. Eric de Noorman was daarentegen altijd bloedserieus.' Hij probeert in* Boot & Van Dijk *eenzelfde soort onderkoelde toon aan te slaan. 'De weduwe van Mazure was gecharmeerd van het eindresultaat. Een leuk compliment, ook omdat eerdere* Dick Bos*-parodieën niet altijd enthousiast werden onthaald.'*

Boot & Van Dijk *is inmiddels het eerbetoon ontstegen en Sparreboom beschouwt de personages als eigen karakters. Er zijn reeds negen verhalen klaar. 'Ik ben ijverig geweest. Ik werk gemiddeld tien uur per dag. Daar beleef ik plezier aan.' De Vlaardingse uitgeverij Fortmedia, die stelt dat de oplage van* Belcanto *(500 stuks) nagenoeg is uitverkocht, publiceert dit jaar nog drie delen:* Diana, Morris *en* Beachy Head. *De meeste avonturen spelen zich af in Rotterdam, maar af en toe maakt het duo een uitstapje naar Zuid-Engeland, waar de auteur meermaals op vakantie is geweest.*

Sparreboom – die ooit op vijftienjarige leeftijd bij de Toonder Studio's als jongste bediende kon beginnen, alleen zijn ouders zagen een overstap van Rotterdam naar Amsterdam toch niet zitten – vond emplooi in de reclamebranche, onder meer als decorateur. In de jaren vijftig was hij bioscoopschilder. Hij schilderde affiches van films die in roulatie kwamen. Die hingen boven de bioscoop. 'Ik legde mijn ziel en zaligheid in die affiches en een paar weken waren ze verdwenen. Dat was wel triest. Overigens, Martin Lodewijk is in die tijd ook zo begonnen. Hij werkte toen bij de concurrent!' RS

BOVEN - **Omslag en twee pagina's uit het tweede deel van *Boot & Van Dijk*.**

LINKS - **Centraal in de documentaire staan de oorlogsbelevenissen van Mazure.**
Een deel ervan verwerkte hij in de *Dick Bos*-aflevering *K 22*.

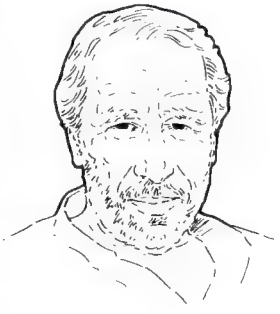

BOVEN - **Zelfportret van Kees Sparreboom.**

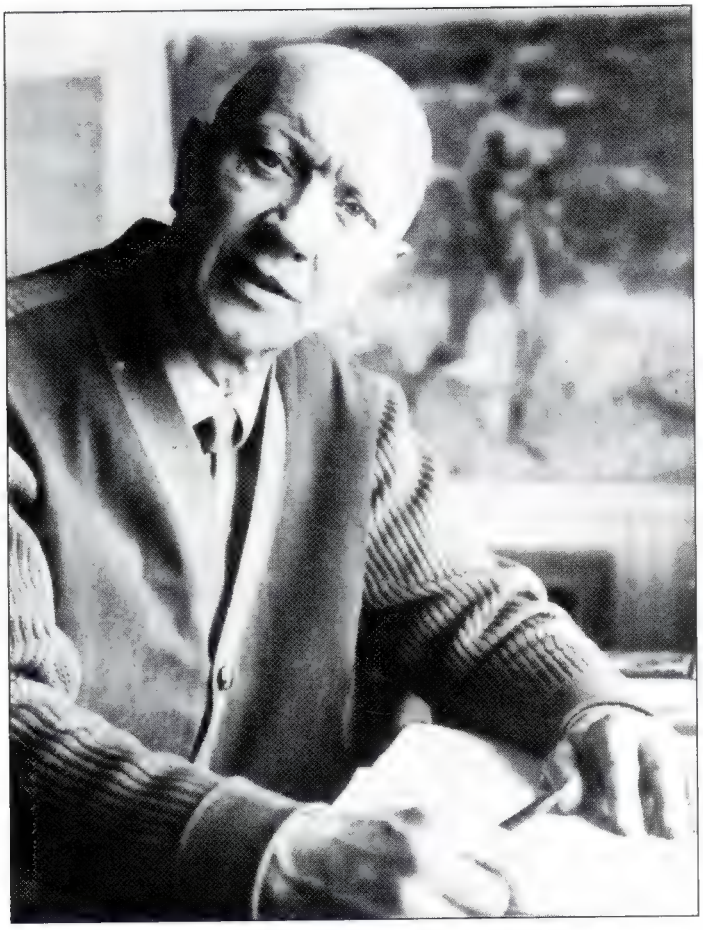

Als elk kind heb ik strips verslonden, maar een stripidolaat ben ik er niet van geworden. Toch ben ik, weliswaar schoksgewijs, altijd een *Dick Bos*-fan gebleven – in 2001 ben ik nog, zonder resultaat, met de oprichting van een *DB*-genootschap bezig geweest. De aanleiding daarvoor was de Alfred Mazure-tentoonstelling in het Oorlogsmuseum in Overloon; in een nostalgische sfeer werd daar eer bewezen aan de geestelijke en artistieke vader van wat eens een nationale stripheld was: Dick Bos. Ik heb daar toen mijn eerste *DB*-film gezien. Deze held is een van de weinige goede dingen uit de oorlog en de locatie had niet beter kunnen zijn. Met *Bulletje & Boonestaak* en *Heer Bommel en Tom Poes* is *Dick Bos* het fundament van de Nederlandse strip dat rond de Tweede Wereldoorlog is gelegd.

DOOR WOUTER LENTJES

Het verdwenen monument

BOVEN - Tijd voor eerherstel. Alfred Mazure, die zo belangrijk is geweest voor de *Dick Bos*-generatie, stierf als een verbitterd man. Tegengewerkt door eerst Duitse bevelhebbers en later Nederlandse bewindslieden heeft hij nooit de erkenning gekregen die hij als onorthodox avonturenverteller verdiende.

In de tijd dat gewone Nederlanders nog niet met mes en vork aten viel mijn jeugd nog net samen met de glorietijd van het fenomeen Bos, van de *Nederlandse* Dick Bos. Ondanks zijn heimelijk leven – wij moesten de boekjes stiekem lezen – was onder volwassenen 'Iemand opbossen' een staande uitdrukking. Voor mij was *DB* een blik over de muur van een schrale en sobere samenleving, die ik dankzij kennissen kon werpen. Ik had een korte broek met zakken, maar het leek mij of de zakcent nog niet was uitgevonden. Waar de *DB*-boekjes verkocht werden wist ik niet, dus het ontbreken van geld speelde in verband met *DB* gelukkig geen rol; de boekjes leken wel collectief bezit, een soort nationale jeugdschat.
Pas toen ik in Marinedienst was kreeg ik de gelegenheid om bewust voor *DB* te kiezen; stationskiosken werden leverancier van de latere *Dick Bos*sen. Dat Alfred Mazure allang niet meer in Nederland woonde wist ik toen niet, want ik wist niet eens wie Alfred Mazure was. Toch zijn de exotische *Dick Bos*-boekjes uit begin jaren zestig mij minder lief dan de eerste serie. In *Dick Bos* is heel goed de artistieke groei van Mazure te volgen, maar ondanks steeds grotere stilistische vaardigheden en allerlei grafische experimenten zijn de expressionistische tekeningen uit zijn Hollandse periode mij het meest dierbaar.

Nederlandse held

Met de dood van Mazure in 1974 is *Dick Bos* geschiedenis geworden. De boekjes zijn nog het enige bewijs dat Dick ooit 'leefde'. De enige relevante vraag is: hoe dood is DB? De generaties die zijn avonturen op de voet volgden vormen allang niet meer de ruggengraat van de samenleving, en ik vrees dat Dick al is bijgezet in het kabinet van voormalige grootheden. Of Dick nog leeft hangt af van de belangstelling van de individuele fan, want ook de tijdgeest zit niet mee. Dick Bos was bij uitstek een Nederlandse held, die het vertikte om zich aan de moffen uit te leveren. Maar dàt Nederland bestaat niet meer. Ook zijn de prachtige automobielen waarvan Dick – maar ook het uitschot – zich bediende, allang uit het straatbeeld verdwenen. Maar DB was zelf een tijdsbeeld, en anders dan bij *Tarzan*, waar het oerwoud steeds hetzelfde oerwoud kan blijven, is de sfeer van dat tijdsbeeld ook buiten de boekjes te vinden. Een gezond mens heeft al snel de neiging om te associëren. Zo heb ik dat onder andere bij de muziek van *Remember ('walking in the sand')*, een hit van *The Shangri-Las* uit 1964, dus uit de tijd dat DB nog echt leefde. Dit liedje associeer ik onverbiddelijk met DB. Of het nu komt door het meeuwengekrijs dat als achtergronddecor een tamelijke verlatenheid suggereert, of door de pathetische toonzetting... ik weet het niet, maar ik verwijl bij het horen van *Remember* meteen bij die goede oude Bos.

Verlaten polders en sinistere bendes

Associaties op muziek zijn nogal vrij. Bij andere zaken is de associatie veel logischer. Zo is het decor van veel *DB*- verhalen enigszins sinister: tamelijk verlaten polders waar een krottige schuur of een licht gehavend verlaten fabrieksgebouw onderdak biedt aan een nog sinistere bende. En als het geen

FOTO WILLEM NABER

LINKS - Schilderij van het *Dick Bos*-huis door Wouter Lentjes.

nacht is, dan is daar zo goed als altijd dat harde zonlicht met even harde schaduw. Grafisch gezien heeft elke schuur bij Mazure de allure van een villa. Ik vind dat niet zo gek, want in de tijd dat Dick Bos ontstond was in Nederland de voerende architectuurstijl die van de Nieuwe Zakelijkheid. In de crisistijd was architectuur het terrein waar door de vormgeving het geloof in een betere toekomst gestalte kreeg; deze gebouwen stralen optimisme uit. Elke stad heeft nog wel van deze gebouwen of huizen, en gezien de bouwkundige kwaliteit, maar vooral hun huidige marktwaarde, zullen ze niet snel verdwijnen. Het mooiste exemplaar staat in een riante tuin tegenover de ingang van het Arboretum in Wageningen. Hun gemeenschappelijk kenmerk is de allure dat geld geen rol speelt. Ondanks de overeenkomst met de allure van de levenswijze van DB betekent dit niet dat ik deze gebouwen meteen met Dick associeer, daar is meer voor nodig.

Het perfecte decor

Ik heb altijd een zwak gehad voor gebouwen die hun functie hebben verloren, en vooral de onbekendheid met hun voormalig nut vormt een perfecte extra dimensie om de fantasie op hol te laten slaan. De mooiste exemplaren zijn natuurlijk gebouwen die door hun vorm de goede sfeer uitdragen. Ze moeten hoeken en gaten hebben en voldoende leegte om mijn held de ruimte voor zijn avonturen te geven, en hun locatie moet zodanig zijn dat een benadering slechts door iemand van het kaliber Dick Bos is te volbrengen. Zo'n gebouw is door iemand, die in het bezit is van een vaardige pen, snel te tekenen, maar bestaat er in Nederland zo'n gebouw? De Belgische kust staat vol met gebouwen die zo uit een strip lijken gehaald, en als er iemand is die zegt dat de Belgische strip een afspiegeling van gebouwen is, dan geloof ik dat meteen. Maar we hebben het hier over een typisch Nederlandse stripfiguur. Kortom, bestaat er in Nederland een gebouw dat aan alle voorwaarden voldoet om als het ultieme *DB*-gebouw in aanmerking te komen?

FOTO WOUTER LENTJES

BOVEN - Het *Dick Bos*-huis in de buurt van Blokzijl.

De eeuwige vrije jongen, geketend aan een gebouw

Oude gebouwen staan er in ons land zat, en er zijn een paar criteria te formuleren om een uitspraak te doen. Maar je moet zo'n gebouw ook tegenkomen. In mijn geval speelde het toeval een rol.

Ik weet niet meer hoelang het geleden is, maar in ieder geval meer dan vijftien jaar, toen ik het voor het eerst zag. Een van de hobby's waaronder ik gebukt ga, is kanovaren. Nederland is een kanoland bij uitstek, en de meest geschikte plaats is De Weerribben. Gelegen in een polderlandschap, is het een voormalig tufwingebied dat door zijn karakter een haast on-

FOTO WILLEM NABER

Het geval Klein

Historicus Peter W. Klein zet zijn lezers graag op een verkeerd been. Hoewel de oud-hoogleraar Geschiedenis aan de universiteiten van Leiden en Rotterdam zijn bij uitgeverij Balans verschenen boek 1000 jaar vaderlandse geschiedenis *(ISBN 90-5018-713-7, 222 pagina's, €15) heeft genoemd, betoogt hij juist dat* dè *vaderlandse geschiedenis niet bestaat. Er zijn daarentegen juist vele vaderlandse geschiedenissen, zeer uiteenlopende verhalen over historische personen, gebeurtenissen en ontwikkelingen. Onder de acht voorbeelden die daarvan gepresenteerd worden in dit toegankelijk geschreven boek bevindt zich ook* Dick Bos.

Tegen de achtergrond van de veranderende maatschappelijke positie van het kind in de geschiedenis verschijnen in Kleins verhaal eerst de negentiende-eeuwse Duitse kinderhelden Struwelpeter en Max en Maurits. Dat waren verhalen die nog konden rekenen op de instemming van ouders. Ruimte voor de wensen en verlangens van de kinderen zelf ontstond er pas geleidelijk aan. De door ouderen volstrekt afgekeurde speurneus Dick Bos, die in de vroege jaren veertig het toen nog vrij onbekende stripmedium voor veel Nederlandse jongens introduceerde, bood tijdens de Tweede Wereldoorlog mede door zijn lage prijs toegang tot verhalen waar zij zelf van droomden. De populariteit van Dick Bos zou volgens Klein vooral gestoeld zijn op het feit dat hij als een gevaar werd beschouwd voor de gevestigde orde. Tot die orde leken de jeugdige lezers zowel alle opvoeders als de Duitse bezetter te rekenen. Geen van deze volwassenen leek te beseffen dat de jonge Bos*-fans hun held zagen als bestrijder van het kwaad die hun eigen afkeur van onrecht en bloedvergieten symboliseerde. Dick Bos, of eigenlijk Alfred Mazure, liet hen zien dat het in de ware wereld wemelde van zwarthandelaren en collaborateurs, van lafbekken en angsthazen. 'Verzet was meer mythe dan werkelijkheid', zo leek de impliciete boodschap te luiden.*

Volgens Klein was het geen toeval dat juist deze generatie striplezers in de jaren zestig van de twintigste eeuw het autoritaire maar als sullig beschouwde gezag tartte op de branie-achtige wijze van Dick Bos. De sfeer van ongebonden vrijheid, waarin de voormalige lezertjes waren opgegroeid, droeg op die wijze bij tot althans het Nederlandse aandeel in het fenomeen van protestjeugd en maatschappelijke omwenteling dat de westerse wereld overspoelde. Over die zienswijze valt zeker te discussiëren, maar prikkelend is die originele stelling zonder meer. KR

Nederlandse allure heeft. Het is een beschermd natuurgebied waar in 2002 otters zijn geherintroduceerd. Dit gebied kent in heel West-Europa zijn gelijke niet. Toch zijn water, riet en wind de elementen die onverbiddelijk voor een onvervalste 'Hollandse' signatuur zorgen. Het is een waar natuur- en kano-eldorado. Ik kom er dan ook met grote regelmaat.

Op een van mijn reizen er naar toe reed ik vanaf Blokzijl over de dijk richting Kuinre. Plotseling werd mijn oog getroffen door een gebouw van enigmatische kwaliteit; de licht ruïneuze staat van het bedrijfspand, waar ondanks het verval de zakelijke voorname elegantie nog aan af te zien viel, precies de goede sinistere sfeer, precies de juist aansluitende begroeiing, het nutteloze van het gebouw, de ongerijmdheid van dàt gebouw op díe plaats, de tamelijk verlaten streek – deze situatie smeekte om het enige wat haar weer tot leven kon wekken: een bende! De voornaamste functie van een dergelijk gebouw is, de fantasie ruim baan te geven.

Mijn brein was nog jong genoeg om daar meteen Dick Bos op af te sturen, want van de politie moet je het tegenwoordig niet hebben. Ik kon de fantasie met de werkelijkheid verbinden omdat ik het perfecte decor had gevonden. Voor mijn gevoel had ik Dick Bos, maar ook Maz, gevangen; de eeuwige vrije jongen geketend aan een gebouw. Voor mij zijn DB en Maz één: hoewel Maz een uitstekend illustrator was, is het

Niet zoo verbaasd kijken! Wist je niet dat 't vreeselijk stom is om iemand zóó aan te vallen? Kom, beweeg je niet, ik zal je eens foulleeren
Dat komt je duur te staan. Ik ben één der bedienden hier

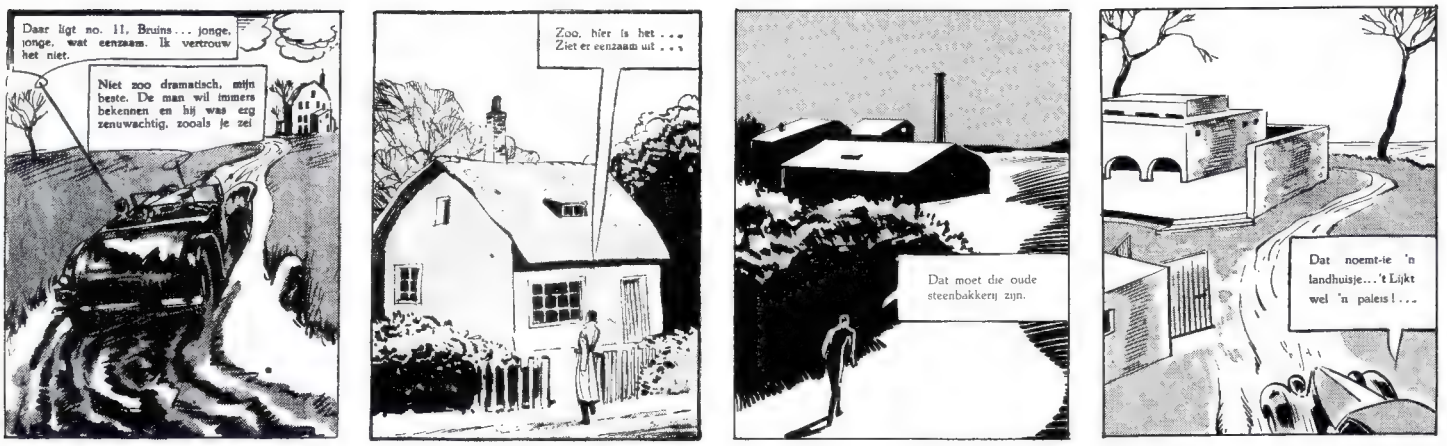
Daar ligt no. 11, Bruins... jonge, jonge, wat eenzaam. Ik vertrouw het niet.
Niet zoo dramatisch, mijn beste. De man wil immers bekennen en hij was erg zenuwachtig, zooals je zei
Zoo, hier is het... Ziet er eenzaam uit...
Dat moet die oude steenbakkerij zijn.
Dat noemt-ie 'n landhuisje...'t Lijkt wel 'n paleis!...

gras bij de buren altijd groener, en ik beschouw DB dan ook als een projectie – zou ik niet zelf een beroemd detective willen zijn?

Van de aardbodem verdwenen

Elk jaar kwam ik er wel eens langs, en ik was steeds verrast als het er nog stond; in Nederland weet men wel raad met nutteloze dingen. Langzamerhand ging ik geloven dat het voor de eeuwigheid was gebouwd, waarbij elke staat waarin het verkeerde voor zijn eigen legitimatie zorgde. De leeftijd kon ik maar globaal schatten, en afgaande op vorm en stijl dacht ik dat het uit de late jaren dertig moet zijn. De bouwmeester is bij mijn weten geen beroemdheid. Het gebouw heeft beslist nooit op een monumentenlijst gestaan, maar als ik de mogelijkheid niet uitsluit dat vorm uit functie volgt, dan nog wil ik die onbekende bouwmeester met zijn creatie graag complimenteren. Het is een gebouw met karakter, geschapen door een royale hand. De functie van het gebouw is mij toen nooit duidelijk geworden, maar het lijkt mij niet waarschijnlijk dat het ooit een fabriek was – fabrieksvolk is zelfs nu in de wijde omgeving niet aan te treffen. Toch, het heeft een bedrijfachtig voorkomen. Kortom, enigmatische allure, de mystiek van het ongekende. De tijd heeft het juiste patina aangebracht, die onmisbare dimensie die nodig is om een gebouw ook een mentale identiteit te geven.

Ik ben er nooit bij nacht en ontij langs gekomen, maar altijd bij dag met die echte Mazure-lichtval. Ik wilde de tijd niet te veel uitdagen, dus daarom heb ik in 2003 het *DB*-huis op de foto vastgelegd. In Nederland krijgen moderne ruïnes geen kans om oud te worden... Dit jaar wilde ik weer kanovaren, en ook weer die heerlijke ongeremde jeugdige *Dick Bos*-sensatie voelen.

Toen ik vanaf Blokzijl de dijk opreed had ik weer dat oude jeugdige sensatiegevoel: een stukje bijzonder nationaal cultureel erfgoed te mogen zien. Ik genoot van de gedachte dat ik waarschijnlijk de enige ben die DB, dus ook Maz, door middel van een gebouw tot leven kan wekken. Weer was er dat zonnige Mazure-licht, maar gaandeweg bekroop me onrust: het gevoel dat er iets mis was, goed mis zelfs. Bij de afslag naar Ossenzijl wist ik de onvermijdelijke waarheid te accepteren: Hèt Dick Bos-huis is van de aardbodem verdwenen!

Pas dit jaar kwam ik te weten wat de functie - een grasdrogerij - van het gebouw was, maar dat is bijzaak. De ware bestemming kreeg het pas toen de tand des tijds zijn werk had gedaan: het creëren van een illusie. In een tijd waarin modern de volgende dag al ouderwets is kan niet àlles behouden blijven, maar sommige dingen verdienen de eeuwigheid. Voor mij is Nederland nu armer geworden, maar ja, wie ben ik?

wouter.lentjes@stripschrift.nl

Nou Bruins, daar liggen je arrestanten. Je hoeft ze geen handboeien aan te doen, want de eerste uren zullen ze niks zeggen! Ziezoo! Dat is weer achter den rug!

GEHEEL LINKSBOVEN - **De voerende architectuurstijl in Nederland ten tijde van *Dick Bos* was de Nieuwe Zakelijkheid. Dit woonhuis tegenover het Arboretum in Wageningen had zomaar in een *Dick Bos*-aflevering kunnen staan.**

ERNAAST -**'Iemand opbossen'.**

BOVEN - **Eenzame huizen zijn er te over in *Dick Bos*.**

LINKS - **Geen mooier einde dan een 'Bruins'-einde.**

LINKSONDER - **Typerende jiujitsu-actie van Dick Bos. Het tiende deeltje uit de reeks werd naar deze sport genoemd.**

Andere tijden

Het historisch tv-programma Andere tijden *besteedde vorig jaar een aflevering aan de ontwikkeling van de judosport na de Tweede Wereldoorlog, in het bijzonder in Nederland. Natuurlijk werd er ruime aandacht geschonken aan de invloed van de judoka Anton Geesink die op de Olympische Spelen van Tokio in 1964 de Japanners versloeg en het eerste judo-goud ophaalde. Maar ook Dick Bos dook op. De basis van het judo is de vechtsport jiujitsu, iets waarin de stripheld een meester bleek te zijn. Model stond Maurice van Nieuwenhuizen, de jiujitsu-kampioen uit de jaren dertig. Het succes van de beeldromanreeks zorgde na de Tweede Wereldoorlog voor een groeiende populariteit van het judo: wie als* Dick Bos*-lezertje namelijk eveneens jiujitsu wilde beoefenen, moest eerst met judo beginnen. De glorietijden van Geesink zorgde daarna voor de definitieve vestiging van Nederland als groot judoland.*

Meer informatie over Judo, Japan en Geesink *is op* www.anderetijden.nl *terug te vinden. Via deze website is de bewuste aflevering van 1 juni 2004 via* streaming video *te bekijken. RS*

Dick Bos: bij uitstek een Nederlandse held

DE DRAAK STEKEN MET BRITSE 'STIFF UPPER LIP'

Een officieel goedgekeurde parodie, die ook nog bedoeld is als eerbetoon: dat moet haast wel op een zouteloze vertoning uitlopen. Toch hebben tekenaar **Nicolas Barral** en scenarist **Pierre Veys** die valkuil weten te omzeilen. Hun hommage aan *Blake en Mortimer* in de vorm van hun amusante nabootsing *Schaduw over het Britse rijk* mag geslaagd worden genoemd.

Het geheim van de smid zit 'm waarschijnlijk in de grondige voorbereiding: zowel het scenario als het elegante tekenwerk is er niet met een jantje-van-leiden van afgemaakt. Zelfs voor niet-*Blake en Mortimer*-liefhebbers is de strip daardoor goed te pruimen.

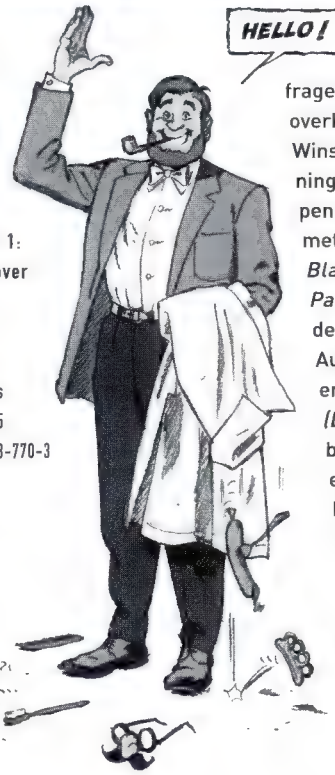

Een avontuur van Philip en Francis 1: Schaduw over het Britse rijk

Barral & Veys
Dargaud 2005
ISBN 90-6793-770-3
Prijs €7,50
56 pagina's
kleur (sk)

De kern van deze draakstekerij is dat de vrouw in de Britse naoorlogse samenleving het niet meer pikt en zich als een soort lichtzinnige suffragette wil bevrijden van het juk van de mannelijke overheersing. De sukkelige Philip en Francis krijgen van Winston Churchill *himself* de opdracht deze ondermijning van de Britse wereldbeschaving een halt toe te roepen. Natuurlijk zit Olrik achter het complot, al opereert hij met 'de Franse slag'.

Blake en Mortimer is vaker geparodieerd. De bundel *Parodies 3: 20 jaar later* (uitgeverij Oranje) bevat bij voorbeeld de 'gepensioneerde' versie *Flake en Oldtimer* van Philippe Aubert en Scotch Arleston, een idee dat later door Didier Convard en André Juillard bij Dargaud in een realistisch vorm is uitgewerkt (*Le dernier chapitre*, met een Blake en Mortimer op leeftijd die terugblikken op hun leven). Een recente, opmerkelijke parodie stond in het Franse stripblad *Ferraille Illustré*, een nazi-variant van tekenaar Bravo onder de titel *Les Aventures de Swartz et Totenheimer*.

Dat Barral en Veys in hun *Schaduw over het Britse rijk* zo geïnspireerd de vloer aanvegen met Britse gewoonten heeft te maken met hun andere samenwerking: de bij Delcourt verschijnende strip *Baker Street*, een succesvolle pastiche op het Britse fenomeen Sherlock Holmes. Bovendien hebben beide heren hun sporen in de humor reeds verdiend. Veys (1959) startte zijn loopbaan in de Franse kleinkunst, raakte als medewerker betrokken bij het humoristisch tijdschrift *Fluide Glacial* en werkt inmiddels ook als scenarist voor series als *Space Mounties* en *Bollie en Billie*. Barral (1966) kwam na een tekenopleiding in Angoulême eveneens bij *Fluide Glacial* terecht. In Nederland kennen we hem van de samen met Christophe Gibelin gemaakte strip *Vleugels van lood* (uitgeverij Talent). Mocht de *Blake en Mortimer*-parodie aanslaan, dan zullen meerdere delen volgen, zo laat Dargaud doorschemeren. RS

VALREEP

◆ Uitgeverij Dupuis brengt in samenwerking met kinderboekenuitgever De Ballon onder de imprint Mezzanine een nieuwe misdaadreeks in de schappen. *Sabbatini*, een topagent van een geheime Europese organisatie, last op eigenzinnige wijze misdaden op in Gent en omgeving. Bijzonder is dat het album van Vlamingen **Luc Morjaou** (scenarist) en **Thomas du Caju** (tekenaar) ook meteen als Franstalige hardcover verschijnt.

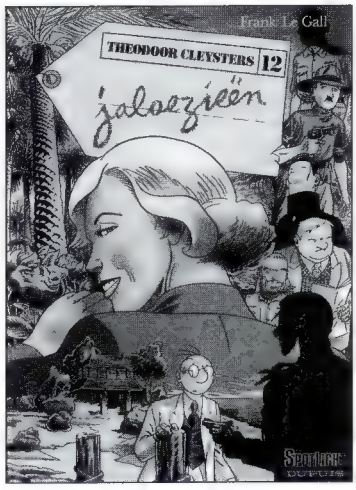

Klein maar fijn

De omvang van een strip heeft niets met het formaat van het album te maken, maar alles met de grootsheid van de karakters en de gebeurtenissen. Waar aan de ene kant superhelden, meestermisdadigers en kosmische rampen de hoofdrol kunnen spelen, staan aan de andere kant levensechte personages met tekortkomingen in hun karakter centraal. De reeks *Theodoor Cleysters* behoort duidelijk tot de tweede categorie.

Cleysters heeft zich teruggetrokken op een klein eiland in de Indonesische archipel en richt zich met zijn vrienden op de kokosnotenteelt. Twee los van elkaar staande gebeurtenissen verstoren zijn kalme en vredige bestaan: de komst van de mooie Chouchou en de overval door een afgunstige piraat. Cleysters komt in grote problemen en blijkt amper meer dan een kleine speelbal op de grote stroom van het leven.

Weinig stripmakers weten hun personages in een aangenaam verteltempo geloofwaardig neer te zetten. *Frank le Gall* beheerst dat spel; met realistische handelingen en veelzeggende dialogen bouwt hij een enorme spanning op. Zijn ingetogen teken- en vertelstijl staan geheel ten dienste van zijn verhaal en dat maakt hem uitermate effectief. Hij werkt subtiel, creatief en eigenwijs naar een geweldige anti-climax. Daarmee bewijst hij in dit album opnieuw zijn vakmanschap. HW

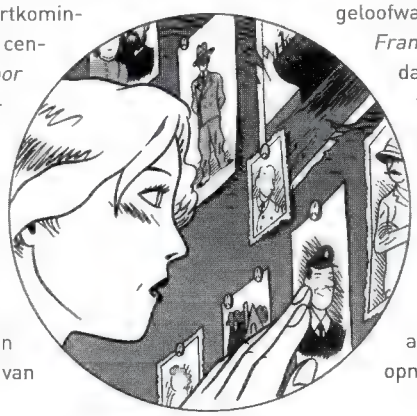

Theodoor Cleysters 12: Jaloeziën

Le Gall
Dupuis 2005
ISBN 90-314-2671-7 (hk)
ISBN 90-314-2677-6 (sk)
Prijs €9,80
€4,95
48 pagina's
kleur (hk+sk)

Zondvloed maakt indruk

Gelukkig durft Oog & Blik het bijna elk jaar weer aan om de liefhebbers met een nieuw boek van de getalenteerde Italiaan **Lorenzo Mattotti** te verblijden. Het onlangs verschenen *Brieven uit een verre toekomst* – met dialogen van **Gabriella Giandelli** en **Lilia Ambrosi** – is een verhalenbundel met een uitgebreide voorgeschiedenis, die elders in dit nummer wordt toegelicht. Het boek bevat twee lange verhalen (*Na de zondvloed* en het oudere verhaal *Brief uit een verre toekomst*), het korte verhaal *Het portret van de liefde*, en het eerder apart als portfolio uitgegeven prentenvierluik *Away, Far Away*. In dit album wordt *Na de zondvloed* voor het eerst gepubliceerd en gaat het dus om een internationale première.

De kleurrijke, karakteristieke tekeningen van Mattotti hebben in deze bundel dezelfde hoge, artistieke kwaliteit als zijn laatste in Nederland verschenen boeken, waaronder *Dokter Jekyll & Mister Hyde* en *Het geluid van rijp*. Vaak wordt Mattotti's stijl vergeleken met het werk van expressionisten uit het begin van de twintigste eeuw. De nadruk op architectuur en eenzame gestalten in deze bundel roept daarnaast associaties op met uiteenlopende kunstenaars, zoals De Chirico, Hopper en Bacon, met name door de (typisch twintigste-eeuwse) sfeer van isolatie en vervreemding. Maar er is een substantieel verschil: Mattotti is optimistischer en gelooft in de veerkracht van mensen. Bovendien is hij niet alleen kunstenaar, maar ook nog eens striptekenaar: hij wil met tekeningen verhalen vertellen. Dat gaat hem goed af: mede door een goede keuze van scenariopartners heeft Mattotti inmiddels een indrukwekkende reeks stripboeken op zijn naam waarin verhaal en tekeningen elkaar werkelijk versterken en waarin de mogelijkheden van de strip als kunstzinnig medium volkomen worden benut.

Deze bundel is in dat opzicht niet helemaal evenwichtig, wat wordt veroorzaakt doordat de verhalen onderling qua thematiek maar deels samenhangen en daarnaast in kwaliteit van elkaar verschillen. De beide langere verhalen gaan over reizen, door ruimte en tijd, over toevallige ontmoetingen, en over de mentale veranderingen die dit teweeg kan brengen. De hoofdpersonen krijgen zelfinzicht en als gevolg daarvan meer begrip voor anderen, waaronder partners en bloedverwanten. De vier van ondertekst voorziene prenten die samen *Away, Far Away* vormen, zijn echter eerder een soort beeldgedicht over gevoelens als 'missen', 'eenzaamheid' en 'troost zoeken' dan een verhaal. Het twee pagina's tellende *Het portret van de liefde* lijkt er zelfs met de haren te zijn bijgesleept. Een schilder vertelt over zijn herinneringen aan een tot mislukken gedoemde relatie met een mooi model. Weliswaar komt het woord 'reizen' er een keer in voor, net als in de andere verhalen, maar daar gaat dit deels wrange, deels grappige verhaaltje verder niet over.

In het titelverhaal overheerst afstandelijkheid, ondanks dat de tekenaar de vrouwelijke hoofdpersoon tijdens een lange treinreis laat terugdenken aan haar overgrootvader, een striptekenaar die niet geheel toevallig Mazzotti heet. De verschillen tussen het heden (gezien vanuit de toekomst en daardoor beschreven als verleden) en de toekomst worden benadrukt. De impact van een ontmoeting van de vrouw met een haar onbekende (?) man via een *virtual reality*-apparaat blijft enigszins in het ongewisse.

Een vergelijkbaar motief wordt veel sterker uitgewerkt in *Na de zondvloed*. Niet alleen zijn de tekeningen prachtig, maar ook het verhaal beklijft, en dat niet in de laatste plaats door de meerdere niveaus waarop het kan worden gelezen en bekeken. Ondanks een ondertoon van eenzaamheid straalt het verhaal warmte en troost uit. Een vrouw moet noodgedwongen langer blijven op het tropische eiland waar ze haar vakantie heeft doorgebracht, omdat het vliegveld wordt belaagd door een krabbenplaag. Ze heeft een pijnlijke kwaal aan haar eierstokken, en wil zich zodra ze thuis is laten opereren. Ze voelt zich alleen, is bang dat haar partner, die ze thuis heeft achtergelaten, haar na de operatie niet meer wil. Dan komt ze in contact met een medereiziger, die in meerdere opzichten een lotgenoot blijkt te zijn. Beiden hebben hetzelfde souvenir voor hun partners thuis gekocht: een beeld met een vogelkop. Waar de man dacht dat zijn souvenir uniek was, maar dat niet blijkt te zijn, zo blijken de tegenslagen van de vrouw ook niet uniek: de man vertelt haar in de beslotenheid van zijn hotelkamer op het vliegveld over de slopende ziekte van zijn vrouw. Voor hem is het noodzaak om regelmatig letterlijk en figuurlijk afstand te nemen van de thuissituatie. Daarom reist hij veel en zit hij op het eiland. Desalniettemin is duidelijk dat hij veel van zijn vrouw houdt. Met zoveel lief en leed van een ander geconfronteerd, verandert er iets in de vrouw. Een nacht vol fysieke en emotionele pijn, en veel regen, blijkt een catharsis-effect op haar te hebben. Als de ochtend aanbreekt zijn de krabben verdwenen, is de lucht opgeklaard, en kan ze herboren huiswaarts keren. Op de laatste afbeeldingen van het verhaal staan de twee souvenirs op de vensterbank in de hotelkamer, achtergelaten door de eigenaren, met de besnavelde koppen naar elkaar toe, de verwantschap tussen de man en de vrouw onderstrepend, terwijl op de achtergrond het vliegtuig met de reizigers aan boord zich in de lucht verheft. *Na de zondvloed* is een indrukwekkend verhaal, opnieuw een juweeltje in het oeuvre van Mattotti. Het feit dat het beste verhaal uit de bundel ook het meeste recente is, illustreert hoe Mattotti zich als tekenaar en verhalenverteller heeft ontwikkeld, en zich nog steeds aan het ontwikkelen is. RdV

Brieven uit een verre toekomst

Mattotti & Giandelli & Ambrosi
Oog & Blik 2005
ISBN 90-5492-131-5
Prijs € 14,95
64 pagina's
kleur (hk)

ADVERTENTIE

STRIPMAATSCHAPKAART
WORD VOOR 19,95 EURO PER JAAR LID VAN HET STRIPSCHAP EN ONTVANG
Gratis toegang tot De Stripdagen
Een speciaal getekende ledenkaart
Een abonnement op Schapnieuws
Een kortingskaart voor Het Stripmuseum
Korting op Stripschrift
Korting op TV Toys Dieren
Korting op MYX Stripmagazine
Korting op www.stripverhaal.net
Voorrang als standhouder op De Stripdagen
EEN KAARTJE NAAR HET STRIPSCHAP
POSTBUS 11335, 1001 GH AMSTERDAM IS VOLDOENDE!

[DE BOVENTOON]

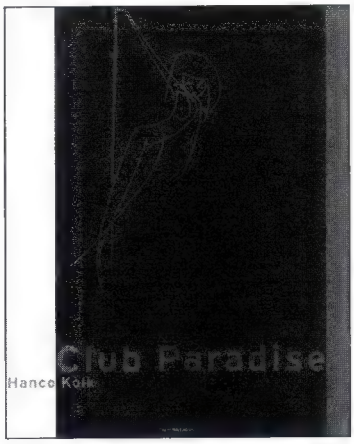

De seksuele lijnen van Hanco Kolk

Club Paradise

Kolk
Oog & Blik 2005
ISBN 90-5492-130-7
Prijs € 19,95
56 pagina's
kleur (sk)

Hanco Kolk is de meester van de trefzekere, zinnelijke lijn en ook van de lullige grap. Dat bewijst hij ook weer met *Club Paradise*. Het album bevat het verslag van zijn verblijf in New York, waar hij vlak na de terroristische aanslagen van 11 september 2001 probeerde zijn strips aan uitgevers te slijten. *'I am not known for my perfect sense of timing'*, schrijft hij zelf droogkloterig, want *Club Paradise* is Engelstalig, op de flaptekst van zijn Vlaamse collega Ilah na.

Kolk slaagde er niet in een uitgever geïnteresseerd te krijgen en bleef uiteindelijk steken in een paaldansclub. Daar werd hij een poosje vaste gast en observeerde en tekende hij de andere gasten en natuurlijk de danseressen. Zo is *Club Paradise* een frisse cocktail geworden van autobio-strip, schetsen, tekeningen en schilderijen.

Het mooist zijn de uitgewerkte tekeningen van de danseressen. Die hebben een Picasso-achtige abstractheid vermengd met de zwier van cartoonist Al Hirschfeld en een typisch Kolkiaanse geilheid. De vrouwen bestaan slechts uit enkele gracieuze lijnen die volkomen met elkaar in harmonie zijn. Dat is Kolks grootste talent: zijn lijnen zijn levende, seksuele wezens die paren en nieuw leven voortbrengen. Waarbij wel moet worden opgemerkt dat er in het album veel van de schilderijen verloren gaat. De ware magie overkomt de kijker wanneer-ie *live* voor de originelen staat, waarvoor je even naar het Nederlands Stripmuseum in Groningen moet.

Kolks zwakte is de autobio-strip. Net als in zijn vakantiedagboek *Retraite* geeft hij zich ook in *Club Paradise* niet bloot. Een paar zelfdepreciërende grappen ('Als ik mezelf maar vaak genoeg een vieze oude man noem, is er voor anderen geen lol meer aan', lijkt hij te denken) en dat is het dan wel. Kolk is een scherp observator, maar hij reduceert bijna iedereen om hem heen tot een typetje. Behalve één vrouw, een paaldanseres die zichzelf al tot typetje heeft gereduceerd. Daar maakt Kolk weer een mens van. De vrouw liegt over zichzelf dat het een aard heeft, zegt dat ze architectuur studeert, maar wat ze écht bedoelt te zeggen, constateert Kolk, is *'I am a human being'*. Kolk is een aardig mens.

Kolk gaat pas echt de diepte in met zijn serie *Meccano*, die is pas écht autobiografisch, al zal hij dat altijd glashard ontkennen. En gelukkig maar, want dan zou Kolk zelf beseffen dat hij in *Meccano* het allerachterste van zijn tong laat zien en zouden de albums vast lang zo goed niet meer zijn.

Dit jaar staat er een nieuw deel van *Meccano* te verschijnen. Ik kan echt niet wachten en beschouw *Club Paradise* daarom als een verrukkelijke *appetizer*, waarvan mijn honger echter alleen maar erger wordt. PB

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!!! **grote klasse!**
!!!!! **kopen!**
!!!! **middenmoot**
!!! **mwâh**
!! **kastvulling**
! **door 't putje**

Hoeren en snoeren

Bruxxxel

Diverse auteurs
Sint-Lukas Atelier Beeldverhaal/Espace P...
2005
ISBN 90-809024-1-1
Prijs € 14,95
88 pagina's
kleur (sk)

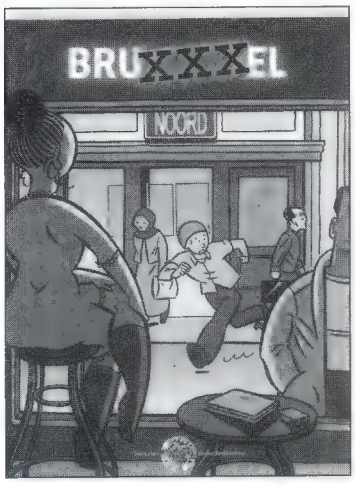

De buurt rond het Brusselse Noordstation is een levendige smeltkroes van rassen, culturen en religies. Ook fungeert de Noordwijk als rosse buurt en is het een levendige Turkse handelsplek. Geregeld komen spanningen voor, in het bijzonder tussen prostituees en wijkbewoners. Buurtorganisatie Espace P tracht dit soort conflicten via een goede voorlichting te voorkomen en vond een *sparringpartner* in de stripopleiding van Sint-Lukas, de academie die aan de rand van de Noordwijk ligt. Voor het daaruit voortvloeiende stripproject werd een blik subsidiegevers en sponsoren opengetrokken.

Onder leiding van de docenten **Nix** en **Johan de Moor** voerden studenten een buurtonderzoek uit, praatten ze met bewoners en wijkagenten en maakten ze schetsen. Uiteindelijk leiden de voorbereidingen tot het album *Bruxxxel*. Hierin is de rode draad de onmogelijk liefde tussen de Sint-Lukas-student Wesley en het Turkse meisje Meryem. Het verhaal dat daarmee wordt geweven, bestaat uit acht hoofdstukken. In ieder hoofdstuk staan de getuigenissen van steeds andere archetypische Noord-bewoners centraal, in beeld gebracht door achtereenvolgens **Kristof Spaey**, **Judith Vanistendael**, **Nix**, **De Moor**, **Simon Spruyt**, **Filip Leemans**, **Maarten de Saeger** en **Lieven Baes**. Het album is in een oplage van vierduizend stuks gedrukt (tweeduizend Nederlands, tweeduizend Frans). Ongeveer duizend exemplaren zijn bestemd

[EN VERDER]

Akira 6 (Otomo, Glénat). In dit slot van de reeks krijgt Neo-Tokio meer megarampen te verduren dan alle tsunami's, atoombommen en aardbevingen tot nu toe in de gehele Japanse geschiedenis hebben kunnen veroorzaken. Zwaar *over the top*, maar briljant in beeld gebracht, helder verteld, mooi uitgegeven en goed vertaald. HW

Belly Button Comix 2 (Crumb, Fantagraphics/Oog & Blik). Openhartig inkijkje in het leven van Sophie Crumb, dochter van... De *underground* ligt er echter te dik bovenop. Veel vleselijke lusten en oeverloos gezever, in een afzichtelijke stijl, en inhoudelijk volslagen oninteressant. RS

Blueberry 28: Dust (Giraud, Dargaud). Maar liefst 72 pagina's heeft Giraud nodig om twee verhaallijnen te vertellen. Terwijl Blueberry in werkelijkheid moet afrekenen met moordenaar Johnny Ringo en een heel regiment bloeddorstige schurken, vertelt hij tussen de vechtpartijen door aan een biograaf over zijn verleden als militair en zijn ontmoetingen met Geronimo en diens zoon. TdK

Het boek van Sam (Boiscommun/Filippi, Standaard). Jack en Sam keren terug naar het duistere landhuis en de vreemde wereld die er binnen bestaat. Beide jongelingen weigeren om toe te geven aan het levensboek dat voor hen geschreven is. Een intrigerend, soms wat warrig verhaal met prachtige paginagrote illustraties. TdK

Caroline Baldwin 9: Staat van beleg (Taymans, Casterman). Het eerste deel van een tweeluik waarin Baldwin twee speurtochten parallel verricht. De zoon van haar nicht en de vader van een jonge vrouw zijn verdwenen; zaken die ogenschijnlijk niets met elkaar te maken hebben, knopen zich langzaam aan elkaar. TdK

Chick Bill 67: Klaartje de oosterse Mata Hari (Tibet, Lombard). Dog Bull en Kid Ordinn besluiten een opdracht voor Chick Bill uit te voeren. De formule van *Chick Bill* blijkt nog lang niet uitgewerkt. De Franse oorspronkelijke titel *Maligne Claire, la Mata Hari Jaune*, met een verwijzing naar de klare lijn, is fantasierijk vertaald. TdK

Donald Duck pocket 111: Griezelen met geesten (Disney, Sanoma). Standaard doch vermakelijke verwikkelingen rond een stelletje oude geesten. Opvallend is de ver-

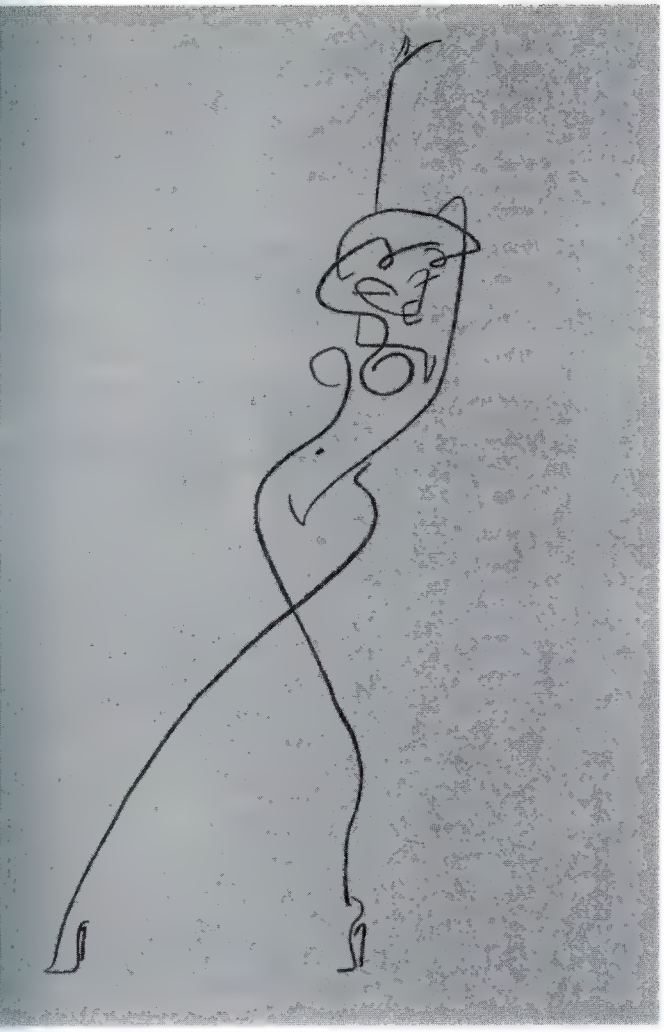

om uit te delen in de jeugdhuizen uit de Noordwijk.
Het eindresultaat is verrassend goed. Coördinatoren Nix en De Moor hebben er een homogeen en spannend geheel van weten te breien, ondanks de verschillende vertel- en tekenstijlen. Normaal willen dit soort samenwerkingen nog wel eens als los zand in elkaar steken. Ook wordt nauwelijks een moraliserend vingertje geheven en lijken de striptekenaars geen strobreed in de weg te zijn gelegd door hun opdrachtgever of de geldschieters, vaak de makke van dit soort projecten. Wat dat betreft kan *Bruxxxel* als maatstaf dienen voor het maken van educatieve strips die ook inhoudelijk interessant zijn. RS

Open die doos!

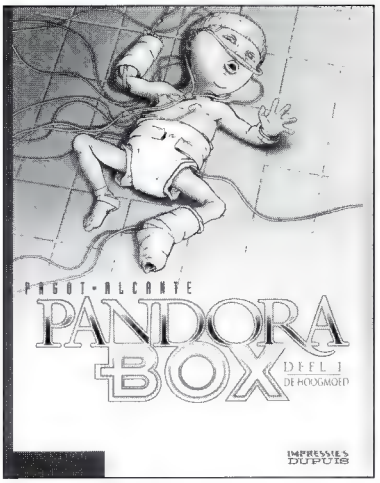

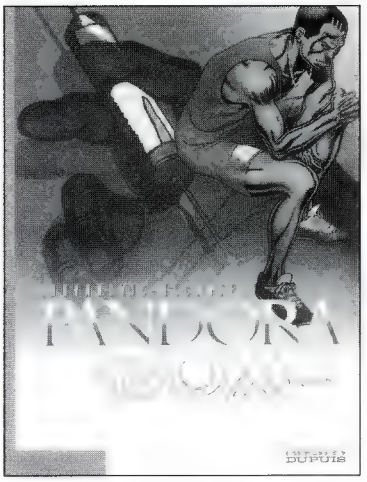

Binnen de collectie Impressie(s) start Dupuis een nieuwe subreeks. Onder de noemer *Pandora box* zullen acht delen verschijnen waarvan de eerste zeven één van de zeven hoofdzonden als onderwerp hebben. Het achtste deel dient als sluitstuk en verhaalt over wat na alle zonden nog resteert: *De hoop*.
De eerste twee delen, *De hoogmoed* en *De luiheid*, bracht de uitgever tegelijk in de schappen. Bij hoogmoed behoort het verhaal over een Amerikaanse president, genaamd Narcisse Shimmer. Hij is vlak voor de verkiezingen in een nek-aan-nek-race met zijn opponent verwikkeld. Maar in plaats van zich dag en nacht met de campagne bezig te houden, is Shimmer druk doende zijn kostbare tijd te verspelen aan het verbergen van een groot geheim. Hij kan niet voor nageslacht zorgen en krijgt het in z'n kop om zich te klonen.
Het tweede thema, luiheid, wordt opgehangen aan superatleet Paris Troy die titel na titel wint op de honderd meter sprint. Als het echter even tegenzit, komt de verleiding van stimulerende middelen om de hoek kijken.
De reeks kent een beloftevolle start, al zijn de thema's er in de uitwerking enigszins met de haren bijgesleept. Beide verhalen zijn spannend, zitten logisch en vlot in elkaar en kennen de nodige beschouwende momenten. **Didier Swysen**, die achter het pseudoniem **Alcante** schuilt, is de vaste schrijver van de reeks en per deel wordt een andere tekenaar gevraagd. **Didier Pagot** doet dat heel aardig, terwijl **Vujadin Radovanovic** meer op lijkt te hebben met het superheldengenre dan met werkelijke mensen. Zijn drang om spiermassa's en – nog erger – de bobbels onder strakke sportbroeken te tekenen wordt met het plaatje irritanter. Steven Dupré mag het volgende thema van tekeningen voorzien: onmatigheid. Ik ben zeer benieuwd hoe dat uitpakt. TdK

Pandora box 1: De hoogmoed

Pagot & Alcante
Dupuis 2005
ISBN 90-314-2664-4
Prijs €6,95
48 pagina's
kleur (sk)

Pandora box 2: De luiheid

Radovanovic & Alcante
Dupuis 2005
ISBN 90-314-2665-2
Prijs €6,95
48 pagina's
kleur (sk)

ontschuldiging die Sanoma maakt via een bijgevoegd kaartje voor de identieke rug die zij op de delen 109 en 110 hebben aangebracht. TdK

Dossier Michel Vaillant 7: Enzo Ferrari - De laatste keizer (Studio Graton/Swaters/Chimits, Graton). Twee Ferrari-adepten (Jacques Swaters, ex-coureur en merkimporteur van Ferrari in de Benelux, en Xavier Chimits, Formule 1-reporter en correspondent voor het Ferrari-clubmagazine) vereren het leven en de prestaties van 's werelds bekendste autoconstructeur in tekstuele zin. In stripvorm worden memorabele races en gebeurtenissen uit zijn leven getoond. Een boek voor de liefhebber. TdK

The girl from Ipanema (Hermann/H., Lombard). Vader en zoon Huppen vinden opnieuw hun inspiratie in de Verenigde Staten. Onverkwikkelijk zaakje in Hollywood loopt uit de hand, wanneer de Californische mafia erbij betrokken raakt. Sterk scenario, sfeervol in beeld gebracht. Door de hoofdstukindeling en de vele tekstblokken lijkt de strip soms op een geïllustreerde *hard boiled*-detective. RS

G. Raf Zerk 22: Speel niet met de dood (Hardy/Cauvin, Dupuis). De auteurs vragen aandacht voor het aidsprobleem door een paar flauwe grappen te maken en een condoom bij te voegen. Snel begraven, stel ik voor. TdK

Headshot 2: Grote vissen (Wilson/Matz, Casterman). *Pulp Fiction*-variant in stripvorm. Hard vervolg op het laconiekere eerste deel. Huurmoordenaars en ander crimineel tuig, corrupte politici, rechercheurs en journalisten lopen elkaar, toevallig of niet, voor de voeten. RS

Makabi 3: De duivel in beeld (Neuray/Brunschwig, Dupuis). De verzorgde tekeningen vergoeden nog wel iets, maar het verhaal kent te veel setwisselingen en plotwendingen om boeiend te blijven. TdK

Pol 21: Op het Robinson-eiland (Hansen/Hansen, Casterman). Deze klassieke kinderstrip van het echtpaar Carla (schrijfster) en Vilhelm (tekenaar) Hansen – beiden inmiddels overleden – is aan een zoveelste herdruk toe. Helaas is de oorspronkelijke vorm – een mix van pratende hoofden en ondertekstdialogen – losgelaten en kiest Casterman definitief voor balloons.

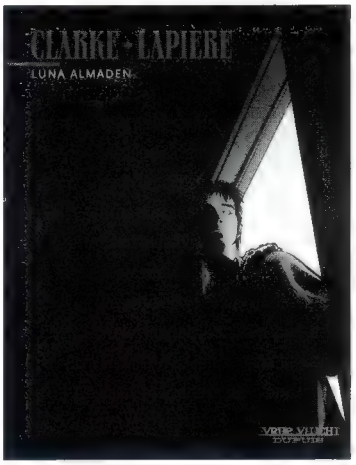

Luna Almaden

Clarke & Lapière
ISBN 90-314-2652-0
Dupuis 2005
Prijs € 12.95
64 pagina's
kleur (hk)

Blind en toch verdacht

Denis Lapière is inmiddels een oude bekende in de *Vrije vlucht*-collectie van uitgeverij Dupuis. Eerder schreef hij al voor Jean-Philippe Stassen (*Brieven uit de bar*), Paul Gillon (*De laatste knusse zaal*) en Ruben Pellejero (*Blauwe rook* en *De goelagwals*) en nog niet zo lang geleden verscheen Agadamgorodok met tekenwerk van Pierre Bailly. Nooit eerder echter schreef hij zo'n spannende thriller als deze keer voor Clarke. Die tekenaar pseudoniem van Frédéric Seron) kennen we voornamelijk van de komische reeks *Melisande* en *Mister President*, de persiflage op de Amerikaanse president. Clarke blijkt dus meer noten op zijn zang te hebben. Hij weet met eenvoudige penstreken, minimalistische achtergronden en een ingetogen kleurgebruik de juiste spanningssnaar te raken.

De hoofdrol in het verhaal wordt gespeeld door Luna Almaden een jonge blinde, op zich zelf wonende vrouw. Luna, die pienter van geest is, laat zich aanvankelijk door haar handicap een loer draaien. Als haar moeder onder verdachte omstandigheden overlijdt, heeft ze geen alibi. Haar verhaal klinkt zo onwaarschijnlijk dat ze daarmee de verdenking, die al op haar rust, vergroot. Het gegeven – een blind meisje in een misdaadverhaal – is al meermalen gebruikt in de filmindustrie. Niets is in zo'n film spannender dan een scène die zich in het donker afspeelt, terwijl je weet dat er zich figuurlijk en letterlijk duistere praktijken afspelen. Hoewel Clarke het enige malen met vrijwel zwarte plaatjes probeert, lukt het niet helemaal om een soortgelijke spanning op te roepen. Het verhaal is evenwel tot op ruim driekwart interessant genoeg om op die manier de aandacht vast te houden. Als eenmaal duidelijk is hoe de vork in de steel zit, loopt het wat voorspelbaar en sissend af. Toch mag dit auteursduo door naar de volgende ronde. De vraag is alleen of Lapière voldoende tijd kan vinden om naast goedlopende reeksen als *Luka* en *Charly* een nieuw aantrekkelijk verhaal voor Clarke te schrijven. TdK

Hellboy

Columbia 2005
(±116 minuten, 16 jaar)

Onnozel, maar wel onderhoudend

Draken van films als Catwoman *en* The Punisher *bewezen het voorbije jaar dat het verfilmen van Amerikaanse comics niet als een vanzelfsprekendheid mag worden beschouwd. Deze producties hadden nog het meest te kampen met het behouden van de geloofwaardigheid, iets waar* Hellboy *gelukkig geen last van heeft.*

Vreemd, want het verhaal is er niet minder onnozel om: in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog mondt een duister nazi-experiment uit in de komst van een vreemd, knalrood wezen. De kleine Hellboy wordt opgeleid door wetenschapper Dr. Broom en is lange tijd het best bewaarde geheim van een FBI-afdeling die strijdt tegen bovennatuurlijke verschijnselen. Daar komt abrupt een einde aan wanneer de nazi's na jaren van afwezigheid het voorgeborchte van hun fascistische gedachten verlaten en hun eerder experiment, waarin Hellboy *centraal blijkt te staan, willen afwerken om het einde van de wereld te bespoedigen.*

Klinkt behoorlijk stupide, is het ook, maar kijk: een stevige cast, een budget van zeventig miljoen dollar en een uitstekende Special Effects*-afdeling onder leiding van Nick Allder (*Alien, Blade II, The Fifth Element, Underworld*), en de zaak is geklaard in het voordeel van de comic- èn filmfan. Dat heeft ook te maken met de juiste casting van Hellboy himself (Ron Perlman), die er met heel wat droge humor in slaagt zichzelf te relativeren en doet wat een productie als dit moet doen: entertainen.* Eat your heart out, Halle Berry!

De dvd-versie herbergt twee schijfjes boordevol extra's. Naast de daarop gebrande klassieke audiocommentaren, fotogalerie, setbezoeken, biografieën en trailers, zijn de drie tekenfilms van Gerald McBoingBoing *(over een jongetje dat enkel vreemde geluiden uit zijn keel krijgt) de leukste. Het zijn, zo wordt vermeld, de cartoons die Hellboy zelf graag bekijkt. Interessant zijn ook de tientallen documentaires over stunts, make-up, digitale effecten, protheses en meer. Minder leuk is de vergelijking met het storyboard en de film. De storyboardscènes worden zo klein in beeld gebracht, dat je er amper uit wijs kunt. Maar je krijgt zonder meer waar voor je geld.*

De stripliefhebber kijkt wellicht even vreemd op wanneer Scott McCloud van Understanding Comics *opduikt. Maar wat duidelijk wordt is dat de makers van deze dvd voortdurend de comic-fan in gedachten hadden, terwijl andere superheldenverfilmingen die doelgroep totaal links laten liggen. Kan ook moeilijk anders natuurlijk, als je als producer de geestelijke vader van Hellboy op de loonlijst hebt staan. Mike Mignola, die pas in 1994 Hellboy aan het papier toevertrouwde, moet een gelukkig man zijn. GdW*

[EN VERDER]

Inmiddels is door alle verschillende heruitgaves volslagen onduidelijk hoeveel albums er eigenlijk zijn verschenen. Dit 21e deel van *Rasmus Klump* (de oorspronkelijk Deense naam) blijkt bij voorbeeld deel elf te zijn uit de oorspronkelijke serie. RS

Rooie oortjes Mix 11 (Diverse auteurs, Boemerang). Dit zijn wel heel veel magere erotische grappen bij elkaar. Bepaald niet hoogstaand. RS

Urbanus 110: De glanskonten (Linthout/De Rie/Urbanus, Standaard). Onnavolgbare Vlaamse humor, ditmaal rond twee rivaliserende wielrenclubs in een kermiskoers. Steven de Rie mag zich tegenwoordig officieel assistent noemen. RS

24 1: One Shot (Guedes/Vaughn/Haynes, Casterman). Casterman tracht een goedkoop slaatje te slaan uit het verstrippen van de populaire tv-serie. Het resultaat is 24 foeilelijke dubbelpagina's die elk een uur verhaal vertellen. Veel te grote, lelijk getekende koppen en een verhaal dat nergens spannend wordt. TdK

W.E.S.T. 2: Century Club (Rossi/Dorison/Nury, Dargaud). Fascinerend avontuur rond een geheimzinnig diabolisch genootschap en een anarchistisch complot tegen de Amerikaanse regering rond 1900. Het 'Weird Enforcement Special Team' moet vol aan de bak. De afwikkeling van het verhaal noopt tot herhaaldelijk terugbladeren, maar dat verhoogt het leesgenot. Fraai tekenwerk van Christian Rossi. RS

Wondertown 1: Welkom in Wondertown (Feroumont/Vehlmann, Dupuis). Dit album is een verzameling korte verhalen over een bende straatkinderen. Overleven wordt er niet makkelijker op als er in hun stad allerlei mysterieuze dingen gebeuren. De heldere, trefzekere tekenstijl van Benoît Feroumont kan niet verbloemen dat de verhaaltjes van schrijver Fabien Vehlmann geen sterke clou hebben. Ze zijn te flauw om het predikaat absurdisme te kunnen dragen, maar te vreemd om serieus te nemen. Maar misschien kan *Wondertown* een jonger lezerspubliek wel bekoren. MS

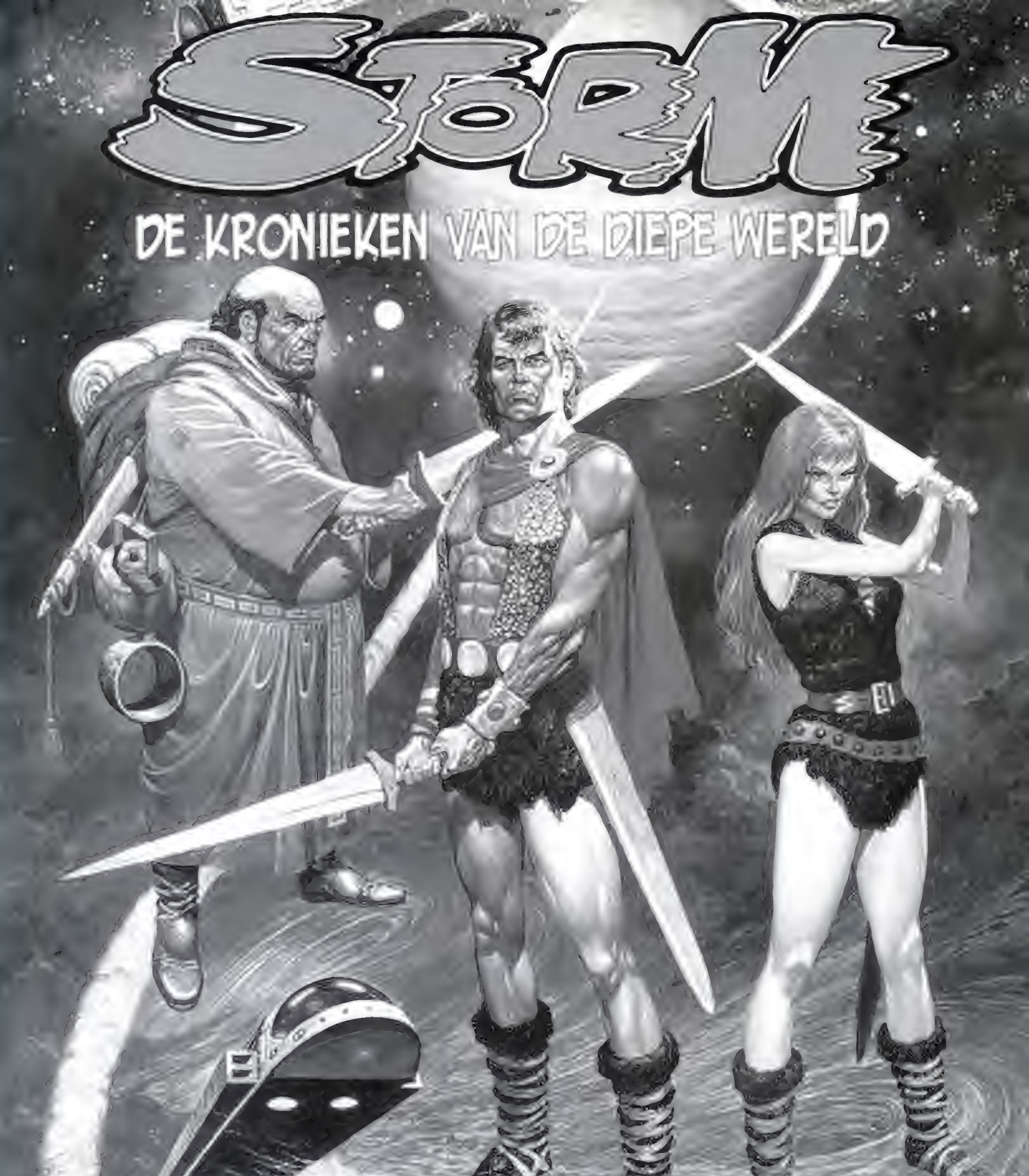

ALLE KRONIEKEN VAN DE DIEPE WERELD EN PANDARVE ZIJN VERZAMELD IN DE LUXE STORM -THE COLLECTION- REEKS. WANNEER JE NU ALS STRIPSCHRIFTLEZER DE COMPLETE SERIE RECHTSTREEKS BIJ UITGEVERIJ DLC BESTELT (EUR 575,00 I.P.V. EUR 660), ONTVANGT U GRATIS HET LUXE GENESIS-FORMULE BOEK T.W.V. EUR 125,00. STUUR EEN MAILTJE NAAR STORM@DONLAWRENCE.NL OF BEL MET 0162-461651. DEZE AANBIEDING GELDT TOT 31 MEI 2005 EN ZOLANG DE VOORRAAD STREKT!

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

t/m 31 mei *Expo 'Supermarché Ferraille', met origineel werk van onder anderen Gergory Mardon, Blutch, Pieter de Poortere en Nix, Galerie Lambiek, Kerkstraat 132, Amsterdam, België, info: (+31)(0)20-6267543 of www.supermarchéferraille.fr*

t/m 12 juni *Expo 'Strippen op school', over striponderwijs in België, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

t/m 26 juni *Expo 'Menselijke dilemma's – De oorlog in beeldverhalen', grotendeels gebaseerd op het stripboek 'De ontdekking' van Eric Heuvel, Oorlogsverzetsmuseum Rotterdam, Veerlaan 82-92, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4848931 of www.ovmrotterdam.nl*

t/m 1 juli *Expo 'Van strijd naar strip – Indische oorlogsherinneringen verbeeld door Peter van Dongen', Het Indisch Huis, Javastraat 2b, 's-Gravenhage, info: www.hetindischhuis.nl*

t/m 21 augustus *Expo 'De wereld (1947-2001) volgens Opland', een overzichtsexpositie, Historisch Centrum Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: (+31)(0)164-2770777 of www.opland.nl*

t/m 1 november *Expo 'Suske en Wiske', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*

t/m 27 november *Expo 'Hanco Kolk', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*

1 mei *Clickburg, de eerste Nederlandse webcomics-beurs, Tilburg, info: www.clickburg.nl*

15 mei *2e Stripfestival Knokke-Heist, met onder anderen Tibet, Renaud, Eric Heuvel, Minck Oosterveer en Ilah, Van Bunnenplein/Zeedijk, Knokke, België, info: jean-pierre.vantorre@knokke-heist.be*

21 mei *Bommelverzamelaarsbeurs, Gebouw Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn, info: (+31)(0)71-5804812*

29 mei *3e Stripfestival, Sluis, info: info@stripfestivalsluis.nl*

29 mei *Gentse Stripbeurs, met onder anderen Charel Cambré en Walter Bruneel, Gito Campus Bouw, Martelaarslaan 13, Gent, België, info: www.gentsestripbeurs.be*

5 juni *Stripfestijn 2005, Scheffersplein en omgeving, Dordrecht, info: (+31)(0)78-6142012 of www.stripfestijn.com*

14 juni t/m 18 september *Expo 'De wereldreis van Jommeke' naar aanleiding van het vijftigjarig jubileum van die strip, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

18 en 19 juni *8e Stripweekend, met onder anderen Paul Geerts en Marc Verhaegen, Sporthal Gitok, Kalmthout, België, info: (+32)(0)3-6666783 of www.vvvkalmthout.be*

26 juni *10e Mercatorstripbeurs, met onder anderen Ivan Adriaenssens, Mario Boon, Steven Dupré, Ersel, Kiko, Luc Morjaeu, Dirk Stallaert en Jeff Broeckx, Gemeenteschool Kruibeke, Bazelstraat, Kruibeke, België, info: (+32)(0)486-744899 of www.mercatorstripbeurs.tk*

27 en 28 augustus *20e Brabants Stripspektakel, Sportcentrum Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32)(0)11-661473 of johan.gerlings1@pandora.be*

11 september *5e Stripfestival, Cultureel Centrum Antoon Spinoy. Mechelen, België*

4 oktober t/m 11 december *Expo 'Tekenaars van de Spaanse democratie' naar aanleiding van dertig jaar democratie in Spanje (1975-2005), Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

15 oktober t/m 31 december *Expo 'Mark Retera', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*

13 december 2005 t/m 9 april 2006 *Expo 'Een weelderig warenhuis' Art Nouveau bij de afdeling stripverhalen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

17 en 18 december *Strip Turnhout 2005, Turnhout, België*

26 t/m 29 januari *2006 33e Festival International de la bande dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)5-45978650 of www.bdangouleme.com*

Stripmuseum-expo's

Een tweetal nieuwe tentoonstellingen werd zowaar door het Nederlands Stripmuseum in Groningen aangekondigd. Op 27 april opende een tentoonstelling over *Suske en Wiske* waarmee ook het Nederlandse stripfront aandacht besteedt aan het 60-jarig jubileum van de helden. De expositie toont veel uniek werk en is samengesteld met hulp van De Fameuze Fanclub, de vereniging van *Suske en Wiske*-liefhebbers.
In het najaar, vanaf 15 oktober, wordt het werk van Mark Retera – winnaar van de Stripschapprijs in 2004 – belicht met een tentoonstelling. De aanleiding is, behalve de gewonnen prijs ook het feit dat hij dan tien jaar 'in het vak' zit. Daarnaast vinden er gedurende het gehele jaar workshops striptekenen plaats in het museum en is nog tot eind november de overzichtstentoonstelling van Hanco Kolk te bekijken. TdK
Meer info: zie agenda

Eric Heuvel in het oorlogsverzetsmuseum

FOTO TEUS DE KRUIJF

Tot en met 26 juni is werk van Eric Heuvel in het Oorlogsverzetsmuseum van Rotterdam te bezichtigen. De tentoonstelling – die door Heuvel zelf op 10 februari werd geopend – is voornamelijk opgehangen aan diens boek over de Tweede Wereldoorlog uit 2003: *De ontdekking*. Het album dat Heuvel maakte in samenwerking met de Anne Frank Stichting en Verzetsmuseum Friesland en dat recent onder een paar honderdduizend scholieren gratis werd verspreid, vertelt het verhaal van een familie waarvan de vader, politieman, 'fout' is. Behalve menselijke drama's komen veel belangrijke gebeurtenissen uit en vlak na de oorlog in het verhaal aan bod. Het museum leidt de bezoeker langs alle mogelijke dilemma's die kunnen optreden en gebruikt hierbij originelen uit het stripboek, maar ook foto's, documenten en allerlei andere voorwerpen. Een kleiner deel van de expositie vertoont beeldverhalen van andere meer en minder recente oorlogsstripverhalen. Bij voorbeeld van Joe Sacco, die als stripjournalist van de Palestijnse oorlog en de Joegoslavische oorlog rondom Sarajevo een getekend verslag maakte. En van Jacques Tardi, onder andere auteur van *Soldaat Varlot*, een verhaal over de Eerste Wereldoorlog. verder Marjane Satrapi met haar vier delen *Persepolis* over de oorlog en het regime in Iran. En dan is er nog een selectie uit de klassieke stripverhalen *Biggles* en *Buck Danny* waarvan de hoofdpersonen een heel stripleven van oorlogsgebied naar oorlogsgebied vlogen. Op gezette tijden worden er ook lezingen georganiseerd over specifieke thema's uit de tentoonstelling. TdK
Meer info: zie agenda

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

› WAARHEEN?

Het **Vlaams Fonds voor de Letteren** heeft voor de derde maal werkbeurzen toegekend aan een aantal stripauteurs; dit keer maar liefst aan tien veelal jonge talenten. De adviescommissie strips onder voorzitterschap van Ferry van Vosselen kende Véronique Beauprez, Reinhart Croon, Jonathan Sonnst en Maarten Vandewiele een startbeurs toe, bedoeld voor stripauteurs die nog geen album gepubliceerd hebben. Stripauteurs met één of meer voor 31 december 2004 gepubliceerde albums, met een minimale verspreiding via de stripspeciaalzaken in Vlaanderen en Nederland, komen in aanmerking voor een aanmoedigingsbeurs of een scheppingsbeurs. De aanmoedigingsbeurzen gaan dit jaar naar Steven Dhondt (Stedho), Constantijn van Cauwenberge (Conz) en Gerolf van de Perre. Scheppingsbeurzen zijn er voor Pieter de Poortere (PDP), Jeroen Janssen en Philip Paquet. Nieuw is dat er beurzen voor meerdere jaren worden verstrekt; zo krijgt Conz er een voor een periode van twee jaar en Pieter de Poortere er een voor drie jaar.

Walt Disney heeft een nieuwe topman aan het roer. **Robert Iger** werd benoemd als opvolger van Michael Eisner, die sinds 1984 de leiding in handen had.

› WAARVOOR?

Max Velthuis, auteur van de kinderboeken rond Kikker, overleed op 21 januari in Den Haag aan longkanker. De mateloos populaire boeken, die in vele landen zijn uitgebracht, bezorgden Velthuis diverse prijzen waarvan de Hans Christian Andersen-prijs in 2004 de belangrijkste was. Velthuis werd 81 jaar.

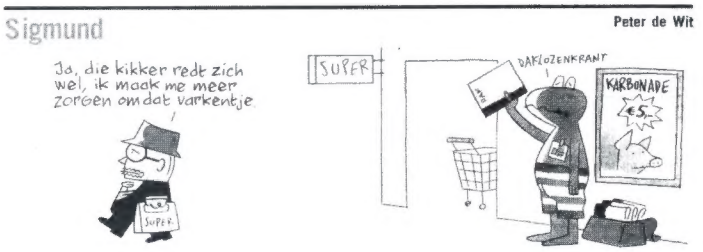

Op 9 maart overleed **Vance Gerry** op 75-jarige leeftijd. Gerry was jarenlang een allround en gerespecteerd medewerker van de Disney-studio's. Vanaf 1955 werkte hij aan veel beroemde producties mee zoals *101 Dalmatiërs*, *Jungle Book* en *Robin Hood*. Ook aan Disney's meest recente film *Home on the Range* heeft hij nog bijdragen geleverd.

Dale Messick overleed op 5 april op 98-jarige leeftijd. Zij maakte naam als vrouwelijke auteur van de krantenstrip *Brenda Starr, reporter* die in meer dan 250 Amerikaanse kranten verscheen. De avontuurlijke reporter begon haar avonturen al in 1940 in de Sunday Comics. Messick tekende Starr, later verfilmd met Brooke Shields en Timothy Dalton in de hoofdrollen, tot 1985. De strip loopt nog steeds. In 1997 ontving Messick de National Cartoonist Society's Milton Caniff Lifetime Achievement Award.

Gene Hazelton, tekenaar van de krantenstrips van *Yogi Bear* en *The Flintstones* is op 6 april op 85-jarige leeftijd overleden. De man kreeg al op jonge leeftijd een baan bij Disney en werkte zich langzaam op binnen de studio's. Zo kwam hij ook te werken aan de films *Fantasia* en *Pinokkio*. Later werkte hij veel met Bill Hanna en Joe Barbera samen, eerst bij MGM en daarna als *key artist* bij hun eigen studio. Hazelton gold als inspirator voor vele jonge cartoonisten.

→ WINNEN

De 70e verjaardag van Peter van Straaten was mede aanleiding voor een nieuwe duizend-en-een-tekeningenuitgave, dit keer over alles en iedereen. In samenwerking met uitgeverij De Harmonie stelt *Stripschrift* vijf exemplaren ter beschikking voor de winnaars van onze prijsvraag van deze keer. En de vraag luidt:

Wat is de titel van de documentaire over Peter van Straaten, onder regie van Pieter Verhoeff, die recentelijk in première ging?

Stuur het antwoord voor 1 juni naar:
Peter-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar
winnen@stripschrift.nl

Als we meer dan vijf goede inzendingen ontvangen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres, medewerkers van *Stripschrift* en hun familie zijn uitgesloten van deelname en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Puzzelman-prijsvraag *Stripschrift 366*: Op de vraag naar de stripheld(en) die staan afgebeeld op de puzzel waarop de tekst 'Taratara' te lezen valt, kwamen veel goede antwoorden binnen. Het juiste antwoord – De Blauwbloezen – is goed voor een strippuzzel uit het assortiment. De winnaars zijn **A.J. Bil** (Dordrecht), **T. Burgers** (Groesbeek), **M. Geerlof** (Boskoop), **F. Kisner** (Zevenhuizen), **Ron van Loon** (Rotterdam), **L. Rutten** (Utrecht), **Dick Tersteeg** (IJsselstein) en **Peter Uittenbogerd** (Wierden). Allemaal gefeliciteerd!

[SERVICE SPREAD]

→ STAPELTJE SECUNDAIR

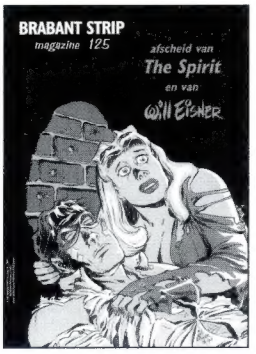

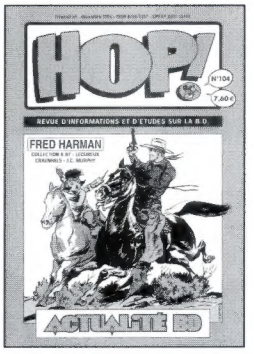

DIE SPRECH BLASE
Das große Comic-Magazin
PETER WIECHMANN
GERHARD FÖRSTER: DAS ENDE EINER ÄRA
WERNER BASS: DIE HERKUNFT DER HELDEN

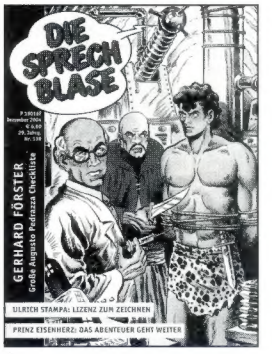

Bild & Bubbla 166
Veel Amerikanen in dit nummer: Joe Sacco, Craig Thompson, Russ Manning (*Tarzan*), Ray Gotto (honkbalstrips)... en een mooi stuk over *Lucky Luke* (waaruit blijkt dat Morris, toen hij in de VS verbleef, een *Little Owl Book* – een soort *Gouden Boekje* – illustreerde: *Puffy Plays Baseball*). Ook is er aandacht voor de strippproductie in India. Verder richt de redactie haar blik ook op eigen land met aandacht voor de gezusters Adbåge en de eind 2004 overleden controversiële cartoonist Lars Hillersberg. RS
Meer info: Box 51, 232 02 Åkarp, Zweden of *www.serieframjandet.com*

Brabant Strip Magazine 125
Bevat een mooie terugblik op de begin dit jaar overleden stripgrootheid Will Eisner. Met speciale aandacht voor de dagstrip van *The Spirit*. Verder veel aandacht voor reclamestrips, waaronder het stripblad *Renault Junior*. RS
Meer info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België of *www.brabantstrip.be*

Hop! 104
In dit nummer aandacht voor de cowboystrip *Red Ryder* en maker Fred Harman. Behalve nostalgische afbeeldingen van deze klassieke strip ook een complete bibliografie van de Franse auteur. Hetzelfde geldt voor oldtimer Roger Lecureux (*Rahan*, *Apache*, *Zoon van China*); ook van hem een lijvig bibliografisch dossier. Voor de rest valt op dat er 11 pagina's nodig zijn om alle striptekenaars en schrijvers te benoemen die in de tweede helft van 2004 zijn overleden. Als de vormgever ook nog eens een ander lettertype dan het huidige schoolkrant-font zou uitkiezen, zou dit het geheel nog prettiger leesbaar maken. TdK
Meer info: 56 Boulevard Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk

Sarjainfo 123
Mager Fins nummertje dit keer. Het vizier richt zich op wat er over de grens gebeurt. Bevat artikelen over *Modesty Blaise*, het Deense uitgeverhuis PIB Copenhagen, manga en undergroundstrips. Verder verslagen van stripfestivals in Luzern en Haarlem. RS
Meer info: PL 927, 00101 Helsinki, Finland of *ville.hanninen@helsinki.fi*

Die Sprechblase 197, 198, 199
De hang naar vroeger blijft als een dikke rode lijn door dit tijdschrift heenlopen. Strips van vijftig jaar of ouder genieten nadrukkelijk de voorkeur. In nummer 197 één van de laatste interviews met John Cullen Murphy, de opvolger van Hal Foster bij *Prins Valiant* (in het Duits: *Prinz Eisenherz*). Murphy, die al eerder door een misverstand werd doodverklaard in *The Comics Journal*, overleed kort na het interview. Aanleiding voor *Die Sprechblase* om ook nog veel citaten uit vroegere vraaggesprekken te plaatsen. Verder het laatste deel van de Rolf Kauka-reeks en een artikel over Augusto Pedrazza en Roberto Renzi, tekenaar en schrijver van *Akim*, ook al een stripheld uit lang vervlogen tijden.
Nummer 198 is grofweg verdeeld in drie gedeelten. Eén deel is een stripverhaal van Hal Fosters *Prince Valiant* (Prinz Eisenherz), getekend door John Cullen Murphy. Verder schenkt men uitvoerig aandacht aan de Italiaan Augusto Pedrazza, die tot op de dag van vandaag veel fans heeft in zowel Italië als Duitsland. De Nederlandse stripwereld kent hem voornamelijk uit een ver verleden (jaren '50 en '60). *Jan Stavast*, *Robbie*, *Akim* en *Fulgor* zijn enkele strips van hem die na verloop van tijd veranderden van pulp in cult. Ten derde zijn er veel ingezonden brieven. Duidelijk wordt dat de inhoud van *Die Sprechblase*, over veelal klassieke striphelden, nog steeds veel Deutsche Leute aanspreekt. TdK
Nummer 199 van dit nostalgisch stripmagazine staat uitvoerig stil bij de loopbaan van de Italiaanse Piccolo-tekenaar Pedrazza. Verder komt Hergé aan bod en is er vierde en laatste deel uit de beschouwing over Bastei Verlag. En uiteraard weer een aflevering van *Prince Valiant*, van John Cullen Murphy. RS
Meer info: Postfach 1170, D-69246 Schönau, Duitsland of *www.hethke.de*

Strip! 28
In dit nummer artikelen over de bekende strip *Corto Maltese*, de underground mangatekenaar Yoshiharu Tsuge, Keno Don Rosa – na Carl Barks de belangrijkste Ducktekenaar – en Jacques Tardi, die met zijn reeks *De stem van het volk* ook in Denemarken scoort. Tot slot is er aandacht voor de afsluiting van Jeff Smiths reeks *Bone* en het verschijnen van Art Spiegelmans *In the shadow of no towers*. TdK
Meer info: Bergthorasgade 40, 4t.v. 2300 Kopenhagen, Denemarken

Xoomic 10
Aandacht voor de tekenaars van *Robbedoes* in het post-Franquin-tijdperk, *Prinz Eisenherz* (Hal Fosters prins Valiant die in Duitsland ooit ook nog Prinz Waldemar heette), de Zwitserse tekenaar Massimo Milano en de Amerikaanse comictekenaar Gene Colan. De redactie staat ook stil bij de vorig jaar zomer op 46-jarige leeftijd aan kanker overleden cartoonist Bernd Pfarr. Lezers van *De Volkskrant* kennen hem van de absurde grappen die een poos in het zaterdagse kleurkatern stonden. RS
Info: Nürnberger Strasse 111a, 90762 Fürth, Duitsland of *www.xoomic.de*

→ EIGEN BEHEER

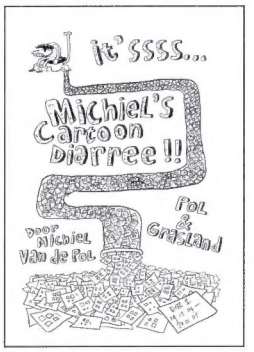

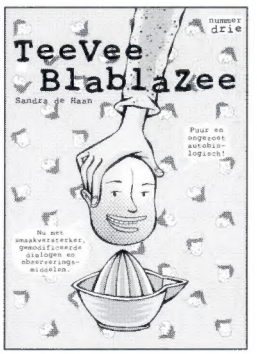

Dreamchaser

Als bij toverslag geeft uitgeverij Comic Watch een verrassend boekje uit van het tot dusver onbekende talent Marlon: *Dreamchaser*. Vijf verhalen telt het en het begint onschuldig met sneeuwpret, een knuffeldiertje en een magische verliefdheid. Het laatste verhaal is duister en draait om monsters, ambitie en jaloezie. De onschuldige manga-achtige tekenstijl die Marlon tot dan toe heeft gehanteerd vormt een groot contrast met de dreigende monsters die de jonge hoofdpersonen belagen. Het aardige aan *Dreamchaser* is niet alleen het frisse tekenwerk, maar vooral de levendige regie en het aangename verteltempo.

Uitgever Rob den Houter leerde de 20-jarige Marlon Teunissen kennen via *Stripster* en de stripbeurs in Valkenswaard. Ze tekent al zes jaar strips, maar produceert niet erg snel. *Dreamchaser* bevat haar beste werk van de afgelopen drie jaar. Wie geïnteresseerd is kan het boekje in bezit krijgen door de uitgever aan te klampen op de diverse stripbeurzen die hij bezoekt, of door hem te bellen. Het boek telt 100 pagina's en kost €25. HW

Meer info: (+31)(0)6-24617295.

Michiels cartoondiarree

Als je je eigen stripproductie cartoondiarree noemt, wekt dat geen hoge verwachtingen bij de lezers. Michiel van de Pol geeft in eigen beheer (uitgeverij Pol en Grasland) zijn dagelijks gemaakte stripjes als in een onophoudbare stroom uit onder noemer *Michiels cartoondiarree*. Er zijn al twee delen verschenen die ieder ongeveer een maand bestrijken. Het zijn dagboekachtige belevenissen van Michiel die alledaagse mijmeringen over doodgaan, toiletbezoek, aan elkaar plakkende neusdelen en vaderschap verstript tot vier plaatjes. Het niveau van de grappen varieert van droog en flauw tot vermakelijk al lijkt hij beter op dreef in de bladen *Myx* en *Flair* waarin hij ook publiceert. Van de Pol roept vaker herkenning dan een lach op, al is humor hem niet vreemd. Dit blijkt dan voornamelijk uit zijn begeleidend schrijven waarin hij meldt: 'Ervaart u deze strips als strontvervelend, dan heeft u pech gehad! Gebruik ze dan maar als toiletpapier'. TdK

Meer info: *m.l.vandepoll@planet.nl*

TeeVee BlablaZee 3

Sandra de Haan tekent in haar eigen herkenbare stijl haar beslommeringen op. In alledaagse gesprekken, visites en eigenschappen van mensen de humor zien èn er karikaturale boodschappen uitpeuren is haar kracht. Zo kijk je na het lezen van haar strips anders aan tegen cactussen in de vensterbank (er sluimert waarschijnlijk een onbewust seksueel conflict), wordt de stripverzamelaar anno nu beschreven (Hebt u een linnen tasje, baard, oud brilmontuur en bent u maagd en boven de 100 kilo? Prototype!) en passeren vrienden en vriendinnen met fraaie trekjes de revue.

Met de tv hebben de onderwerpen weinig meer te maken maar dat doet gelukkig niets aan de lezenswaardigheid af. TdK.

Meer info: *s_dehaan@dds.nl*

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Als dochter van een beeldhouwer en een ontwerpster lag het in de lijn der verwachting dat Tove Jansson een creatief beroep ging kiezen. Zij begon met beeldende kunst, maar bleek naar verloop van tijd ook een getalenteerde schrijfster. Haar eerste novelle heette *De kleine trollen en de grote vloed*. Deze verscheen in 1945 toen Tove 31 jaar oud was. Haar grootste succes startte in 1954. Het was een krantenstrip met eigenaardige witte wezens die *mumins* heetten. Deze strip verscheen in twintig talen, waaronder het Nederlands (*Moem in het oerwoud*, 1967). Lars Jansson, de jonge broer van Tove, stond haar bij om de artistieke kwaliteit te bewaken rond alle merchandising: theater, film, tandpasta, servies, dekbedhoezen, opera, kinderboeken.

Lars en Tove stierven vlak na de millenniumwisseling, maar ze zijn niet vergeten in hun geboorteland Finland. De posterijen droegen daar aan bij door maar liefst drie maal een serie met *mumins* uit geven. Dat gebeurde in 1994, 1998 en 2003. HW

Land van herkomst: Finland
Jaar van uitgifte: 1998
Cataloguswaarde: €1,40 per zegel

STRIP SCHRIFT
Jaargang 37
Nummer 3 (368)
Mei 2005

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Olav Beemer, Ben Bits, Peter Breedveld, René Damkot, Floor de Goede, Bob Goedewaagen, Eddie de Jong, Jerry Kramsky, Wouter Lentjes, Lorenzo Mattotti, Willem Naber, Kees Ribbens, Wim Roefs, Mat Schifferstein, Martijn Stevens, Cor Vos, Rudi de Vries, Ria van den Vrijhoef-Hogenes, Rudy Vrooman, Geert de Weyer, Harry Wibier, René Windig

Omslag
Floor de Goede

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Administratie Stripschrift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
e administratie@stripschrift.nl
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €40,50
België €43,00
Other countries €57,00
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Uitgever/Distributie
STRIPSTIFT
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
w www.stripschrift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

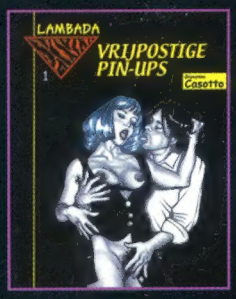

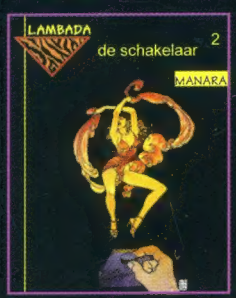

ALLE TROEVEN IN HUIS

DRUUNA eindelijk in SOFTCOVER

Binnenkort alle andere delen
eveneens beschikbaar
in softcover

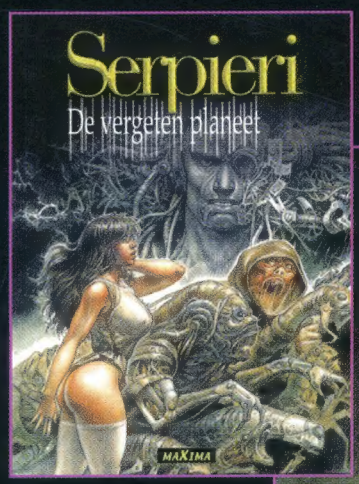

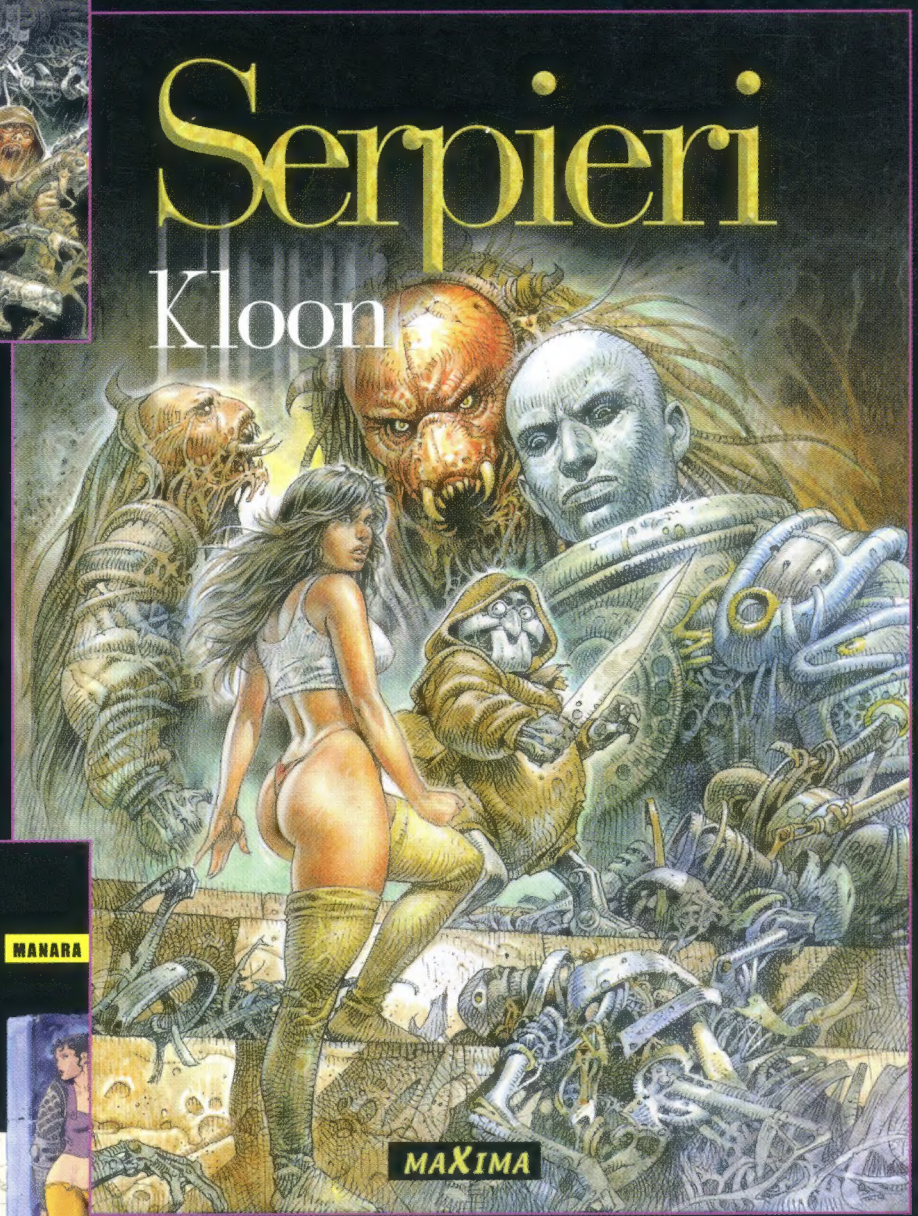

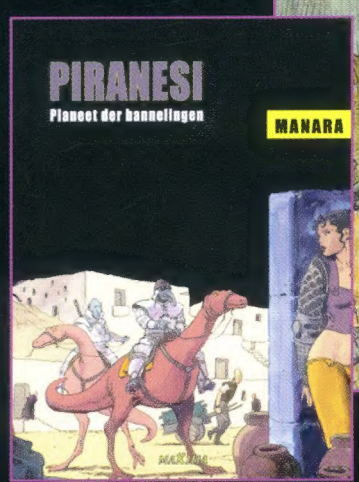

gefascineerd door erotiek

WWW.TABOOS.TV

books - comics - art - pictures - video - models

uitgeverij MAXIMA